



Rapport 2004:23



LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Så använder vi naturreservaten

Resultat från en enkät till 1000 hushåll i Stockholms län 2003

Författare:

Magnus Sannebro & Eva Sandberg

Rapport 2004:23



LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Så använder vi naturreservaten

Resultat från en enkät till 1000 hushåll i Stockholms län 2003

Foto omslag: Christer Sandqvist

Utgivningsår: 2004

ISBN: 91-7281-152-8

Ytterligare exemplar av denna rapport kan beställas hos
Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen i Stockholms län, tel 08-785 40 00

Besök också vår hemsida **www.ab.lst.se**

Förord

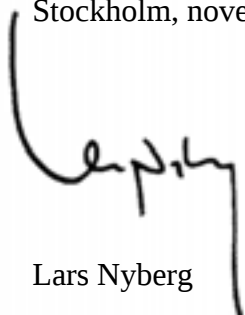
Tillgången på naturområden i Stockholms län är god, särskilt i jämförelse med andra storstadsområden i Europa. Dessa naturområden utgör en värdefull resurs för länsinvånarnas rekreation och friluftsliv liksom för den biologiska mångfalden. Många av de mest värdefulla områdena är skyddade som naturreservat eller nationalparker vilket garanterar att de kommer att vara till glädje även för kommande generationer.

Kunskapen om naturreservatens naturvärden är oftast god. När det gäller rekreation och friluftsliv har däremot få undersökningar gjorts. Därför påbörjade Länsstyrelsen 2002 ett projekt som syftar till att förbättra kunskapsläget om hur de skyddade naturområdena används av länets invånare. Projektets första fas innebar att en besöksundersökning med enkäter genomfördes i fyra naturreservat. Denna enkätundersökning hade karaktären av pilotstudie men tillförde ändå värdefull kunskap för utvecklingen av de berörda reservatens skötsel.

Den första enkäten gav dock ingen generell kunskap om hur naturreservaten utnyttjas av länets invånare. Inte heller gav den någon kunskap om den grupp människor som idag *inte* söker sig till reservaten och vilka orsakerna är till det. Det var därför viktigt att gå vidare med en brett upplagd enkätundersökning till ett slumpmässigt urval av befolkningen i Stockholms län. Denna enkätundersökning utfördes av SCB på uppdrag av Länsstyrelsen under hösten 2003 och gav många intressanta resultat. Rapporten visar bland annat att intresset för att besöka länets naturreservat och nationalparker är stort liksom behovet av förbättrad information om områdena. Detta är förmodligen av stor betydelse för att fler människor ska hitta ut till naturreservaten.

Magnus Sannebro och Eva Sandberg har ansvarat för undersökningen och skrivit rapporten på uppdrag av Länsstyrelsens naturvårdsenhet.

Stockholm, november 2004



Lars Nyberg

Miljö- och planeringsdirektör

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	7
Inledning	9
Tidigare undersökningar	11
Bakgrund	11
Besöksundersökningar i Stockholms län 2002 - 2003.....	11
Metod	15
Urval	15
Genomförande.....	16
Svarsfrekvens.....	16
Bortfallsanalys	17
Felkällor och osäkerhet.....	18
Resultat.....	19
Bakgrundsinformation om besökarna.....	19
Besök i större naturområden.....	26
Besök i naturreservat och nationalparker i Stockholms län	38
Diskussion och slutsatser.....	63
Intresse för att vistas i naturen.....	63
Besök i större naturområden.....	64
Besök i naturreservat och nationalparker	67
Förslag till åtgärder	73
Referenser	76
Bilagor	77
Bilaga 1. Enkät om besök i natur och naturreservat i Stockholms län.	
Bilaga 2. Öppen fråga om ytterligare kommentarer avseende besök i naturområden och naturreservat.	

Sammanfattning

Syftet med denna undersökning är att öka kunskapen om hur de skyddade naturområdena i länet används av invånarna. På uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län genomförde SCB en postenkätundersökning under hösten 2003. Enkäten skickades ut till 1 000 slumpvis valda personer i åldern 18 till 75 år i länet. Svarsfrekvensen var knappt 60 procent, vilket enligt SCB är normalt för denna typ av enkätundersökning.

I enkäten ställdes frågor till de utvalda personerna om hur intresserade de var av att vistas i naturen, hur ofta de brukade besöka större naturområden och naturreservat liksom orsaker till att de *inte* brukade vistas i naturen. Enkäten tog också upp frågor om resavstånd, färd sätt, vilka aktiviteter man brukar ägna sig åt, hur man fått information om sitt favoritreservat, vilka synpunkter man hade på skötsel och information samt förslag till förbättringar.

Resultaten från enkätundersökningen visar att:

- Intresset för att vistas i naturen är stort bland länets invånare. Hela 87 procent av dem som besvarade enkäten angav att de var mycket eller ganska intresserade av att vistas i naturen och 78 procent hade varit ute i ett större naturområde de senaste 12 månaderna. Skillnaderna mellan de olika åldersgrupperna var små.
- Tillgången på bostadsnära större naturområden är god i länet, en tredjedel av invånarna hade ett större naturområde inom en kilometers avstånd från bostaden. De populäraste områdena att besöka var Nationalstadsparken, Tyresta nationalpark, Nackareservatet och Järvafältet. Den klart vanligaste aktiviteten var att promenera eller vandra.
- Bland dem som inte hade besökt ett större naturområde angav drygt hälften som orsak att man gjorde annat på fritiden, medan en fjärdedel svarade att man inte hade tid. En fjärdedel svarade att man inte kände till var naturområdena fanns vilket pekar på ett behov av förbättrad information.
- Av dem som besvarade enkäten hade 65 procent besökt ett naturreservat eller en nationalpark de senaste 12 månaderna. Besökarna var överlag mycket nöjda med reservatens skötsel, störst behov av förbättring gällde vägvisningen till reservaten.
- Reservatsbesökarna visade sig vara "hemortstrogna", många kände till sitt favoritreservat sedan barndomen. Intresset var emellertid stort för att besöka fler naturreservat än de man redan besökte, nästan hälften av reservatsbesökarna önskade mer information om andra reservat i länet. Man önskade också bättre information på plats i det

egna favoritreservatet liksom fler anordningar för friluftslivets behov. Beträffande störningsorsaker vid reservatsbesök så dominerade nedskräpning och lösa hundar.

- Bland dem som inte hade besökt något naturreservat de senaste 12 månaderna dominerade den yngsta åldersgruppen (de mellan 18 och 30 år). Enkäten visar att det finns ett stort behov av information, både om själva reservaten och om hur man tar sig dit. En dryg tredjedel av dem som inte hade besökt ett reservat svarade att man skulle göra det om det fanns mer information.
- En fjärdedel av de som svarade skulle besöka reservaten om de hade mer tid. De yngre åldersgrupperna efterfrågade mest service och information. En sammantagen analys visar att cirka 90 procent av länets befolkning kan kategoriseras som faktiska eller potentiella besökare av naturreservat, medan cirka 10 procent inte är intresserade.
- I enkäten frågades om hur man helst skulle vilja få tillgång till information om naturreservaten. Svaren visade att drygt hälften önskade få informationen hemskickad i brevlådan, därefter följde Internet som informationskälla. Den yngsta åldersgruppen var mest intresserad av information via Internet.

Rapporten avslutas med förslag till åtgärder som skulle kunna bidra till att fler människor hittar ut till länets större naturområden, naturreservat och nationalparker.

Inledning

I Stockholms län finns idag över 200 naturreservat och 2 nationalparker, Tyresta och Ängsö. De skyddade områdena är av olika storlek och karaktär. Den sammanlagda landarealen uppgår till cirka 35 000 hektar, vilket utgör ungefär 5 procent av länets yta. Under 2004 har också länets första kulturreservat avsatts, Brottö, som är beläget i Stockholms skärgård.

I ett län med så stor folkmängd som Stockholms har dessa naturskyddade områden stor betydelse för invånarnas rekreation och friluftsliv. I takt med att länets befolkning ökar kan också besöksstrycket på såväl skyddade som oskyddade naturområden förväntas öka. Detta ställer större krav på förvaltarna av naturreservaten när det gäller skötsel och information. Man behöver kunskaper om hur reservaten används av besökarna, hur stort besöksstrycket är och vad man tycker om exempelvis skötsel, information och tillgänglighet. Detta för att kunna göra riktiga prioriteringar i reservatsförvaltningen. Ur ett allmänt perspektiv är det också intressant att få ökade kunskaper om människans relation till naturen och i vilken omfattning man vistas i naturen. Genom återkommande undersökningar kan man då kartlägga eventuella förändringar i befolkningens attityd till och nyttjande av naturen i länet.

År 2002 påbörjade därför Länsstyrelsen i Stockholms län ett projekt med den övergripande målsättningen att undersöka hur naturreservaten i länet används av besökarna och vad dessa tycker om skötseln av reservaten. Resultaten från enkätundersökningen, liksom litteraturgenomgång och metodval för besöksundersökningar, redovisas i rapporten *Besökare i naturreservat – metodstudie och resultat av en enkätundersökning i Stockholms län 2002* (Länsstyrelsen i Stockholms län 2003). Rapporten kan rekvireras från Länsstyrelsen och finns tillgänglig som pdf-fil på Länsstyrelsens hemsida, www.ab.lst.se/natur.

Enkätundersökningen gav dock ingen kunskap om den grupp människor som idag *inte* söker sig till naturreservaten, vilka orsakerna är till det och vilka behov och önskemål denna grupp har. Skulle reservaten till exempel besökas i ökad utsträckning om man fick mer information om var reservaten ligger och hur man kan ta sig dit? En slutsats av den första delen av projektet var därför att det var angeläget att gå vidare med en bredare upplagd enkätundersökning till ett slumpmässigt urval av befolkningen i Stockholms län. Modeller för sådana undersökningar hade i den tidigare studien hittats i Kanada, där till exempel provinserna Ontario och British Columbia har genomfört sådana enkäter. Frågor hade där ställts till ett urval av provinsernas hushåll om vilka reservat (Provincial Parks) som man besökt det senaste året, hur ofta man besökt reservaten, vilka aktiviteter man brukade ägna sig åt och hur man såg på olika typer av verksamheter i reservaten med mera. Denna form av undersökningar möjliggör också analyser av

bakgrundsvariabler som kön, ålder och födelseland med avseende på olika frågeställningar i enkäten.

Länsstyrelsen i Stockholms län beslutade därför att i projektets nästa fas låta genomföra en liknande undersökning i länet. Syftet var att kartlägga hur naturreservaten i länet används av invånarna men även i hur hög grad man besöker större naturområden som inte är skyddade idag. Frågan om hur intresserad man var av att vistas i naturen rent allmänt var också intressant att få besvarad. Denna kunskap skulle utgöra ett värdefullt underlag bland annat för att utveckla och förbättra skötsel och information om de naturskyddade områdena i länet. Enkätundersökningen genomfördes hösten 2003 av SCB på uppdrag av Länsstyrelsens naturvårdsenhet.

Tack

Vi vill rikta ett stort tack till alla som lagt ner tid på att fylla i enkäten. Utan er medverkan hade projektet inte gått att genomföra. Vi vill också tacka alla som medverkat med synpunkter på projektet och rapporten. Slutligen vill vi tacka Landstingets regionplane- och trafikkontor, som välvilligt ställt bildmaterial till förfogande.



Naturreservaten i Stockholms län har stor betydelse för invånarnas rekreation och friluftsliv. Bilden visar Björnö – ett lättillgängligt skärgårdsområde längst ut på Ingarö. Foto: Göran Sehlstedt.

Tidigare undersökningar

Bakgrund

När projektet med besöksundersökningar i naturreservat i Stockholms län inleddes 2002 var som nämnts ovan en av de första frågeställningarna: vad har gjorts inom detta område nationellt och internationellt? I rapporten konstaterades att denna typ av undersökningar var ovanliga i Sverige (Länsstyrelsen i Stockholms län 2003). Flera av landets länsstyrelser hade önskemål om sådana undersökningar, men nästan ingenting hade gjorts. I främst fjällområdet har forskare knutna till turistforskningsinstitutet ETOUR vid Mitthögskolan genomfört studier. Även skogsforskare vid SLU har gjort vissa undersökningar om hur människor nyttjar skogsmark.

Andra länder, framförallt USA och Kanada, har kommit betydligt längre. Det beror delvis på att besöksstrycket på vissa populära nationalparker och reservat varit så högt under lång tid. Frånvaron av allemansrätt leder till en geografisk koncentration av besökarna. Man har där ett uttalat behov av att skaffa sig kunskap om hur områdena utnyttjas för att kunna fatta beslut om hur förvaltning och skötsel ska bedrivas.

Även i Stockholms län har mycket få undersökningar av besökare i större naturområden utförts, i alla fall under de senaste 15 åren. Det som i viss utsträckning studerats gäller besök i skogsmiljöer, hur de används och upplevs. Med undantag av några undersökningar i Stockholms kommun har i övrigt ingenting gjorts i länet när det gäller besöksundersökningar i skyddade naturområden.

De senaste åren har emellertid ett flertal intressanta undersökningar publicerats, utöver den studie som Länsstyrelsen genomförde. I det följande avsnittet presenteras kortfattat några rapporter som är av intresse för den som planerar att genomföra besöksundersökningar i naturområden.

Besöksundersökningar i Stockholms län 2002 - 2003

Besökare i fyra naturreservat av olika karaktär

År 2002 genomförde Länsstyrelsen i Stockholms län en undersökning som syftade till att utveckla metoder för att genomföra besöksundersökningar i naturskyddade områden (Länsstyrelsen i Stockholms län 2003). En litteraturstudie genomfördes där såväl nationella som internationella erfarenheter, metoder och exempel sammanställdes. Med utgångspunkt från denna kunskapsgenomgång genomfördes en besöksundersökning i fyra olika naturreservat i Stockholms län under augusti och september 2002. Undersökningen hade karaktären av pilotstudie och syftet var dels att få erfarenhet av besöksundersökningar som metod, dels att få bättre kunskaper om besökarna i länets naturreservat och vad de ansåg om reservaten och deras skötsel.

Enkätundersökningen från 2002 omfattade ett begränsat antal besökare (drygt 300 personer) under en viss tid av året i ett fåtal reservat. Man bör därför vara försiktig med att dra generella slutsatser om naturreservaten i länet utifrån denna pilotstudie. En bredare upplagd undersökning ansågs nödvändig för att få ett bättre underlag. Den första studien bedömdes dock ge värdefull kunskap om vad besökarna i de berörda reservaten tyckte. En generell erfarenhet var att behovet av mer information, såväl om det aktuella reservatet i form av foldrar och kartor, som om andra naturreservat i länet, var stort.



Länsstyrelsens besöksundersökning i fyra naturreservat 2002 gav värdefulla kunskaper om vad besökarna tyckte om reservaten och deras skötsel. Här intervjuas besökare i Järvafältets naturreservat. Foto: Eva Sandberg.

Besökare i Nackareservatet

På uppdrag av Stockholms stads Gatu- och fastighetskontor genomförde stadens Utrednings- och statistikkontor (USK) 2003 en postenkät samt intervjuer med besökare på plats i det blivande naturreservatet som ligger på gränsen mellan Stockholms och Nacka kommuner. Undersökningen var främst avsedd som underlag för framtagande av en skötselplan för reservatet (Stockholms utrednings- och statistikkontor 2003).

Ett slumpmässigt urval om 600 personer valdes ur en befolkningsgrupp på 51 000 personer som klassificerades som boende i närområdet. Av dessa svarade 402 personer (71 %) på enkäten som innehöll frågor om besöksfrekvens i området, hur man brukar ta sig dit, vilka delar av Nackareservatet som man besöker mest, vad man gör vid sitt besök i området, vilka

störningar man upplever och så vidare. Undersökningen visade bland annat att 83 procent av dem som svarat hade besökt området under de senaste 12 månaderna och 56 procent besökte området minst en gång i veckan. Cirka 90 procent besökte området för att promenera, hälften besökte området för att cykla, bada och knappt 40 procent för att finna vila, ro och avskildhet eller uppleva växt- och djurliv.

Besökare på Bogesundslandet

År 2003 publicerade Lars Kardell, tidigare vid SLU i Ultuna, en studie av förändringar av besöksmönstret på *Bogesundslandet* i Vaxholms kommun mellan åren 1969 och 2001 (Kardell 2003). Vid tre tillfällen, 1968-69, 1981-82 och 1999-2000, studerade Kardell friluftslivet på Bogesundslandet. Han använde två metoder: dels räknades antal parkerade bilar i området vid 56 utlottade dagar per år som ett underlag för att kunna uppskatta besöksantalet, dels genomfördes intervjuer med besökare (totalt cirka 1 000 personer) i området.

Några av Kardells slutsatser är att antalet besökare per capita (räknat på antal omkringboende) minskat med ungefär en tredjedel mellan 1969 och 2001, samtidigt som andelen besök under vardagar har ökat. Knappt var tionde besökare gick ut i skogen vid undersökningen 2001, de flesta sökte sig istället till stränder och golfbanor. Allt fler av besökarna kommer från närliggande kommuner. Andelen familjer med barn har minskat med hälften sedan 1969, antalet barngrupper i området har också minskat. Typbesökaren på Bogesundslandet har blivit äldre enligt Kardell: de är ofta ett pensionerat par från Täby eller Vaxholm som har med sig hund, plockar svamp på hösten och promenerar resten av året. Gruppen personer över 45 år har fördubblats sedan 1969.

Telefonintervjuer i Stockholms län

SKOP, Skandinavisk opinion AB, gör regelbundna undersökningar bland personer bosatta i Stockholms län på uppdrag av Stockholms läns landstings Regionplane- och trafikkontor (RTK). Sommaren 2002 intervjuades drygt 1 100 personer mellan 18 och 84 år. Några av frågorna behandlade natur och de tillfrågades vanor beträffande besök i rekreationsområden. Rekreationsområden definierades som "större naturområden som inte är parker", till exempel Nackareservatet, Djurgården, Lovön och Järvafältet.

Frågor om hur långt personerna hade till närmaste rekreationsområde, hur ofta man besökte dessa områden, hur man tar sig dit, hur lång tid det tar att ta sig dit och hur lång tid man brukar stanna i området ingick. Intervjuerna skedde främst per telefon. Resultaten visar bland annat att 63 procent besöker ett större rekreationsområde minst en gång i månaden och att det finns ett starkt samband mellan närhet till området från bostaden och hur ofta man besöker dem. Tre av fyra stannar högst två timmar i området vid sitt besök.

Besökare i Tyresta nationalpark

I maj 2003 genomförde forskare vid turistforskningsinstitutet ETOUR vid Mitthögskolan en besöksundersökning i *Tyresta nationalpark*. Undersökningen gjordes på uppdrag av Naturvårdsverket och Stiftelsen Tyresta-skogen. Totalt 383 intervjuer gjordes med besökare som lämnade området på tre olika platser. Man ställde frågor om vilka besökarna var (ålder, hemort med mera), vilka aktiviteter de ägnade sig åt, hur de rörde sig i området, vilka motiv de hade för besöket, vilka attityder de hade till områdets skötsel och hur de själva tyckte att nationalparken skulle utvecklas.

Resultaten visade bland annat att den största åldersgruppen av dem som svarade var mellan 30 och 50 år (42 % av besökarna) och att 94 procent bodde i Stockholmsregionen. Kortare vandringar var den vanligaste aktiviteten, en fjärdedel var förstagångsbesökare och naturupplevelse och frånvaro av mänsklig påverkan var viktiga motiv för besöket. De flesta var ganska nöjda med skötseln, men 16 procent tyckte att nedskräpning var ett problem. Yngre besökare visade sig vara mer positiva till att utveckla servicen för besökarna i nationalparken än de äldre. Åtgärder som innefattades i detta var bättre leder och stigar, fler övernattningsmöjligheter, större utbud av guidade turer, barnanpassade aktiviteter med mera.

Projektet "Tätortsnära skog för människan"

Tre olika metoder användes och utvärderades 2003 vid en studie som utfördes av SLU i samarbete med det EU-finansierade LIFE-projektet "Tätortsnära skog för människan" som drevs av Skogsvårdsstyrelsen. I *Skutans naturområde* i Haninge kommun sände man enkäter per post till närboende, i *Paradisets naturreservat* användes bilregistret för att komma i kontakt med de personer som parkerat sina bilar i anslutning till reservatet. Vid *Ugglevikskällan* på Norra Djurgården intervjuades besökare direkt på plats.

Frågorna som ställdes handlade om när man senast besökt ett friluftsområde, besökarnas ålder, kön och ursprungsland följt av frågor om respektive område: om man kände till området, hur ofta man besökte det, hur man uppfattade området, frågor om information och tillgänglighet med mera. I enkäten från Skutan framgår att cirka 80 procent av dem som svarade hade besökt ett friluftsområde under det senaste året. Av dem som svarade kände 43 procent inte till området.

Metod

Enkätundersökningen utfördes hösten 2003 av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län. Undersökningen genomfördes som en postenkät med två påminnelser och pågick under perioden augusti till december. Frågeblankettens framsida bestod av ett informationsbrev där uppgiftslämnarna kunde läsa om undersökningens syfte. Informationsbrevet innehöll också en kort beskrivning av naturvård och naturreservat i länet samt motiv för varför det var viktigt att besvara enkäten. Brevet informerade om att uppgifter hämtats från registret över totalbefolkningen (RTB), vilka uppgifter som hämtats, att samtliga uppgifter var skyddade av personuppgiftslagen och sekretesslagen samt att det var frivilligt att delta. Enkäten med foljebrev redovisas i bilaga 1.

Alf Asplund på SCB var undersökningsledare. Texten i detta metodavsnitt utgör en bearbetning och sammanfattning av SCB:s tekniska rapport. Utförligare information finns i den fullständiga tekniska rapporten som finns tillgänglig hos Länsstyrelsen.

Urval

Urvalsramen i denna undersökning skapades utifrån registret över totalbefolkningen (RTB) och består av samtliga folkbokförda i Stockholms län i åldern 18-75 år. Antalet individer i ramen var 1 324 283 den 11 september 2003. Länsstyrelsen och SCB kom fram till att urvalsstorleken skulle vara 1 000 individer. Urvalet skulle vara tillräckligt stort för att resultaten skulle nå upp till de precisionskrav som definierades, samtidigt som kostnader hade tagits i beaktande.

Från urvalsramen drogs ett stratifierat obundet slumpmässigt urval om 1 010 personer med hjälp av SCB:s eget urvalsprogram. Anledningen till att man inte drog exakt 1 000 personer är att det brukar förekomma så kallad övertäckning, se nedan. Ett stratifierat obundet slumpmässigt urval innebär att alla personer inom respektive stratum har samma sannolikhet att komma med i urvalet. Ett stratum utgörs av personer med en viss egenskap (exempelvis män i åldern 18-24 år).

Innan frågeblanketten sändes ut genomfördes en identifikationskontroll av personerna i urvalet mot befolkningsdata för att få fram aktuella adressuppgifter. På detta sätt kan så kallad övertäckning identifieras. De vanligaste orsakerna till övertäckning är att personerna hunnit emigrera eller avlidit sedan urvalet drogs. Efter det att övertäckning har rensats bort återstår nettourvalet, vilket framgår av tabell 1.

Tabell 1. Population och urval

	Stockholms kommun	Södra länsdelen	Norra länsdelen	Totalt
Population	553 815	315 108	412 360	1 324 283
Bruttourval	422	273	315	1 010
Övertäckning	5	1	0	6
Nettourval ¹⁾	417	272	315	1 004

1) Nettourval är det som kvarstår efter att övertäckning tagits bort från (brutto-) urvalet.

Genomförande

Länsstyrelsen utformade frågorna i frågeblanketten i samarbete med SCB. Blanketten genomgick en teknisk granskning hos SCB:s mättekniska laboratorium. Enkäten bestod av 22 frågor, flera av dem hade delfrågor. Förutom variabler som samlats in via frågeblanketten har ett antal så kallade registervariabler hämtats från SCB:s register över totalbefolkningen (RTB). Dessa bakgrundsvariabler innefattar bland annat födelseår, kön och födelse-land och används för korstabellering av data. Med detta avses att för en viss fråga kan svaren dels redovisas totalt, dels uppdelat på respektive bakgrundsvariabel. Därigenom kan till exempel skillnader mellan olika åldersgrupper analyseras. I resultatkapitlet framgår det för vilka frågor som denna fördjupade analys har gjorts.

Frågeblanketterna sändes till urvalspersonerna via post. Genom informationsbrevet ombads de utvalda personerna att besvara frågorna och skicka tillbaka frågeblanketten till SCB. För att försöka höja svarsfrekvensen erbjöds de svarande en gåva i form av en utflyktsguide till tjugo besöksvärda naturreservat och nationalparker i Stockholms län.

Det första utskicket genomfördes den 10 augusti. Sedan skickades två påminnelser ut till dem som inte hade besvarat frågeblanketten. Dessa utskick skedde med cirka tio dagars mellanrum. Till båda påminnelserna bifogades enkäten. Insamlingen avslutades den 1 december.

Svarsfrekvens

Totalt var det 584 personer som besvarade frågeblanketten, vilket innebär en svarsfrekvens om 58,2 procent. Tabell 2 visar inflödet av svar efter respektive påminnelse. Ytterligare en påminnelse i form av telefonuppringning diskuterades för att höja svarsfrekvensen. SCB bedömde dock att nyttan i förhållande till kostnaden var liten, baserat på erfarenheter från tidigare undersökningar. En svarsfrekvens på knappt 60 procent var något lägre än önskvärt, men ändå fullt godtagbar ur statistisk synvinkel enligt SCB.

Tabell 2. Beskrivning av inflödet av svar

	Antal	Procent
Efter första utskicket	326	32,3
Efter påminnelse 1	197	19,5
Efter påminnelse 2	61	6,0
Totalt antal svar	584	58,2
Bortfall	420	41,8
Nettourval	1 004	100

Bortfallsanalys

Bortfallet består dels av så kallat objektsbortfall som innebär att frågeblanketten inte är besvarad alls och dels av partiellt bortfall som innebär att vissa frågor på blanketten inte är besvarade. Objektsbortfall kan bland annat bero på att uppgiftslämnaren inte är villig att delta i undersökningen, inte går att nå eller är förhindrad att medverka, till exempel på grund av sjukdom.

Objektsbortfallet i denna undersökning redovisas i tabell 3 nedan. Med ”ej avhörda” menas att ingen uppgift om varför frågeblanketten inte är besvarad har lämnats. Med förhindrad och avböjd medverkan menas att SCB meddelats att uppgiftslämnaren är förhindrad eller inte vill medverka i undersökningen.

Tabell 3. Beskrivning av objektsbortfall

	Antal	Procent
Ej avhörda	390	38,8
Postreturer	14	1,4
Hemlig/skyddad/saknar adress	3	0,3
Förhindrad medverkan	1	0,1
Avböjd medverkan	8	0,8
Insänd blank	4	0,4
Totalt	420	41,8

För att få en bild av hur bra de svarande representerar urvalet med avseende på bakgrundsvariablerna har information från RTB jämförts mellan de svarande och hela urvalet. Denna jämförelse visar bland annat att kvinnor svarat i högre grad än män, att äldre svarat i högre grad än yngre och att de som har hög inkomst svarat i högre grad än de med låg inkomst. Partiellt bortfall kan bero på att frågan är svår att förstå, är känslig, att uppgiftslämnaren glömmer att besvara frågan eller att instruktionerna vid hoppfrågor misstolkas och att uppgiftslämnaren då inte besvarar rätt frågor. Till partiellt bortfall räknas även dubbelmarkeringar och svar som inte kan tydas. SCB har inte särredovisat vilka frågor som har större partiellt bortfall än andra.

Felkällor och osäkerhet

SCB tillämpar vid genomförandet av undersökningar ett kvalitetssäkringsprogram med kontroller i undersökningens olika faser, allt från kund-kontakter till dokumentation och uppföljning. Nedan beskrivs och diskuteras de felkällor som har betydelse för denna undersökning.

Täckningsfel

Ett problem som kan uppstå är täckningsfel. Det innebär att urvalsram och totalpopulation inte helt stämmer överens. I denna undersökning visade sig sex personer vara så kallade övertäckningsobjekt. Det var personer som avlidit eller flyttat utomlands.

Urvalsfel

När det gäller urvalsfel så avser det fel som uppkommer på grund av att man endast undersöker en del av populationen. Urvalsfelets storlek minskar med en ökad urvalsstorlek. I denna undersökning uppgick urvalet till drygt 1 000 hushåll.

Mätfel

Ett fel som kan uppstå vid mätning är att lämnade uppgifter skiljer sig från faktiska uppgifter. Felet kallas mätfel och kan uppkomma då den svarande inte minns de faktiska uppgifterna, missförstår frågan eller medvetet svarar felaktigt. För att försöka minimera mätfelen har frågeblanketten granskats av SCB:s mättekniska laboratorium och kontroller har genomförts. Mätfelen för registervariabler som hämtats från RTB bedöms vara liten.

SCB betonar att man vid databearbetningen inte har tagit ställning till hur eventuella motsägelsefulla svar ska behandlas. Sådana fel kan uppstå vid exempelvis följdfrågor och bör därför undersökas när följdfrågor analyseras.

Bearbetningsfel

Vid den manuella och maskinella bearbetningen av datamaterialet kan fel uppstå, så kallade bearbetningsfel. Som exempel på bearbetningsfel kan registreringsfel och kodningsfel nämnas. Dessa fel kan förhindras och upptäckas i de kontroller som genomförs vid dataregistreringen. Vanligtvis är denna typ av fel försumbara enligt SCB.

Bortfallsfel

De eventuella fel som bortfallet kan ge upphov till kallas bortfallsfel. Det inträffar om objekten i bortfallet och de svarande skiljer sig åt (har en annan fördelning) avseende undersökningsvariablerna. En jämförelse mellan de svarande och urvalet finns beskriven under rubriken *Bortfallsanalys* ovan.

Enligt SCB är det troligt att de som inte besöker naturområden och naturreservat är något överrepresenterade i bortfallsgruppen. Hur stor denna grupp är vet man dock inte. Det är väl känt att det också finns en grupp människor som av olika skäl i princip aldrig besvarar enkäter överhuvudtaget.

Resultat

Totalt 584 personer besvarade enkäten vilket innebär en svarsfrekvens på 58,2 procent. Redovisningen av resultaten inleds med ett avsnitt som presenterar information om de som besvarat enkäten. Det gäller dels bakgrundsdata som kön, ålder och födelseland, men också frågor om hushållsstorlek, tillgång till fritidshus samt hur de svarande bedömer sitt intresse av att vistas i naturen.

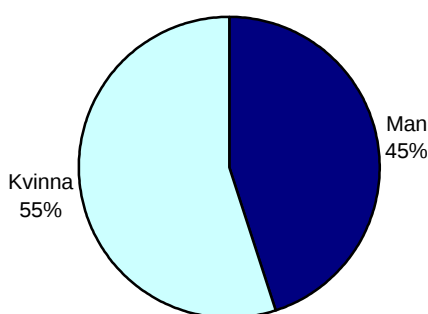
Vid variabler som baseras på frågor där uppgiftslämnaren kunnat ange flera svarsalternativ bör man komma ihåg att summan av svarsalternativen inte blir antal svarande, vid andelsskattningar blir summan mer än 100 procent.

Bakgrundsinformation om besökarna

Kön och ålder

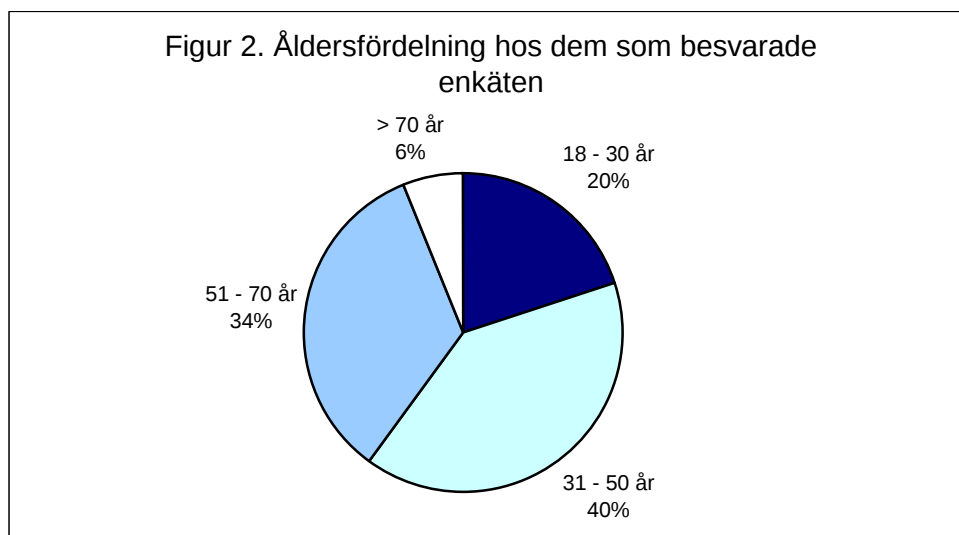
Enkäten besvarades av betydligt större andel kvinnor (55 %) än män (45 %) vilket framgår av figur 1. I urvalet utgjorde kvinnorna 50,4 procent och männen 49,6 procent. Av erfarenhet från andra undersökningar vet man att kvinnor brukar vara något mer benägna än män att besvara enkäter. I detta fall är skillnaden relativt stor, vilket möjligen kan tolkas som att kvinnor i högre grad än män är intresserade av de frågeställningar som enkäten behandlar och därför har valt att svara.

Figur 1. Könsfördelning hos dem som besvarade enkäten



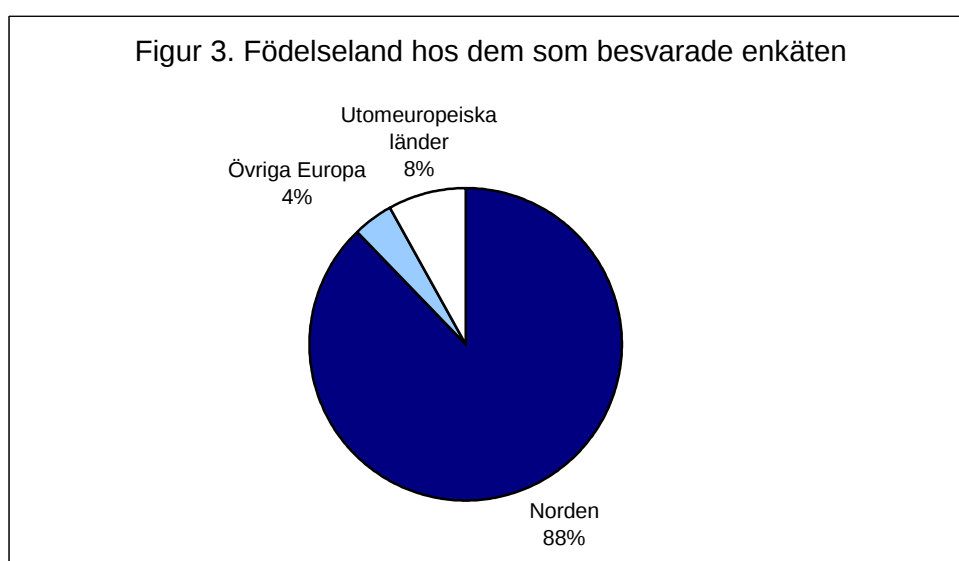
Åldersfördelningen för dem som besvarade enkäten framgår av figur 2. Såsom SCB:s analys av bortfallet visar (se sida 17) så har äldre svarat i något högre grad än yngre. En noggrannare analys visar att gränslinjen går vid

cirka 40 år. Detta innebär att de äldres svar är något överrepresenterade i undersökningen.



Födelseland

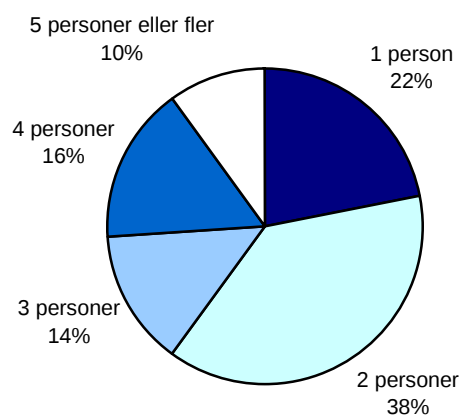
I *urvalet* utgjorde födda i Norden (inklusive Sverige) 82,2 procent, övriga Europa 5,7 procent och övriga världen 12,2 procent. Figur 3 visar hur de *svarande* fördelar sig på födelseland. Helt naturligt dominerar födda i Norden stort (88 %). Denna grupp är emellertid något överrepresenterad bland de svarande, genom att bortfallet var något större hos de med utomnordisk bakgrund, jämför svarsandel med urvalsandel ovan.



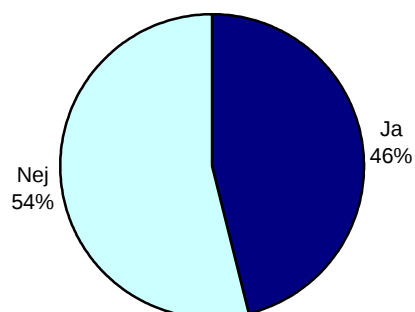
Hushållsstorlek

Hushållsstorleken hos dem som besvarade enkäten framgår av figur 4. Hushåll med två personer eller färre utgör sammanlagt 60 procent. Den vanligaste hushållsstorleken i länet är två-personshushåll. Knappt hälften av hushållen har tillgång till fritidshus, vilket även inkluderar dem som inte själva äger fritidshus (figur 5).

Figur 4. Hushållsstorlek hos de svarande



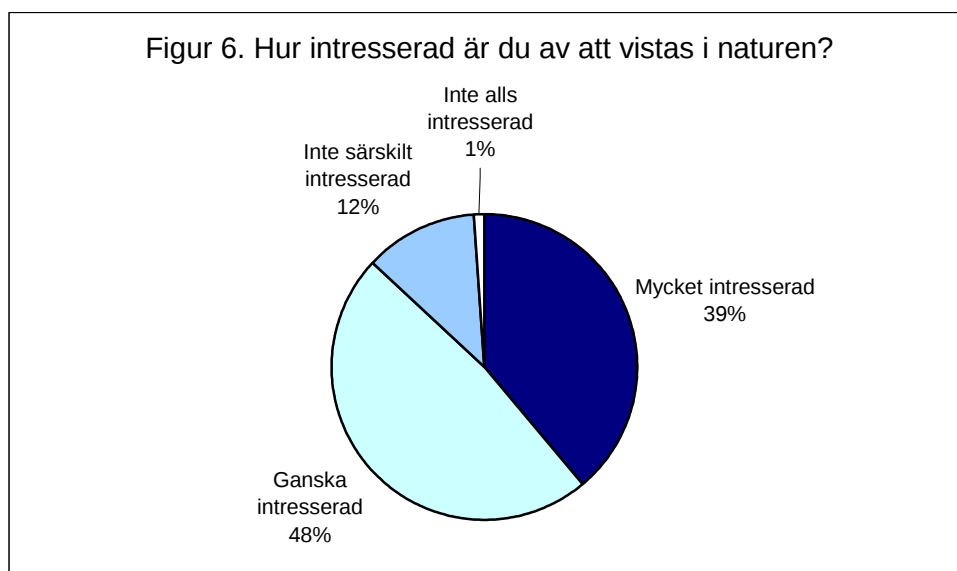
Figur 5. Andel som har tillgång till fritidshus



Intresse för att vistas i naturen

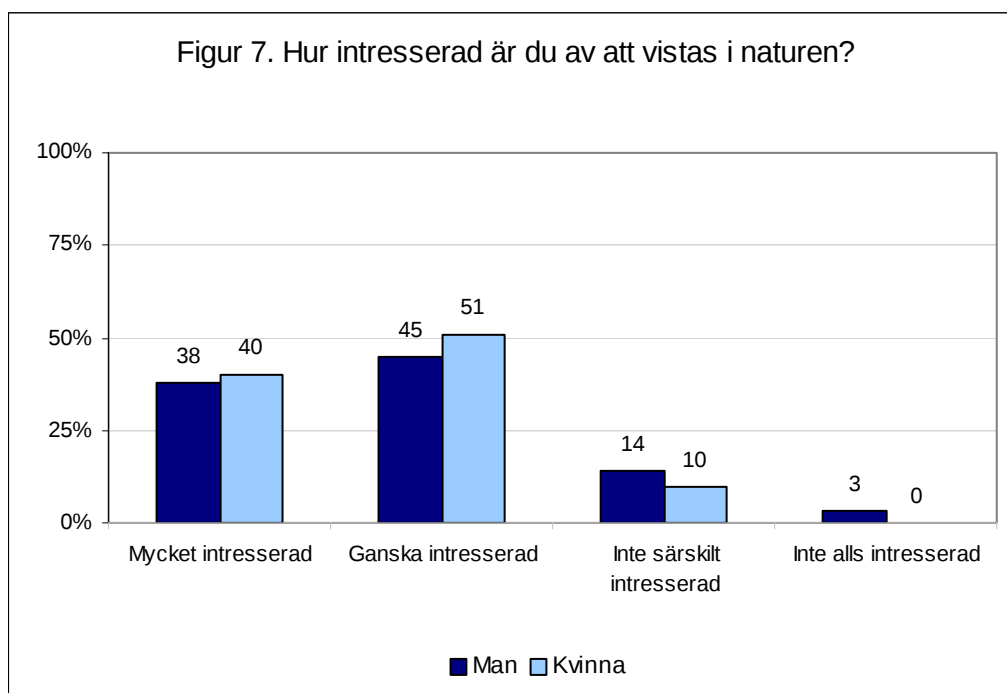
Avsnittet med information om dem som besvarat enkäten avslutas med frågan: "Hur intresserad är du av att vistas i naturen?". Svaren på denna fråga redovisas dels totalt (figur 6), dels i form av uppdelningar på kön, ålder och födelseland (figur 7-9).

Enkäten visar att naturintresset är stort bland invånarna i Stockholms län. Av dem som besvarade enkäten är 87 procent ganska eller mycket intresserade av att vistas i naturen. Endast en procent uppger att de inte alls är intresserade, vilket är en anmärkningsvärt låg siffra (figur 6). Man bör dock komma ihåg att bortfallet var cirka 40 procent och att det är troligt att det i denna grupp finns fler som inte är intresserade av att vistas i naturen, jämfört med dem som besvarade enkäten. Erfarenheterna generellt när det gäller enkätundersökningar visar, enligt SCB, att man är mer benägen att besvara en enkät som rör frågeställningar som man själv är intresserad av.



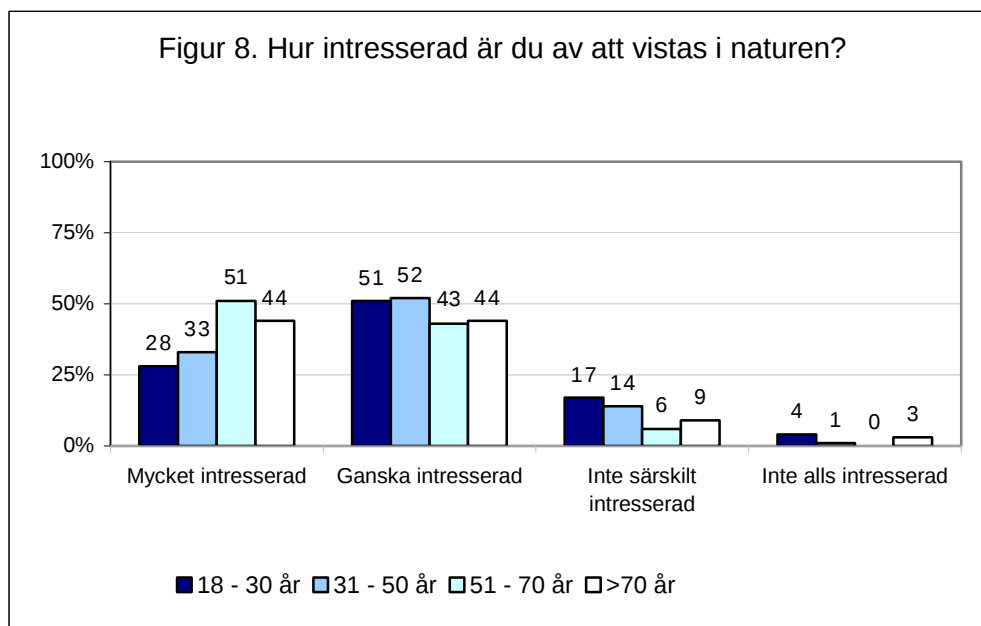
Intresse för naturvistelse hos kvinnor jämfört med män

När man redovisar svaren uppdelat på de olika bakgrundsvariablerna framträder en del intressanta skillnader. Figur 7 visar att kvinnor förefaller vara mer intresserade av att vistas i naturen än män. Av kvinnorna är 91 procent ganska eller mycket intresserade jämfört med männens 83 procent. I klassen "inte alls intresserad" utgör kvinnorna noll procent mot männens tre. Kvinnornas större intresse kan också vara en förklaring till att svarsfrekvensen var högre för kvinnorna än männen, se figur 1.



Intresse för naturvistelse i olika åldersgrupper

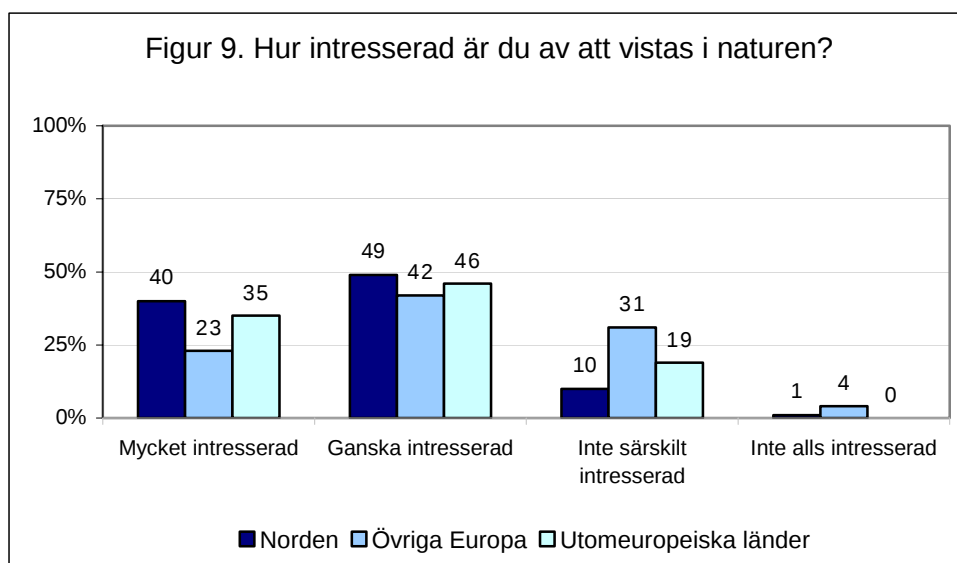
När man studerar ålderskillnader visar det sig att intresset för att vistas i naturen tycks öka med åldern (figur 8). I åldersgruppen 51-70 år är hela 51 procent mycket intresserade och 43 procent anger att dom är ganska intresserade, vilket tillsammans utgör 94 procent av denna åldersgrupp. Intresset är lägst i åldersgruppen mellan 18 och 30 år, där endast 28 procent är mycket intresserade. I denna grupp anger ändå hela 51 procent att dom är ganska intresserade, vilket sammantaget för åldersgruppen mellan 18 och 30 år innebär att 79 procent anser sig vara mycket eller ganska intresserade. I "mellangruppen" 31-50 år är sammanlagt 85 procent mycket eller ganska intresserade av att vistas i naturen, också det en hög siffra. För de över 70 år är motsvarande siffra ännu högre, 88 procent (figur 8).



Intresse för naturvistelse hos grupper med olika födelseland

När man studerar variabeln födelseland framträder vissa olikheter (figur 9). Bland dem som är födda i Norden är 89 procent mycket eller ganska intresserade av naturvistelse, medan denna andel för gruppen födda i övriga Europa endast är 65 procent. För födda i utomeuropeiska länder är andelen 81 procent.

Man bör dock vara vaksam på att det för länder utanför Norden som helhet handlar om relativt få individer som ingår i undersökningen, vilket kan påverka hur representativa svaren är för denna grupp. Födda i övriga Europa utgör fyra procent av de 584 som besvarade enkäten, vilket endast motsvarar 24 personer. Födda i utomeuropeiska länder utgör åtta procent vilket motsvarar 48 personer. Dessa anmärkningar gäller generellt för övriga resomang när det gäller variabeln födelseland i rapporten. Det har ändå bedömts som intressant att i förekommande fall redovisa hur dessa grupper har svarat. Man bör dock vara försiktig när det gäller slutsatserna.



Övrigt

Enkätsvaren visade också att graden av naturintresse inte skiljer sig mellan dem som bor i den norra länsdelen jämfört med dem som bor i den södra eller de boende i Stockholms kommun.



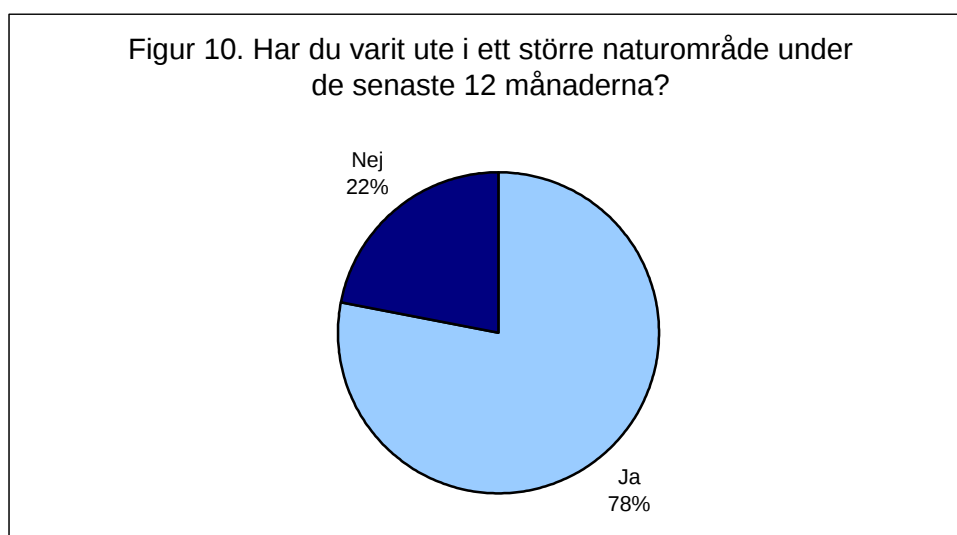
Intresset för att vistas i naturen är stort bland invånarna i Stockholms län. Strandängar i Sandemars naturreservat på våren. Foto: Eva Sandberg.

Besök i större naturområden

I enkätens nästa del ställdes allmänna frågor om besök i större naturområden i Stockholms län och vilka kvaliteter man uppskattar mest i de naturområden som man besöker regelbundet. Som exempel på större naturområden angavs i enkätformuläret Djurgården, Järvafältet, Bogesundslandet, Lovön, Bornsjöområdet och Tyresta.

Besök i större naturområden de senaste 12 månaderna

Av de intervjuade uppger 78 procent att de har varit ute i ett större naturområde de senaste 12 månaderna, medan 22 procent anger att de inte varit det (figur 10). Det är färre som besökt ett större naturområde jämfört med dem som angav att de var mycket eller ganska intresserade av att vistas i naturen (figur 6). Det kan bero på att en del endast besöker närmatur där de bor. Men det kan också innebära att det finns en grupp människor som trots naturintresse inte har varit ute i ett större naturområde på ett helt år.



Naturbesök av kvinnor jämfört med män

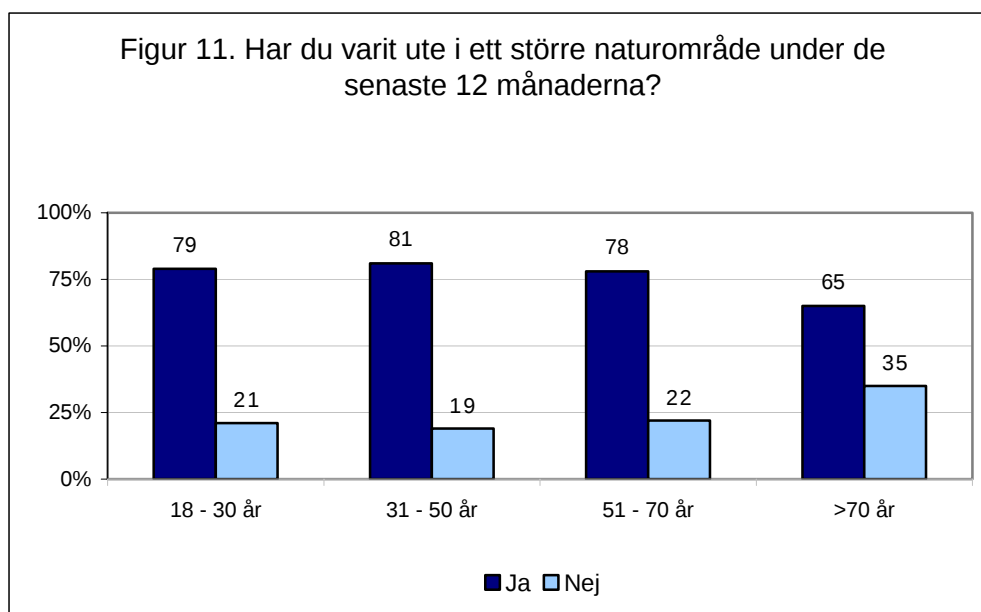
När man studerar könsskillnaderna finner man att kvinnorna i något högre grad än männen har varit ute i naturen, 80 procent mot 77 procent. Detta överensstämmer med föregående fråga om naturintresse.

Naturbesök av grupper med olika bostadsort

Något överraskande har invånarna i Stockholms kommun i störst utsträckning (82 %) besökt ett större naturområde jämfört med invånarna i länets norra (74 %) och södra delar (79 %). Detta kan möjligen förklaras av att många boende i Stockholms kommun saknar tillgång till närmatur av tillräcklig kvalitet och därför främst söker sig till de större naturområdena i regionen.

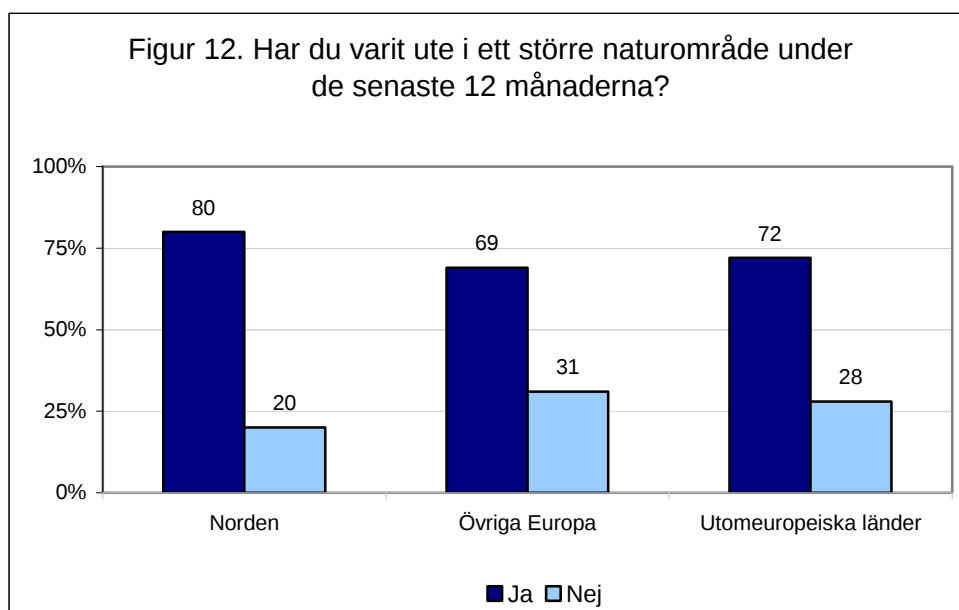
Naturbesök av olika åldersgrupper

Figur 11 visar hur svaren fördelar sig mellan olika åldersgrupper. Det är intressant att notera att skillnaderna är så små. Endast i gruppen över 70 år har en markant lägre andel varit ute i större naturområden. Det kan sannolikt förklaras av att de äldre har försämrad rörlighet på grund av åldern. Det kan också vara så att yngre oftare besöker större naturområden när de väl tar sig ut i naturen, medan äldre i högre grad utnyttjar närmaturen.



Naturbesök av grupper med olika födelseland

När man studerar förhållandet mellan naturvistelse och födelseland så överensstämmer den bilden i stora drag med den tidigare frågan om intresse för att vistas i naturen. De som är födda i Norden har i högre grad varit ute i ett större naturområde jämfört med övriga grupper (figur 12). Så som nämnts bör man dock vara försiktig i analysen på grund av att de personer som är födda utanför Norden som ingår i undersökningen är så pass få i absoluta tal.

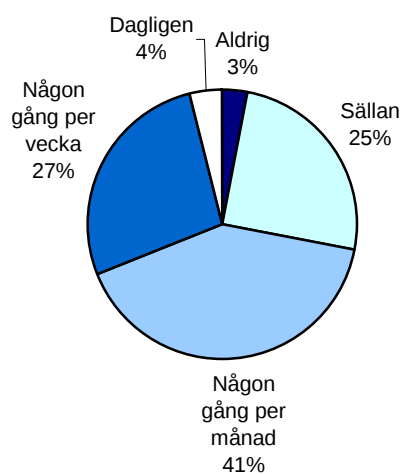


Av dem som besvarade enkäten hade 78 procent varit ute i ett större naturområde de senaste 12 månaderna. Kvinnorna var ute i naturen något mer än männen.
Foto: Elin Henriksson.

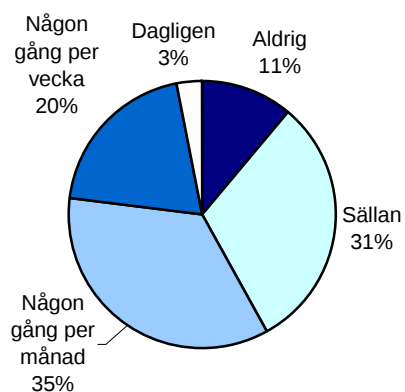
Fördelning på olika årstider

Figur 13 a-d visar hur besök i större naturområden fördelar sig mellan de olika årstiderna. Frågan som ställdes var: "Hur ofta har du varit ute i större naturområden under de olika årstiderna de senaste 12 månaderna?".

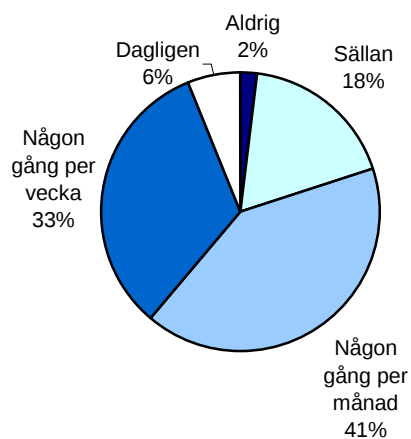
Figur 13 a. Naturbesök på hösten



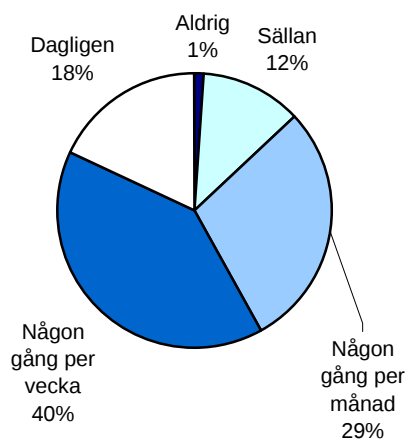
Figur 13 b. Naturbesök på vintern



Figur 13 c. Naturbesök på våren



Figur 13 d. Naturbesök på sommaren

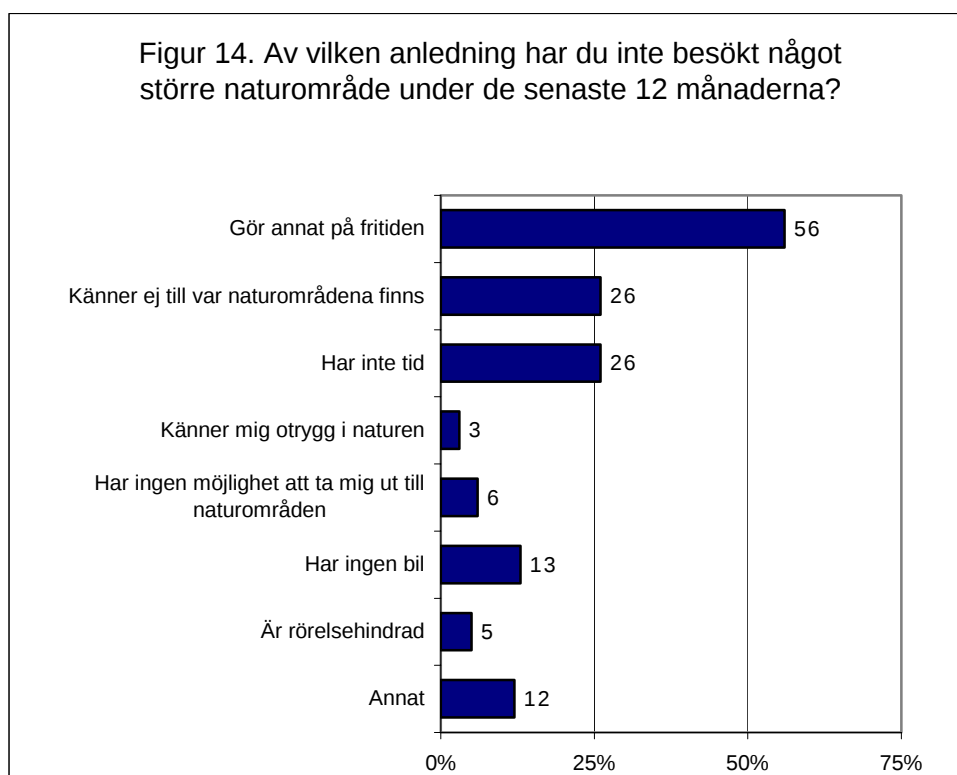


De större naturområdena besöks inte oväntat mest under sommaren, då över hälften (58 %) av de svarande uppger att de är ute minst en gång i veckan. Tjugonio procent är ute någon gång per månad medan 12 procent säger att de sällan är ute. Endast 1 procent av de tillfrågade uppger att de aldrig är ute i ett större naturområde under sommaren.

Efter sommaren är våren den populäraste årstiden att vara ute i naturen, tätt följt av hösten. Under hösten uppger så många som en tredjedel att de är ute minst en gång i veckan. Vintern är den årstid då folk är minst ute i naturen: 31 procent svarar att de sällan besöker större naturområden vid denna årstid och 11 procent gör det aldrig.

Orsaker till att man inte har besökt större naturområden

Av figur 10 ovan framgick att 22 procent av de tillfrågade inte hade besökt något större naturområde under de senaste 12 månaderna. En intressant följdfråga är av vilken anledning man inte har varit ute i något naturområde på ett helt år? Här kunde flera svarsalternativ anges (figur 14).



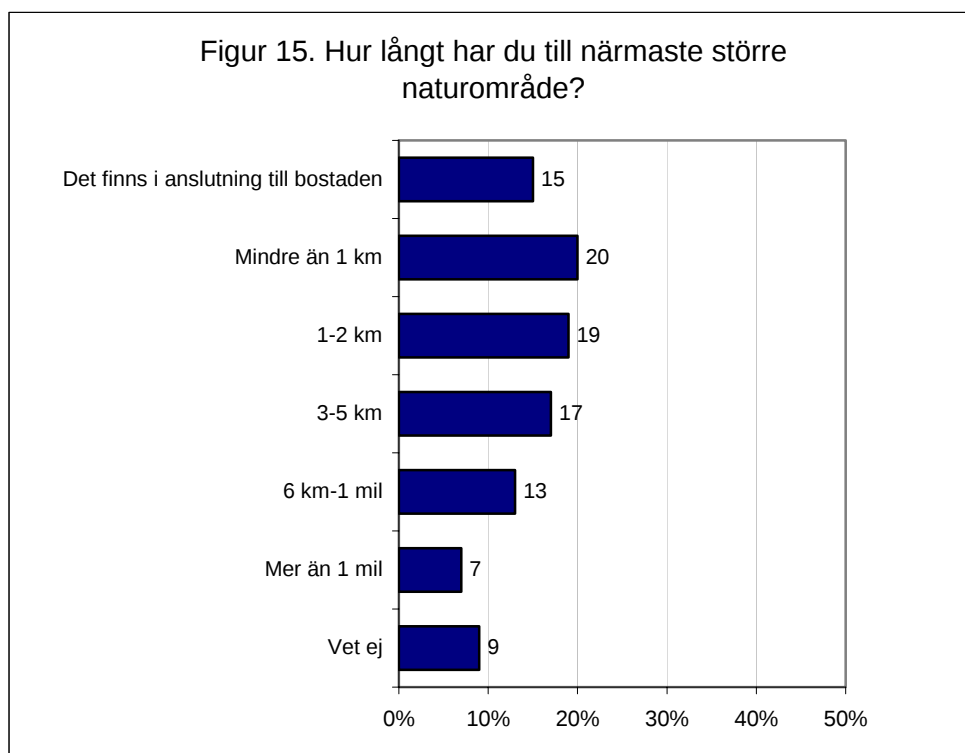
Den vanligaste anledningen är att man gör annat på fritiden (56 %), detta gäller för samtliga åldersgrupper. En fjärdedel av de svarande uppger som orsak att de inte känner till var naturområdena finns. En fördjupad analys visar att den senare orsaken är betydligt vanligare bland boende i Stockholms

kommun, där hela 41 procent angav detta som skäl till att man inte hade besökt något naturområde. Här finns uppenbarligen ett behov av förbättrad information. Likaså visar det sig att för födda utanför Europa är detta det största hindret; 38 procent uppgav att de inte kände till var naturområdena finns. I denna grupp svarade endast 31 procent att de gjorde annat på fritiden.

En fjärdedel av de svarande anger vidare som skäl att man inte har tid. Här är det stor skillnad mellan könen: hela 31 procent av kvinnorna mot endast 20 procent av männen uppgav tidsbrist som orsak. I åldersgruppen 31-50 år svarade så många som 34 procent att de inte hade tid. I gruppen födda i övriga Europa svarade hela 56 procent att de inte hade tid.

Resavstånd

Ett flertal tidigare undersökningar har visat att närhet till naturen är en viktig faktor när det gäller hur ofta människor vistas i större naturområden. Bor man nära har man lättare att ta sig ut i naturen och man är heller inte så beroende av tillgång till bil. Figur 15 visar hur långt de som besvarat enkäten har till närmaste större naturområde:



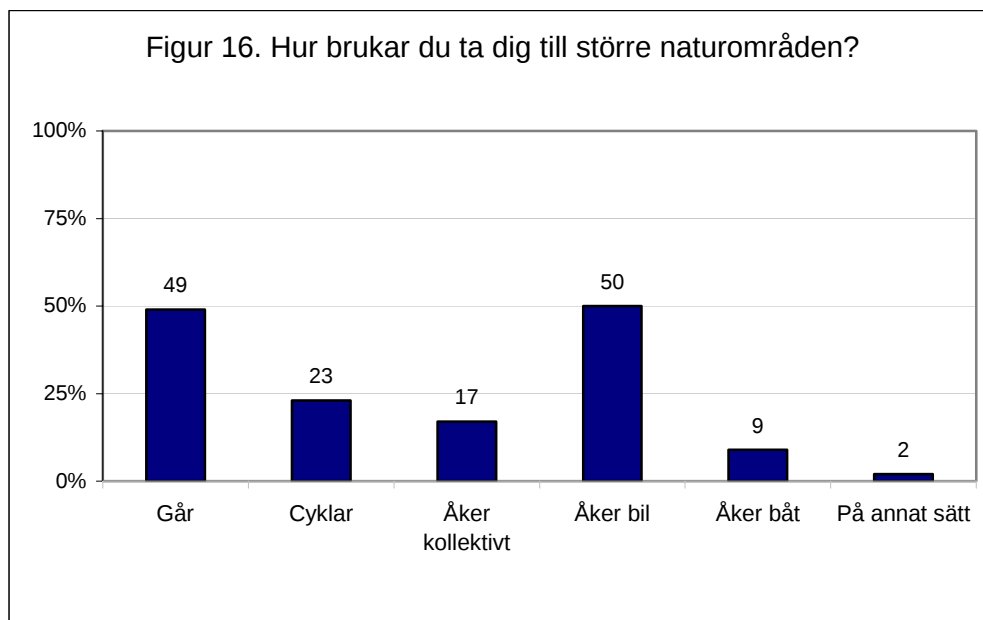
Figur 15 visar att tillgången till bostadsnära naturområden är god i Stockholms län. Hela 35 procent av de tillfrågade hade mindre än 1 kilometer till ett större naturområde och 71 procent hade tillgång till ett större naturområde inom ett avstånd på max 5 kilometer från bostaden. Detta är

siffror som sannolikt få andra storstäder i världen kan mäta sig med och som är en följd av grönkilsstrukturen i Stockholms län.

De som bor i länets norra och södra delar har närmast till större naturområden, medan de som bor i Stockholms kommun har längre avstånd. För de som bor i den södra delen av länet har hela 21 procent ett större naturområde i anslutning till bostaden, för norra delen av länet är det 18 procent. Endast 9 procent av de som bor i Stockholms kommun hade ett naturområde i anslutning till bostaden. Däremot hade så många som 48 procent av de boende i Stockholms kommun ett större naturområde inom 2 kilometers avstånd från bostaden.

Hur tar man sig till naturområdena?

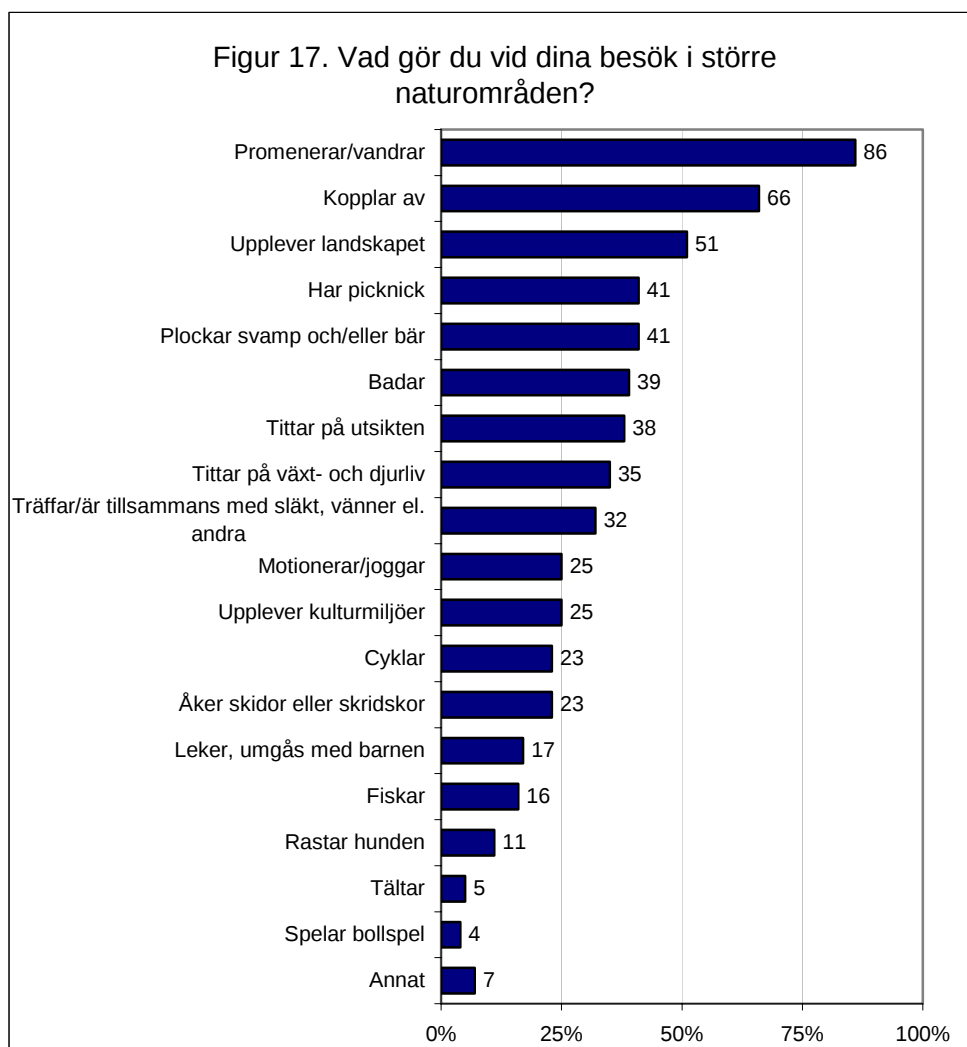
Att många går eller cyklar till naturområdena är en naturlig följd av att man har nära till dem (figur 16). Även på denna fråga kunde flera svarsalternativ anges för transportsätt. Hälften anger att man brukar gå till naturområdet, lika stor andel tar bilen. Nästan en fjärdedel brukar cykla, medan 17 procent åker kollektivt. Kollektivtrafikandelen är betydligt högre för boende i Stockholms kommun, 25 procent, medan den bara är 9 procent för norra länsdelen och 12 procent för den södra. Detta beror troligen på att bilinnehavet är lägre i Stockholms kommun, särskilt i innerstaden. Tillgången till kollektivtrafik är också bättre för boende i regionens centrala del.



Vad ägnar man sig åt?

Figur 17 visar vad man ägnar sig åt när man besöker större naturområden. Flera svarsalternativ kunde anges. Den vanligaste aktiviteten är att prome-

nera eller vandra, som anges av 86 procent. Detta gäller för alla åldersgrupper. Andra vanliga sysselsättningar i naturen är att koppla av (66 %) och att uppleva landskapet (51 %).



Aktiviteter hos olika åldersgrupper

Så många som 41 procent uppger att de plockar bär eller svamp. Studerar man åldersfördelningen visar det sig att det främst är de äldre som ägnar sig åt detta, 52 procent av 51-70-åringarna mot 23 procent av dem upp till 30 år. Att endast 16 procent uppger att de brukar fiska är en oväntat låg siffra med tanke på att miljontals svenskar uppges fiska åtminstone någon gång per år, men man gör det tydligen inte i så stor utsträckning i länets naturområden. Kanske finns det här också skillnader mellan befolkningen i regionen och i övriga landet.

När det gäller att motionera eller jogga är det främst de yngre åldersgrupperna som ägnar sig åt det: 32 procent av dem i åldern 18-30 år uppgav det jämfört med bara 19 procent för dem i åldern 51-70 år. För gruppen 31-50 år är picknick den näst vanligaste aktiviteten (55 %).

Intresset för växt- och djurliv visar en intressant trend: 24 procent av dem mellan 18 och 30 år anger detta som en aktivitet, 30 procent av dem i åldern 31-50 år, 43 procent av dem i åldern 51-70 år och slutligen hela 55 procent av dem över 70 år. En tolkning kan vara att det är en följd av stigande ålder, men kan också vara ett resultat av att de som idag tillhör de äldre åldersgrupperna alltid har varit mer intresserade av växt- och djurliv. Likaså verkar intresset för att uppleva kulturmiljöer öka med högre ålder.

Aktiviteter hos grupper med olika födelseland

När man studerar variabeln födelseland så överensstämmer i stora drag aktiviteterna för dem födda i Norden med dem födda utanför Norden. Oavsett födelseland är den vanligaste aktiviteten att promenera eller vandra. Sedan följer att koppla av. Att åka skidor och skridskor verkar främst vara en aktivitet som födda i Norden ägnar sig åt.

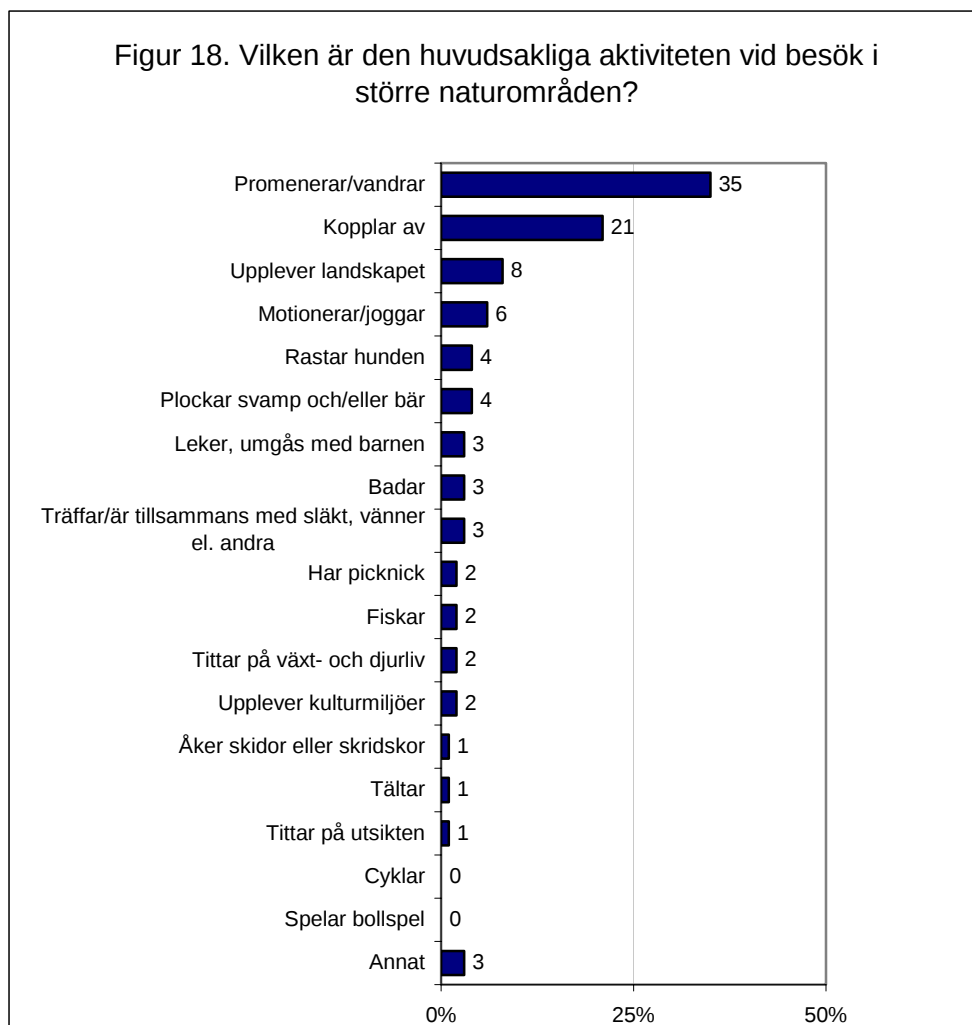
Fiske är däremot betydligt vanligare bland dem som är födda i övriga Europa: 27 procent jämfört med 15 procent för dem födda i Norden. Att vara tillsammans med släkt och vänner ute i naturen är också vanligast för gruppen födda i övriga Europa (41 %). Denna grupp verkar också ägna sig åt picknick i högre utsträckning än de andra (50 %). Gruppen födda i utomeuropiska länder kännetecknas av att de inte plockar bär och svamp i samma utsträckning som övriga grupper (24 %).



Många tycker om att plocka svamp eller bär när de är ute i naturen. Intresset var störst i åldersgruppen 51- 70 år. Foto: Mattias Jansson.

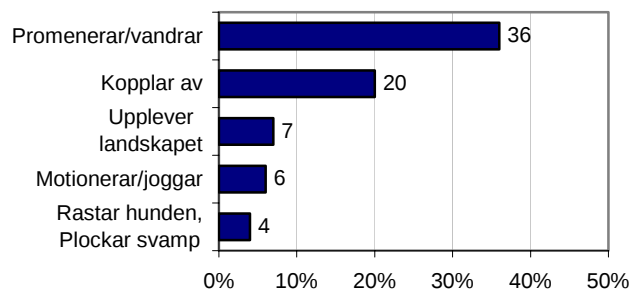
Vilken är den huvudsakliga aktiviteten?

Figur 18 visar vilken av de angivna aktiviteterna som är den huvudsakliga aktiviteten vid besök i större naturområden. Promenera/vandra är som synes den i särklass vanligaste (35 %) följt av att koppla av (21 %). Den tredje vanligaste aktiviteten är att uppleva landskapet (8 %) följt av motionera/jogga (6 %). Övriga aktiviteter anges av färre än 5 procent som den vanligaste aktiviteten.

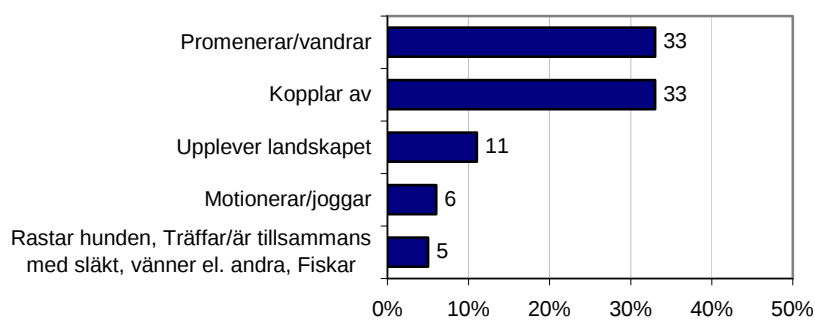


När man studerar variationerna med avseende på födelseland så visar det sig att skillnaderna är små (figur 19-21). För gruppen födda i övriga Europa är aktiviteten ”koppla av” vanligare än för övriga grupper, men det kan bero på det begränsade antal som besvarat enkäten.

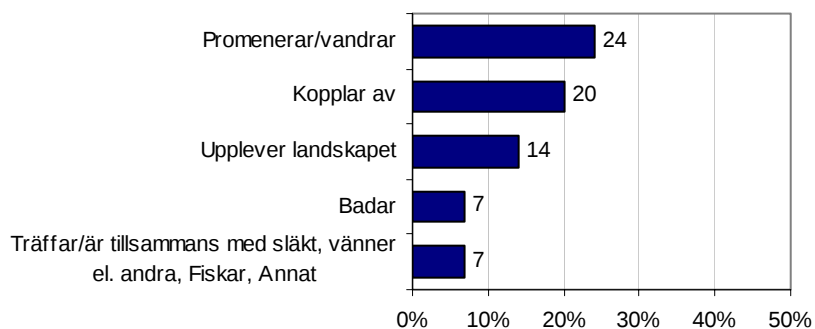
Figur 19. Vilken är den huvudsakliga aktiviteten?
Födelseland: Norden



Figur 20. Vilken är den huvudsakliga aktiviteten?
Födelseland: övriga Europa

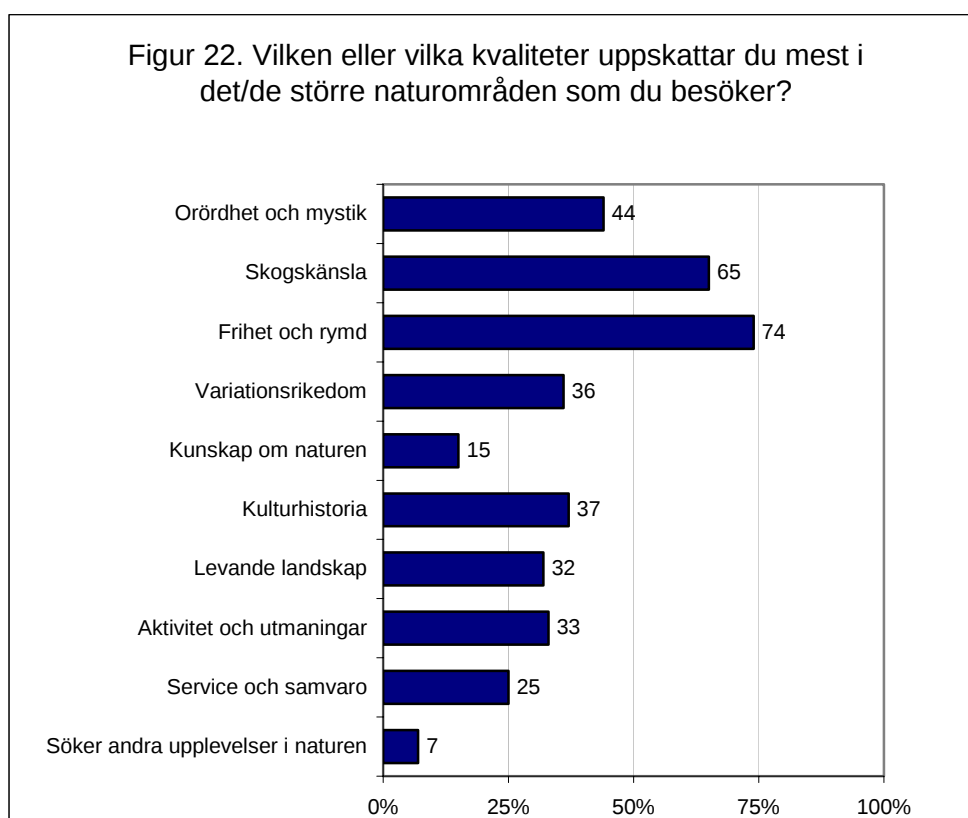


Figur 21. Vilken är den huvudsakliga aktiviteten?
Födelseland: utanför Europa



Upplevelsevärden

Den avslutande frågan i avsnittet med allmänna frågor om besök i naturen handlar om vilka upplevelsevärden eller kvaliteter som man uppskattar mest i det eller de större naturområden som man besöker. De olika upplevelsevärdena illustrerades med bilder kompletterat med beskrivande text i enkäten. Flera svarsalternativ kunde anges. De föreslagna alternativen baseras på de undersökningar som utförts av Regionplane- och trafikkontoret (RTK) vid Stockholms läns landsting, men har i denna enkät modifierats något (Regionplane- och trafikkontoret 2001).



”Frihet och rymd” är den kvalitet som uppskattas av flest personer, 74 procent, följt av ”Skogskänsla” som angavs av 65 procent. Övriga kvaliteter kommer längre ner i rangordning, bland dessa uppskattas ”Orördhet och mystik” (44 %) mest. I enkäten beskrivs svarsalternativet ”Frihet och rymd” som öppna landskap med höjder och vidsträckta vyer där man kan blicka ut över landskapet eller havet. ”Skogskänsla” beskrivs som skogsmiljöer (svamp- blåbärs- eller lingonskogar) där man kan ströva en längre stund utan att komma fram till hus eller vägar. ”Orördhet och mystik” kännetecknar områden med orörd natur utan tydliga spår av människor, gärna trolska urskogsmiljöer.

En fördjupad analys visar att det inte är någon större skillnad i åsikt mellan könen. Inte heller är det någon större skillnad mellan åldersgrupperna. Det vanligaste svaret är "Frihet och rymd" fränsett den äldsta åldersgruppen (70 år och äldre) som värderar "Skogskänsla" högst. "Frihet och rymd" är den mest uppskattade kvaliteten bland dem födda i Norden och också för dem födda utanför Europa. För födda i övriga Europa så är "Skogskänsla" den viktigaste kvaliteten. Detta bör dock tolkas med försiktighet då det är få individer i gruppen födda utanför Norden som ingår i undersökningen.



*Frihet och rymd är det upplevelsevärde som uppskattas av flest naturbesökare.
Foto: Maria Modig.*

Besök i naturreservat och nationalparker i Stockholms län

I denna del fokuserar vi på besök i naturreservat och nationalparker. När enkäten genomfördes hade några kulturreservat ännu inte bildats i Stockholms län, det första kom våren 2004 (Brottö). I anvisningarna till enkäten betonades att frågorna i detta avsnitt avsåg både besök i naturreservat och nationalparker, men att frågorna för enkelhets skull endast nämnde naturreservat. I enkäten förklaras kortfattat vad ett naturreservat är och vilka motiven för att skydda naturområden är, se bilaga 1.

Vilka naturreservat känner man till?

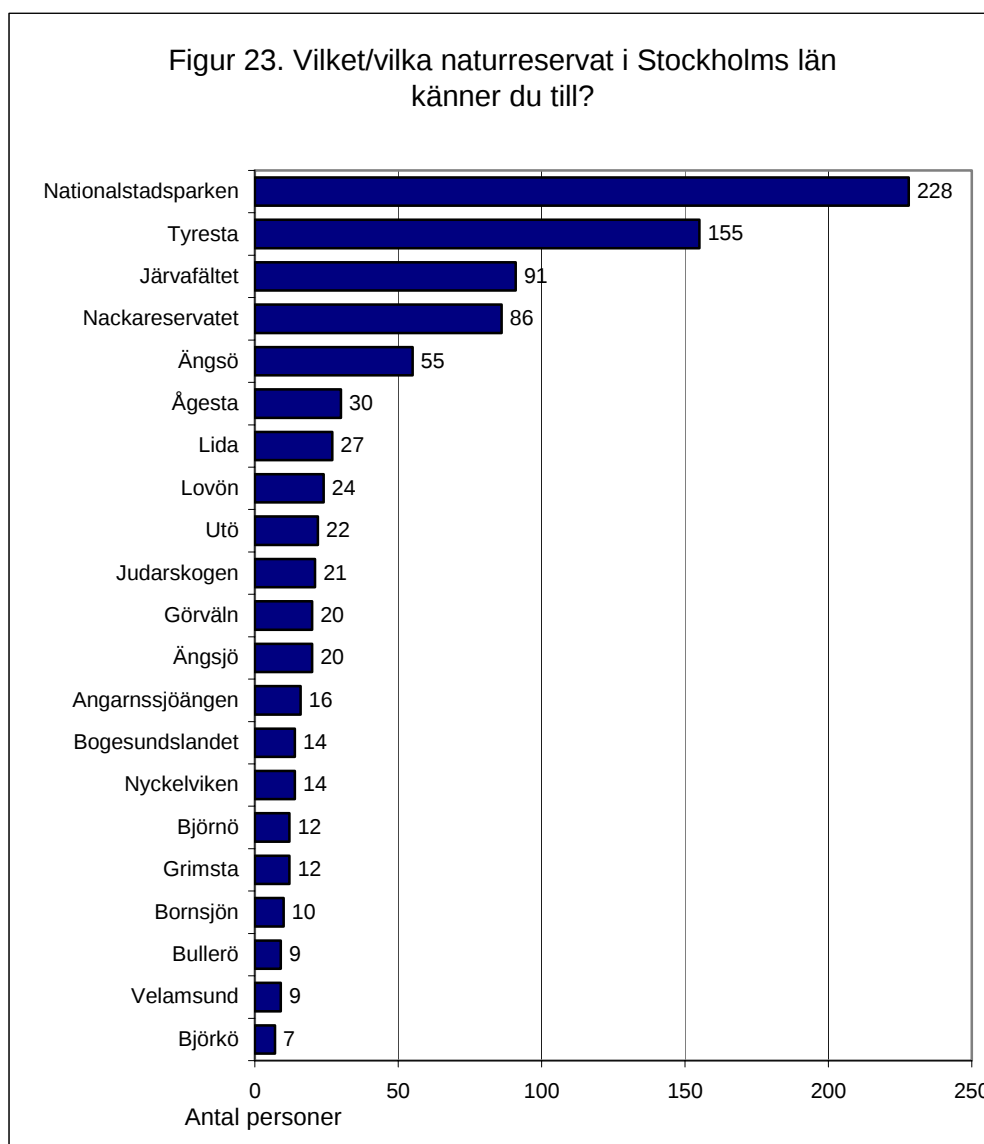
Avsnittet inleds med en fråga om vilket eller vilka naturreservat i Stockholms län som man känner till (figur 23). De svarande uppmanades att ange även sådana områden som man inte var säker på var naturreservat. Tjugoåtta procent svarade att man inte kände till något naturreservat alls i länet.

Vid bearbetningen har en tolkning ibland behövt göras av vilka områden man egentligen menar. Alla olika benämningar har då kodats om till *ett* namn. Exempelvis är det långt ifrån alla som angett "Nationalstadsparken" (där bland annat Djurgården, Hagaparken och Ulriksdal ingår) som namn utan alla möjliga lokala geografiska namn förekommer, som sedan har kodats som Nationalstadsparken. På liknande sätt var det för bland annat Tyresta, Nackareservatet och Järvafältet. Många av områdena som tas upp är inte naturreservat, vilket är viktigt att observera i den följande redovisningen. För tydlighetens skull kommer detta att påpekas vid behov.

När det gäller Järvafältet så utgjordes det skyddade området hösten 2003 av fyra olika naturreservat: Hansta, Molnsättra, Västra Järvafältet och Östra Järvafältet. Dessa reservat, plus områden på Järvafältet som ej var skyddade, har samlats under ett namn för att förenkla redovisningen. I vissa fall går det inte att reda ut vilket område som man avser, och om man givit det rätt namn. Ett sådant exempel är Ängsö nationalpark i skärgården och Ängsjö friluftsområde i Järfälla kommun, där det kan förekomma att de svarande helt enkelt blandat ihop namnen då de skulle ange område.

Figur 23 visar att det i första hand är fyra områden som är välkända bland befolkningen i länet: Nationalstadsparken, Tyresta nationalpark, Järvafältet och Nackareservatet. När det gäller begreppet "Nationalstadsparken" så har en tidigare undersökning av Wirén (2002) visat att detta är relativt okänt bland besökarna i området, mindre än hälften kände till Nationalstadsparken som begrepp. En omfattande omkodning har därför gjorts i detta fall (se ovan).

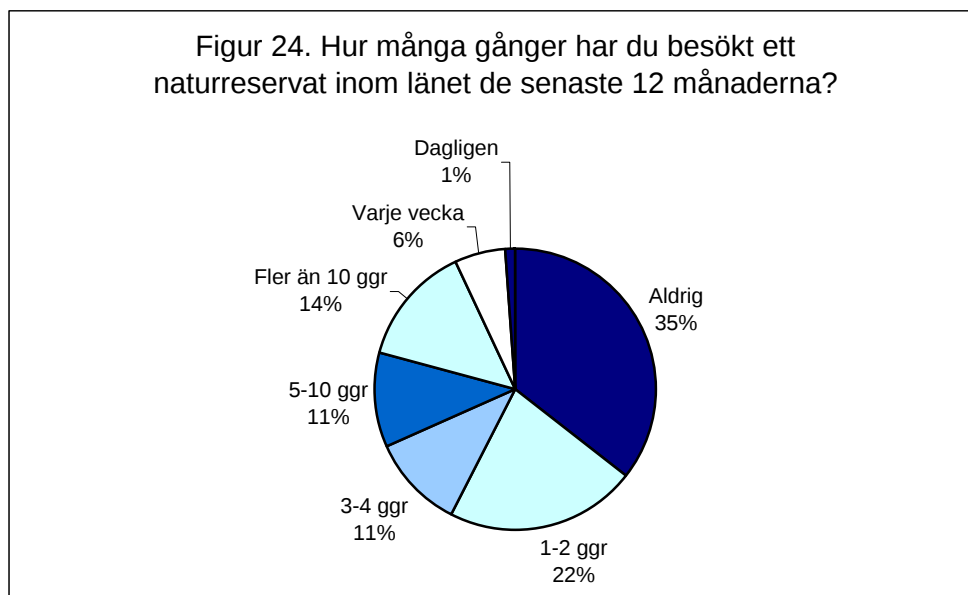
Anmärkningsvärt många känner till Tyresta, troligen beroende på att nationalparker är extra välkända. En bidragande orsak kan vara att den stora skogsbranden 1999, som fick stor uppmärksamhet i media, gjorde nationalparken mera känd bland allmänheten. I en "mellanklass" kommer Ängsö nationalpark, som förvånansvärt många nämner. Förmodligen bidrar nationalparksstatusen även här. Den grupp som därpå följer utgörs främst av populära friluftsområden i nära anslutning till bostadsområden, exempelvis Lida, Judarskogen, Görväln och Lovön.



Av svaren på frågan framgår att man har begränsad kunskap om vilka naturområden som verkligen är skyddade som naturreservat eller nationalpark (figur 23). Av de 21 mest nämnda områdena är 11 naturreservat och två nationalparker. Nationalstadsparken, som är det i särklass mest välkända naturområdet för dem som besvarade enkäten, är idag skyddad genom särskilda bestämmelser i miljöbalken (4 kap. 7 § miljöbalken). För flera av de namngivna områdena pågår reservatsbildning, vilket kan förklara att man trots att de var naturreservat. Särskilt förvirrande blir det med ett område som "Nackareservatet" som idag saknar skydd (trots namnet), men där reservatsbildning pågår.

Besöksfrekvens

Nästa fråga gällde hur många gånger man har besökt ett naturreservat inom Stockholms län under de senaste 12 månaderna (figur 24):



Hela 65 procent av dem som besvarade enkäten uppgav att man hade besökt ett naturreservat under det senaste året, medan 35 procent inte hade gjort det. En procent hade besökt ett naturreservat dagligen. De som hade besökt naturreservat fler än tio gånger det senaste året kan klassificeras som högfrekventa besökare, denna grupp uppgår till 21 procent. Lika stor är den grupp som endast besökt ett naturreservat 1-2 gånger det senaste året. Man bör här vara medveten om att en del hade uppgivit naturområden som inte var naturreservat, varför den verkliga besöksfrekvensen i reservaten är lägre.

Befolkningen i länet uppgick enligt senaste uppgifterna till 1,86 miljoner människor. Om resultatet av enkäten är representativt för hela länets befolkning innebär det att det totala antalet invånare som besökt ett naturreservat i Stockholms län de senaste 12 månaderna uppgick till cirka 1,2 miljoner (65 procent av länets 1,86 miljoner invånare). Till detta kommer besökare som inte är bosatta i Stockholms län inklusive utländska turister.

Besöksfrekvens hos olika åldersgrupper

Gruppen som inte har besökt ett naturreservat de senaste 12 månaderna uppvisar en del skillnader med avseende på ålder. I gruppen 18 till 30 år är det 43 procent som inte har besökt ett reservat, i åldern 31-50 år är motsvarande andel 31 procent, i åldern 51-70 år är det 35 procent och slutligen för dem över 70 år är andelen 47 procent. Den äldsta gruppen hindras troligtvis till viss del av försämrad rörlighet.

Bland de högfrekventa besökarna (de som besökt något reservat fler än tio gånger det senaste året) utgör de äldre den största andelen, men skillnaden är inte så stor. Av åldersgruppen 51-70 år tillhör 25 procent den högfrekventa gruppen, mot 21 procent av dem i åldern 31-50 år och 20 procent av dem i åldern 18 till 30 år. En slutsats av detta när det gäller gruppen mellan 18 och 30 år skulle kunna vara att det finns en mycket stor grupp (se ovan) som sällan eller aldrig besöker naturreservaten, samtidigt som det finns en ganska stor grupp som besöker reservaten ofta.

Hur får man ut fler besökare i reservaten?

För gruppen som angav att de inte hade besökt ett naturreservat under de senaste 12 månaderna ställdes en följdfråga: "Vad skulle få dig att besöka ett naturreservat i Stockholms län?". Flera svarsalternativ kunde anges.

Mer information om naturreservaten bedöms som den viktigaste åtgärden bland dem som inte besökt ett reservat det senaste året, hela 39 procent svarade det (figur 25). 25 procent svarade att information om hur man kan ta sig till reservaten är viktig. 24 procent uppgav att dom skulle besöka reservaten om dom hade mer tid. Närheten verkar också ha betydelse, 20 procent svarade att de skulle besöka naturreservat om de fanns närmare bostaden.

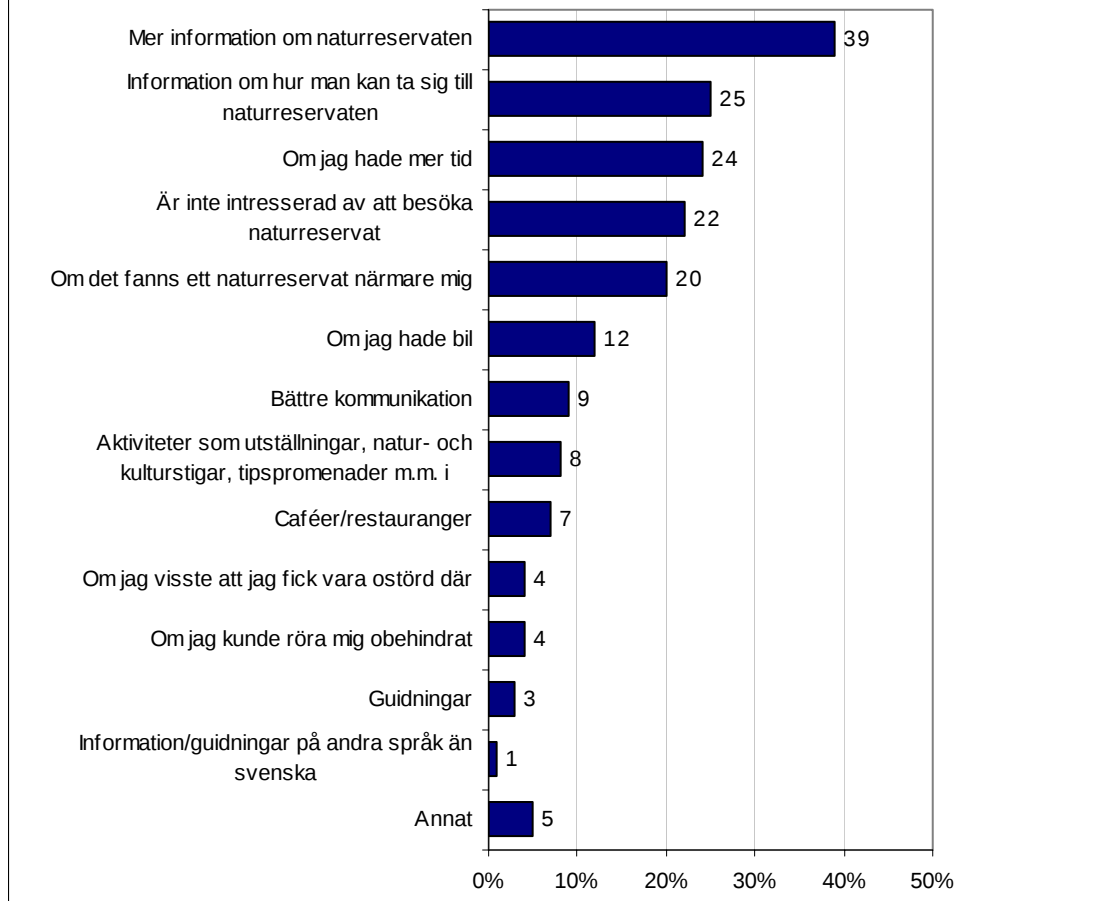
Tillgång till bil verkar inte vara en så betydelsefull faktor som man kanske kunde förvänta sig, endast 12 procent av dem som inte hade besökt ett reservat det senaste året angav det som orsak. Intressant att notera är att det verkar vara en relativt liten grupp icke-besökare som skulle uppskatta mer aktiviteter i reservaten (8 %) liksom kaféer och restauranger (7 %). Guidningar verkar inte heller vara så betydelsefulla för att locka icke-besökarna till reservaten, endast 3 procent angav detta.

Ett skäl som 22 procent angav var att de inte var intresserade av att besöka naturreservat. Eftersom gruppen som inte hade besökt ett naturreservat det senaste året utgjorde 35 procent totalt är det därmed endast cirka 8 procent av länets befolkning som uttryckligen inte är intresserade av reservatsbesök. Övriga 92 procent av länets befolkning kan därmed kategoriseras som faktiska eller potentiella naturreservatsbesökare.

Icke-besökare inom olika åldersgrupper

När man studerar orsakerna till att man inte besökt naturreservaten kan man konstatera en del intressanta skillnader mellan olika åldersgrupper. Gruppen som uppger att de inte är intresserade av att besöka naturreservat domineras av dem över 70 år, där 29 procent svarat att man inte är intresserade. För gruppen mellan 18 och 30 år svarar endast 19 procent att man inte är intresserad, vilket är under genomsnittet (22 %).

Figur 25. Vad skulle få dig att besöka naturreservat i Stockholms län?



I den yngsta gruppen är det flest som efterlyser mer information om reservaten, hela 46 procent. Informationsbehovet avtar med stigande ålder; för dem i åldern 31-50 år uppgav 45 procent att man ville ha mer information, för åldersgruppen 51-70 år var det 34 procent och för dem över 70 år var det endast 14 procent. Även när det gäller information om hur man tar sig *till* reservaten toppar den yngsta åldersgruppen, där 35 procent önskade mer information om det. För de andra åldersgrupperna fördelade sig svaren även här på så sätt att informationsbehovet avtog med åldern: 27 procent av dem i åldern 31-50 år önskade mer information, 20 procent av gruppen 51-70 år och endast 7 procent av dem över 70 år.

Betydelsen av att naturreservaten ligger nära bostaden var störst för gruppen 31-50 år där 25 procent angav närhetsfaktorn som viktig för att besöka ett reservat. I denna grupp återfinns småbarnsföräldrarna, som kanske försöker undvika långa resor till olika utflyktsmål.

När det gäller aktiviteter i reservaten, såsom utställningar, natur- och kulturstigar, tipspromenader med mera så avviker den yngsta gruppens svar på ett anmärkningsvärt sätt från övriga åldersgrupper. Här anger hela 19 procent att sådana aktiviteter skulle få dem att besöka reservaten, mot endast 6 procent för 31-50-åringarna, och 5 procent för 51-70-åringarna. Ingen över 70 år är intresserad. Även när det gäller tillgång på kaféer och restauranger toppar gruppen mellan 18 och 30 år, där 17 procent anger att det skulle få dem att besöka reservaten. Även här tenderar detta att vara mindre betydelsefullt med stigande ålder: 7 procent av 31-50-åringarna, 2 procent av 51-70-åringarna och ingen av dem över 70 år anger att detta skulle få dem att besöka reservaten.



*Tillgång på kaféer och restauranger uppskattas mest av den yngsta åldersgruppen.
Foto: Henri H-Haim*

Tidsbristen är störst hos de yngre åldersgrupperna; 27 procent av dem mellan 18 och 30 år och dem i åldern 31-50 år anger att de skulle besöka reservaten om de hade mer tid. För dem i åldern 51-70 år angav 20 procent detta alternativ, och anmärkningsvärt nog hela 14 procent i åldersgruppen över 70 år. Tillgång till bil verkar vara viktigast för den yngsta åldersgruppen, 19 procent angav att det skulle kunna få dem att besöka ett reservat, mot 10 procent för dem i åldern 31-50 år, 11 procent för 51-70-åringarna och 7 procent för dem över 70 år. Kanske hänger detta ihop med den upplevda tidsbristen som medför ett behov av att kunna förflytta sig snabbt och effektivt mellan olika aktiviteter då man är ledig.

När det gäller möjligheten att kunna röra sig obehindrat uppger flest i den äldsta åldersgruppen inte oväntat att det skulle få dem att besöka reservaten.

14 procent anger det alternativet, mot 8 procent i gruppen 51-70 år och 1 procent bland dem i åldern 31-50 år. Ingen av dem mellan 18 och 30 år uppger rörelsehinder som skäl.

Icke-besökare inom grupper med olika födelseland

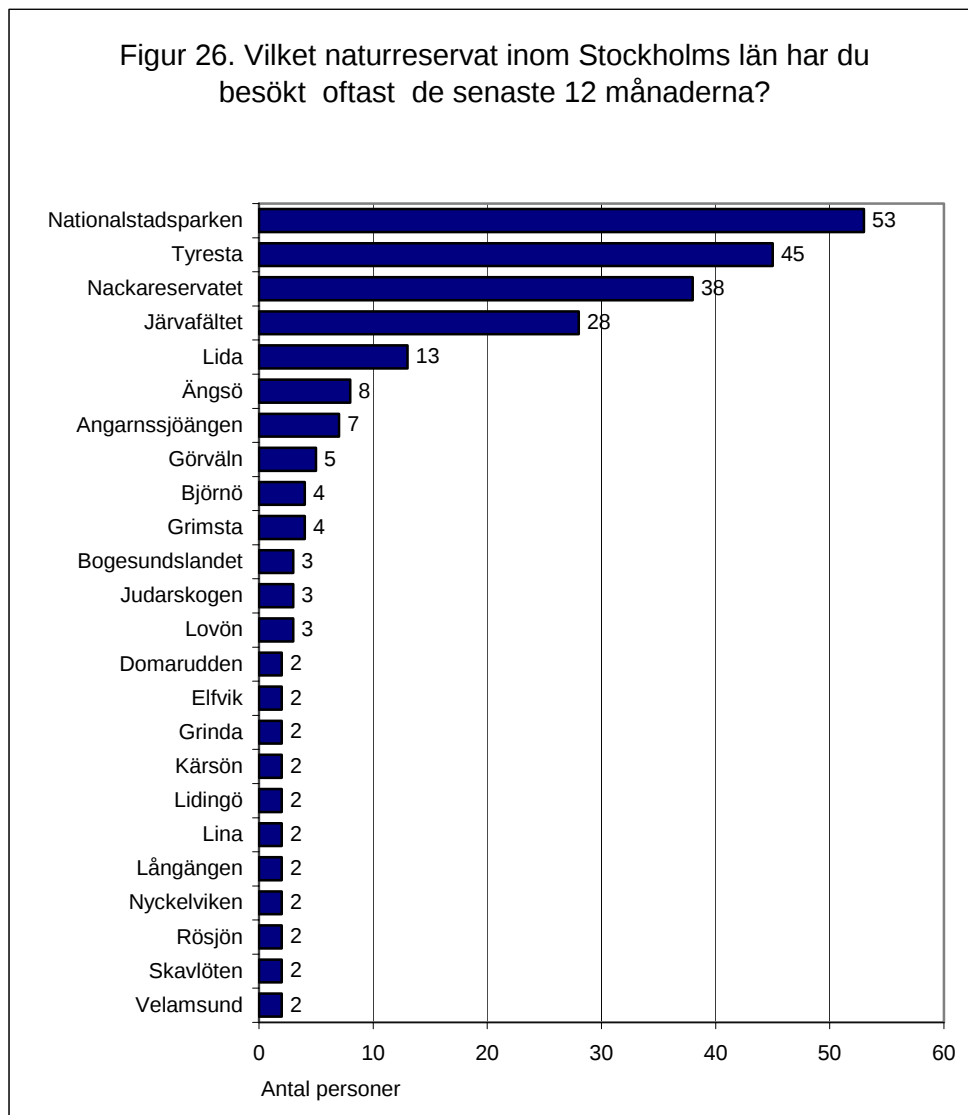
Av dem födda i övriga Europa uppger 27 procent att de inte är intresserade av att besöka naturreservat, mot 22 procent av dem födda i Norden och endast 17 procent av dem födda utanför Europa. Såsom påpekats tidigare bör man vara försiktig i analyserna med tanke på att det är relativt få individer i klasserna som är födda utanför Norden.

Resultaten visar att det främst verkar vara gruppen födda i övriga Europa som efterfrågar information, både om naturreservaten och hur man tar sig dit. Födda i utomeuropeiska länder efterfrågar främst information om hur man tar sig till reservaten. Denna grupp är också mest intresserad av aktiviteter i reservaten, 22 procent önskar sig det. Förekomsten av kaféer och restauranger är viktigast för dem som är födda i övriga Europa (18 %) och dem födda utanför Europa (17 %), medan detta endast anges av 5 procent av dem födda i Norden som en orsak till att börja besöka reservaten. När det gäller problemet med tidsbrist verkar det vara störst för dem födda i övriga Europa, 36 procent uppgav att de skulle besöka reservaten om de hade mer tid (genomsnittet för samtliga var 24 %).

Vilket naturreservat besöker man oftast?

För gruppen som svarat att de hade besökt ett naturreservat eller en nationalpark i Stockholms län de senaste 12 månaderna ställdes en följdfråga om vilket reservat man besökt *oftast* under perioden. Även här uppmanades de svarande att ange områdets namn även om man inte var säker på att det var skyddat som naturreservat. Svaren kodades sedan på samma sätt som angavs ovan för frågan om vilka reservat man kände till (se sid 39). Liksom tidigare förekommer en blandning av områden som verkligen är naturreservat/nationalpark och sådana som inte är det. Figur 26 visar vilka reservat som flest personer uppgav.

Figur 26. Vilket naturreservat inom Stockholms län har du besökt oftast de senaste 12 månaderna?



Observera att figuren visar antal personer som uppgivit olika områden. Liksom i den tidigare frågan om vilka naturreservat i Stockholms län som man känner till så är det samma fyra områden som dominerar stort: Nationalstadsparken, Tyresta nationalpark, Nackareservatet och Järvafältet.

Att Nationalstadsparken för så många besökare är favoritområde är inte förvånande eftersom det är ett både välkänt och centralt beläget område i Stockholmsregionen. Av de i diagrammet 24 namngivna områdena är två nationalparker, 12 naturreservat, för 4-5 har reservatsbildning påbörjats/föreslagits medan resterande saknar skydd enligt miljöbalken. Utöver de områden som redovisas i diagrammet namngavs ett sextiototal andra naturreservat och naturområden, varav ett flertal skärgårdsreservat.

Hur många har de olika reservaten som sitt favoritområde?

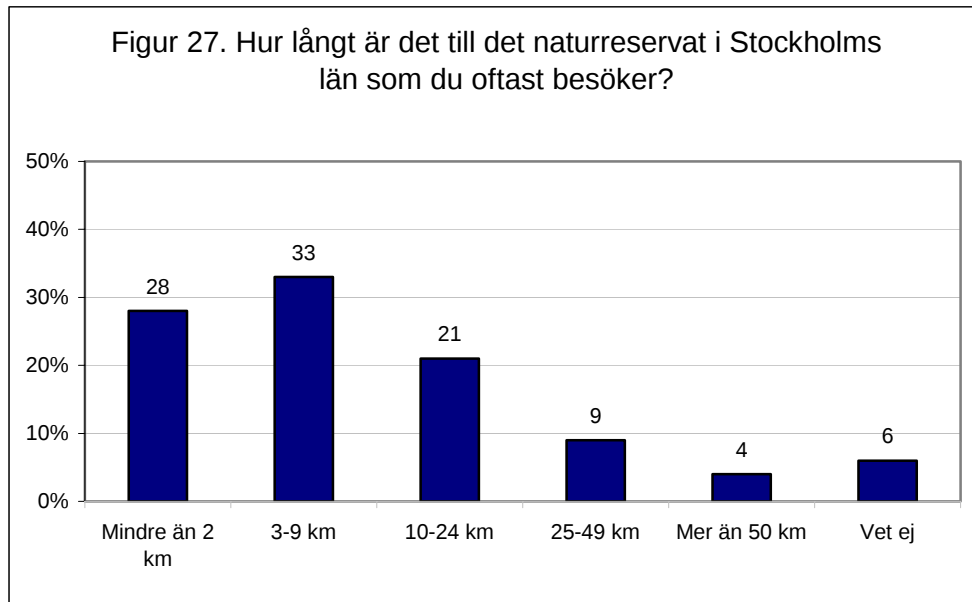
Man kan utifrån dessa siffror göra en teoretisk uppskattning för hela befolkningen i länet, avseende hur många som har respektive område som sitt "favoritreservat". Baserat på att 584 personer besvarade enkäten, och att 65 procent av dem uppgav att man hade besökt ett naturreservat (eller det man uppfattat som reservat) de senaste 12 månaderna får man netto 380 reservatsbesökare. Av dessa uppgav (enligt figur 26) 53 personer Nationalstadsparken som det reservat/område som man besökt oftast, vilket motsvarar 14 procent av de årliga reservatsbesökarna i länet. Dessa hade enligt tidigare resonemang (se sid 41) uppskattats till cirka 1,2 miljoner, med de reservationer som diskuterades ovan. En beräkning skulle därmed ge att cirka 170 000 invånare har Nationalstadsparken som det område som man oftast besöker i länet.

Beräkningar för andra områden kan göras på samma sätt. Tyresta nationalpark utgör då det oftast besökta reservatet för 142 000 invånare i länet, Nackareservatet besöks oftast av 120 000 invånare och Järvafältet av 88 000 invånare. Därefter följer Lida som är favoritområde för 41 000 av länets invånare. Ovanstående uppskattningar är svåra att bedöma tillförlitligheten hos, men de framstår inte som orimliga. Som jämförelse har Nackareservatet besökare från hela Storstockholm med uppskattningsvis 1,5 miljoner besök per år (Stockholms utrednings- och statistikkontor 2003). Detta avser *besök* och inte *besökare* vilket är viktigt att poängtera. Nationalstadsparken uppskattas ha cirka 15 miljoner besök per år.

Mer anmärkningsvärt är att med denna beräkningsmetod skulle Ängsö nationalpark vara det oftast besökta reservatet för cirka 25 000 invånare, vilket placerar den på sjätte plats i listan. Detta överensstämmer dåligt med besöksuppskattningar gjorda av Ängsös tillsynsman enligt vilka nationalparken totalt har cirka 25 000 besökare per år. Det är osannolikt att alla skulle ha Ängsö som det område man oftast besöker. Eventuellt kan här en sammanblandning med Ängsjö friluftsområde i Järfälla kommun ha inträffat vilket bidrar till resultatet. Möjligen kan man också överskatta hur ofta man besökt ett område som man har tydliga minnen ifrån, jämfört med mer "vardagsbetonad" natur.

Resavstånd

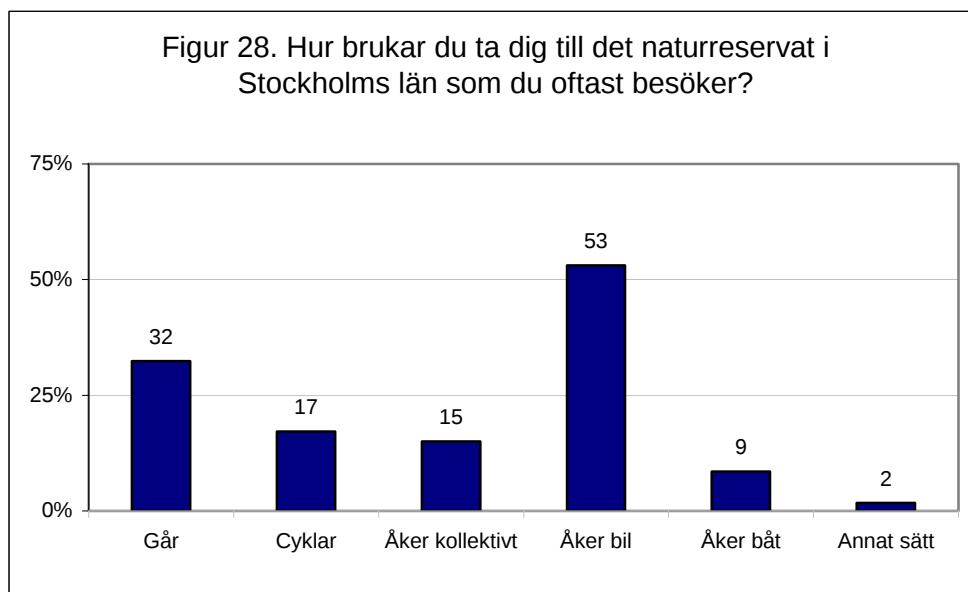
Nästa fråga handlade om hur långt man hade till det reservat som man oftast besökte (figur 27):



Det visar sig att de flesta har relativt nära till det naturreservat/naturområde som de oftast besöker: 28 procent har mindre än två kilometer till reservatet, och drygt 60 procent har mindre än 10 kilometer till sitt favoritreservat. Relativt många, 21 procent, har mellan 10-24 kilometer till reservatet. Ytterst få (4 %) har mer än 50 kilometer till det reservat de oftast besöker. Det kan tänkas att det i så fall rör sig om ett reservat som ligger i närheten av det egna fritidshuset. Det kan också handla om en specialiserad grupp naturreservatsbesökare, till exempel fågelskådare, som regelbundet besöker reservat som är bra fågellokaler.

Hur tar man sig till reservatet?

Figur 28 visar hur man brukar ta sig till det naturreservat/naturområde som man oftast besöker inom länet. Det bör påpekas att en del angett flera svarsalternativ varför summan blir större än 100 procent. Det kan ju ibland vara en kombination av olika transportsätt, eller att man cyklar under den varma årstiden och tar bilen under vinterhalvåret.



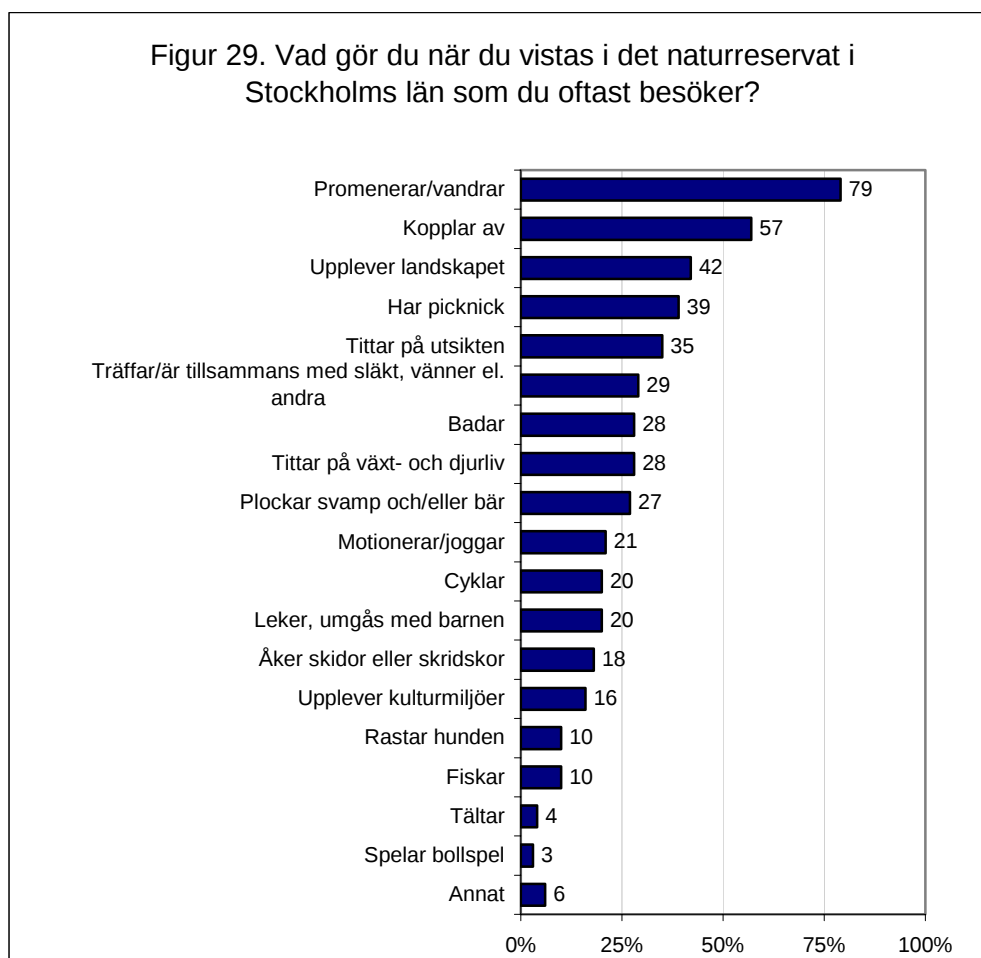
Det klart dominerande sättet att ta sig till sitt favoritreservat är att åka bil, 53 procent gjorde det. Förhållandevis många, 32 procent, går till reservatet vilket överensstämmer med bilden från föregående fråga, som visade att många hade under 2 kilometers avstånd till reservatet. Jämfört med den tidigare frågan (figur 16) om hur man brukar ta sig till större naturområden är det färre som går och cyklar, och något fler som åker bil. Kollektivtrafiken utnyttjas av 15 procent och 9 procent åker båt.



En tredjedel av besökarna brukar gå till sitt favoritreservat. Foto: Henri H-Haim.

Vad ägnar man sig åt?

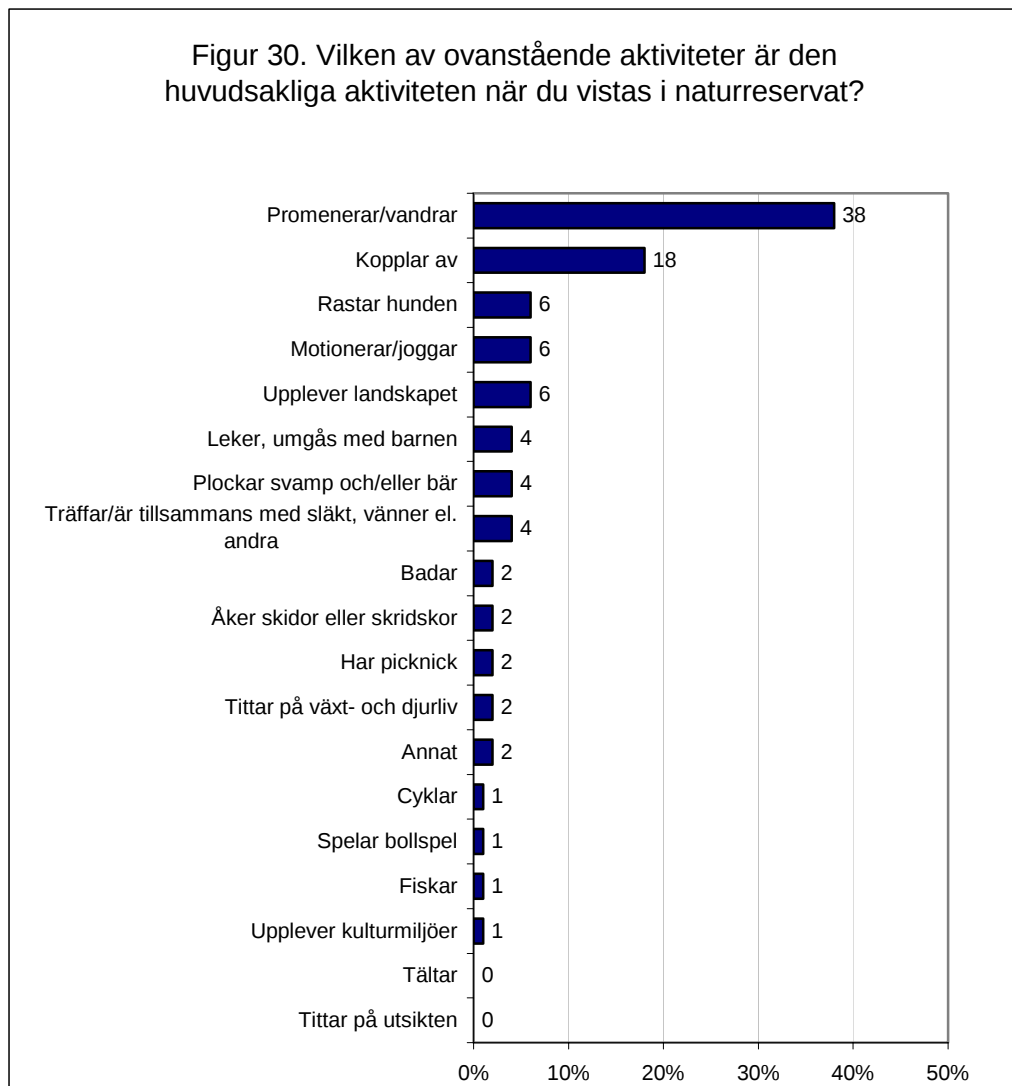
På samma sätt som för besöken i större naturområden ställdes frågan om vad man gör när man vistas i det naturreservat i länet som man oftast besöker. Flera svarsalternativ kunde väljas (figur 29):



Svaren överensstämmer i stort sett med dem som gavs vid frågan om aktiviteter i större naturområden (figur 17). Den klart vanligaste aktiviteten är att promenera/vandra, 79 procent uppgav det. Därpå följer att koppla av (57 %), uppleva landskapet (42 %), ha picknick (39 %) och titta på utsikten (35 %).

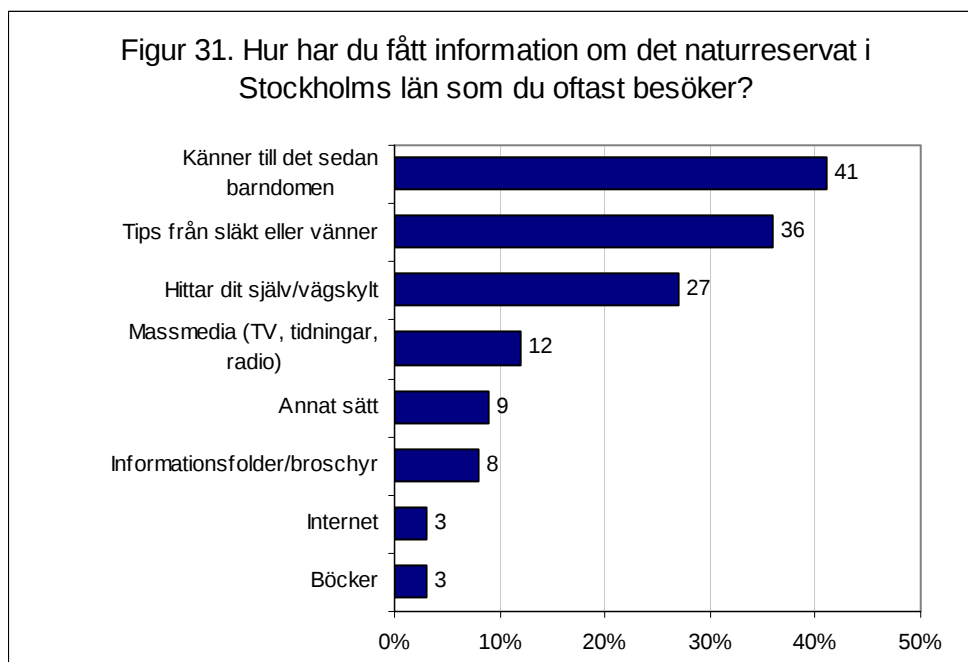
Vilken är den huvudsakliga aktiviteten?

Även i detta avsnitt ställdes frågan om vilken av ovanstående aktiviteter som är den huvudsakliga aktiviteten när man vistas i det naturreservat som man oftast besöker. Här svarade 38 procent att promenera/vandra, 18 procent att koppla av och 6 procent svarade att det var att uppleva landskapet, motionera/jogga eller att rasta hunden (figur 30). Svaren överensstämmer i stort sett med frågan som ställdes om större naturområden.



Hur har man fått information om reservatet?

Nästa avsnitt gällde hur man hade fått information om det naturreservat som man oftast besökte, även här kunde flera svarsalternativ anges (figur 31):



Det vanligaste svaret är att man känner till området sedan barndomen, hela 41 procent svarade det. Det visar också att man är mycket "hemortstrogen" och håller fast vid områden som man vistats i under lång tid. Det näst vanligaste svaret är att man fått information om området genom tips från släkt och vänner (36 %). Dessa svar belyser svårigheten för nyinflyttade att hitta ut till naturreservaten, särskilt om man saknar släkt och vänner på platsen dit man flyttat. För denna grupp krävs ett mer aktivt sökande på egen hand och 27 procent uppger också att man hittat dit själv, med eller utan hjälp av vägs skyltning. Massmedia angavs som informationskälla av 12 procent medan informationsfolder och broschyrer angavs som källa av 8 procent. När det gäller Internet kan man konstatera att denna informationskanal ännu spelar en mycket blygsam roll, endast 3 procent hade fått kännedom om reservatet på detta sätt.

Informationskällor för olika åldersgrupper

När man analyserar ålderskillnader så visar det sig att för gruppen 18 -30 år känner hela 53 procent till reservatet sedan barndomen, medan det för övriga åldersgrupper ligger kring 40 procent. I åldersgruppen 31-50 år är tips från släkt och vänner den vanligaste informationskällan (47 %). För gruppen 51-70 år har 34 procent hittat dit själv, motsvarande andel för gruppen 18-30 år är bara 18 procent. En förklaring till detta kan vara att de äldre helt enkelt

har levt längre och därigenom haft längre tid på sig att hitta till reservaten på egen hand. När det gäller Internet så toppar oväntat åldersgruppen över 70 år, där 6 procent uppgav att de fått information om reservatet på detta sätt. Motsvarande andel var för gruppen 18 -30 år 5 procent, och 3 procent för grupperna 31-50 år och 51-70 år.

Informationskällor för grupper med olika födelseland

När man studerar födelseland så är det helt naturligt att de som är födda i Norden i större utsträckning än andra känner till området från barndomen. Bland dem som är födda i utomeuropeiska länder är det vanligast att man svarar "Tips från släkt och vänner" (60 %). Bland dem födda i övriga Europa är det lika vanligt med tips från släkt och vänner som att man hittat dit själv (30 %). Internet har högst andel för dem födda i utomeuropeiska länder, 12 procent. Denna grupp har också i högre utsträckning än de andra fått information via informationsfoldrar och böcker.

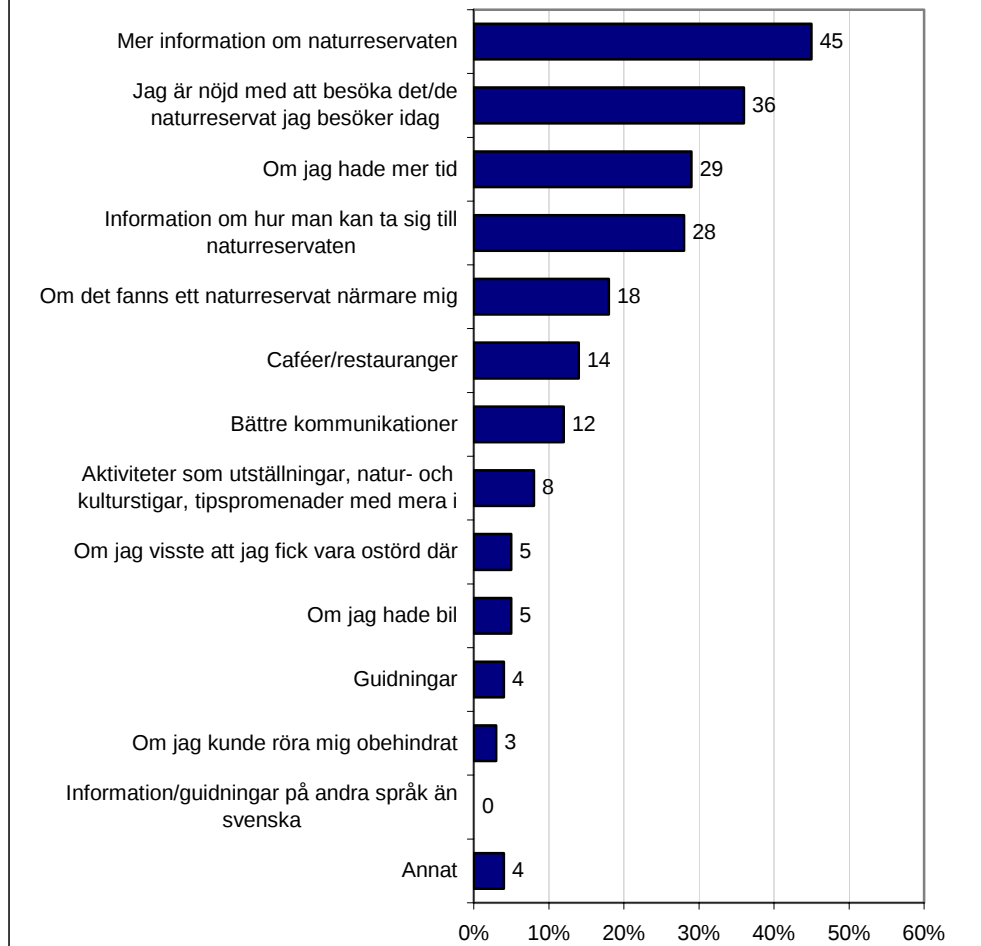
Vad krävs för att få länsinvånarna att besöka fler reservat?

En intressant följdfråga som ställdes till dem som redan idag besöker naturreservaten är: "Vad skulle få dig att besöka andra naturreservat än det/de du redan besöker?" Flera svarsalternativ kunde anges även i denna fråga (figur 32). Svaren visar att mer information om andra naturreservat vore en angelägen åtgärd för 45 procent av reservatsbesökarna. Information om hur man tar sig *till* reservaten anses även viktigt av 28 procent. En dryg tredjedel, 36 procent, är dock nöjda med att besöka det eller de reservat man besöker idag. En knapp tredjedel, 29 procent av besökarna, anger att de skulle besöka andra reservat om de hade mer tid.



Järvafältets naturreservat omges av bostadsområden, vilket gör att många har nära till reservatet. Foto: Magnus Sannebro.

Figur 32. Vad skulle få dig att besöka andra naturreservat än det/de du redan besöker?



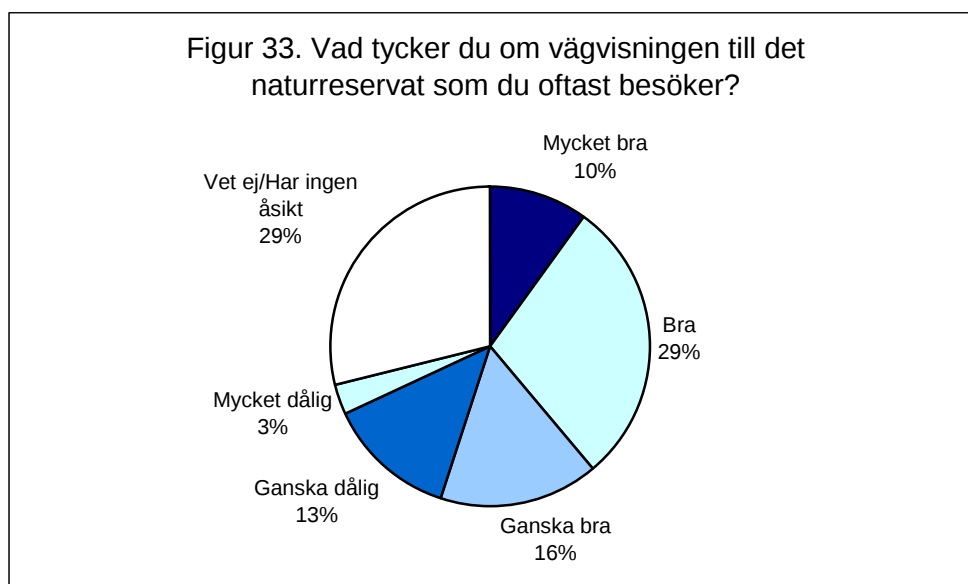
Även närheten har betydelse, nästan en femtedel anger att de skulle besöka fler reservat om de fanns närmare bostaden. Tillgång på kaféer och restauranger anges som skäl av 14 procent. Däremot verkar det inte vara ett stort problem att inte ha bil, endast 5 procent angav tillgång till bil som en förutsättning för att besöka fler naturreservat. Inte heller utställningar, natur- och kulturstigar och guidningar verkar vara av särskilt stor betydelse när det gäller viljan att besöka nya reservat. Värt att notera är också att ingen efterfrågar information/guidningar på andra språk än svenska. Såsom framgick av figur 3 utgör de med födelseland utanför Norden 12 procent av dem som besvarat enkäten. Kanske är det så att den grupp som besvarat enkäten behärskar svenska så bra att det inte är intressant för dem?

Synpunkter på reservatsskötseln

Följande avsnitt i enkäten tog upp konkreta frågor om det naturreservat man oftast besöker: vad man tycker om vägvisningen till reservatet, renhållning och underhåll av anläggningar och vad man tycker om skötseln av naturen.

Vägvisning till reservatet

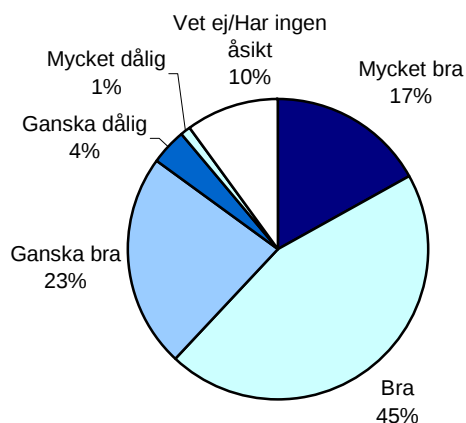
Figur 33 visar att de flesta (55 %) är nöjda med vägvisningen till naturreservatet, medan 16 procent tycker att den är ganska eller mycket dålig. En stor grupp, 29 procent, svarar vet ej/har ingen åsikt. Detta avspeglar förmodligen det faktum att många känner till reservatet sedan tidigare, alternativt bor i anslutning till området och därför inte har behov av eller reflekterar över vägvisningen.



Renhållning och underhåll av anläggningar

De allra flesta besökare är nöjda med renhållning och skötsel av anläggningar i det reservat man oftast besöker. Hela 62 procent anser att den är bra eller mycket bra (figur 34), 23 procent svarade ganska bra medan endast 5 procent tyckte att den var dålig. Tio procent svarade vet ej eller att de inte hade någon åsikt.

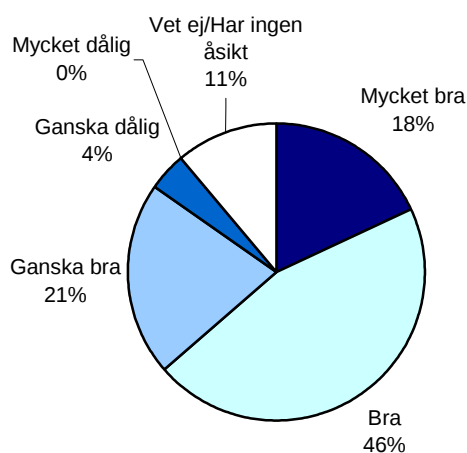
Figur 34. Vad tycker du om renhållning och underhåll av anläggningar i det naturreservat som du oftast besöker?



Skötsel av naturen

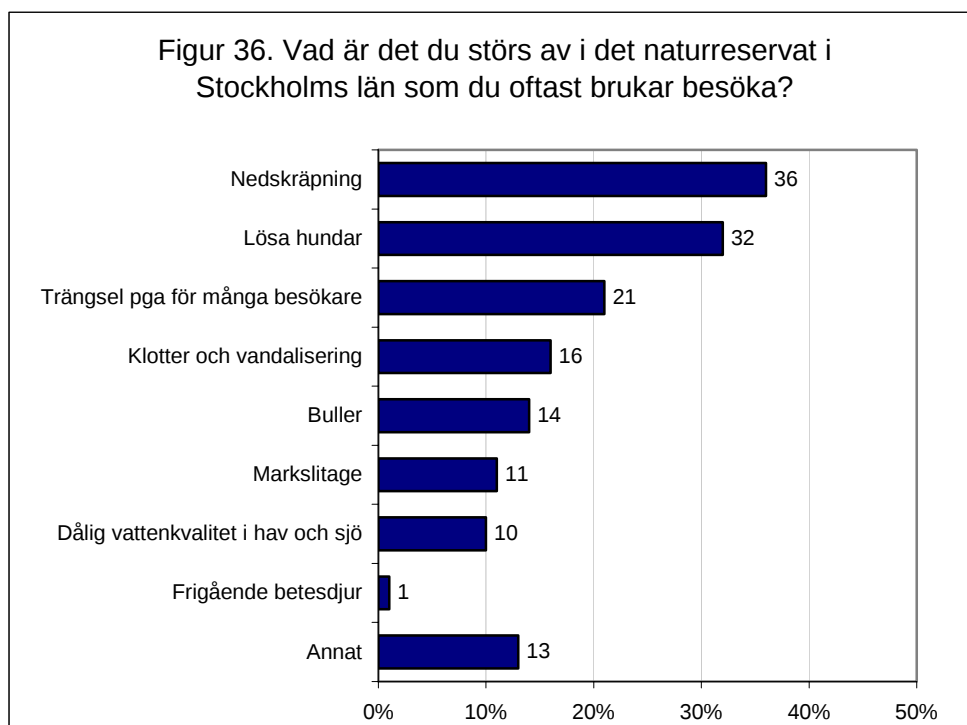
Även när det gäller skötseln av naturen i det reservat som man oftast besöker är man lika positiva som till renhållningen (figur 35). Här anser 64 procent att skötseln är bra eller mycket bra, medan 21 procent anger att den är ganska bra och 4 procent anger att den är ganska dålig. Ingen anser dock att den är mycket dålig. Ungefär 11 procent anger vet ej/har ingen åsikt, vilket inte är så anmärkningsvärt. En del besökare reflekterar förmodligen inte så mycket över skötseln av naturen i reservatet. Detta beror troligen på en kombination av bristande kunskaper och intresse för skötsel av naturmark. De flesta är nog nöjda om stigarna är framkomliga och spänger hela.

Figur 35. Vad tycker du om skötsel av naturen i det naturreservat som du oftast besöker?



Orsaker till störning

Nästa fråga behandlade störningar vid besök i reservaten, genom frågan: ”Är det något du störs av i det naturreservat inom Stockholms län som du oftast brukar besöka?” (figur 36). Flera svarsalternativ kunde anges, men 35 procent markerade inget svarsalternativ alls på denna fråga, vilket bör innebära att denna grupp inte störs alls under reservatsbesöken.



Bland de 65 procent som ansåg sig störda av något vid reservatsbesöket visar det sig inte oväntat att den vanligaste orsaken är nedskräpning. Av de besökare som stördes av något vid sitt besök i favoritreservatet angav 36 procent just detta som orsak. Även lösa hundar upplevs av många (32 %) som ett problem. Mer oväntat är att så många som 21 procent angav trängsel på grund av för många besökare. Därefter följer klotter och vandalisering (16 %), buller (14 %) och markslitage (11 %). Frigående betesdjur verkar vara ett obetydligt problem, endast en procent uppgav att man stördes av det. En bidragande orsak kan vara att det i de mest välbesökta områdena inte finns så mycket betesdjur.

Störningsorsaker för kvinnor jämfört med män

När man studerar könsskillnader visar det sig att männen störs mer av buller, 17 procent mot kvinnornas 10 procent. Likaså störs männen mer av klotter och vandalisering: 19 procent mot 12 för kvinnorna. Männen störs också något mer av trängsel. Endast på en punkt är förhållandet tydligt det

omvända: 39 procent av kvinnorna störs av lösa hundar mot 26 procent av männen.

Störningsorsaker för olika åldersgrupper

Samtliga åldersgrupper störs mest av nedskräpning. Störst problem anser de över 70 år detta vara, 72 procent av dem uppgav denna störningsorsak. Lösa hundar ansågs däremot minst störande av gruppen över 70 år, endast 14 procent angav detta.

Beträffande trängsel så visar det sig att det främst är de yngre åldersgrupperna som anser att det är ett problem. 25 procent av dem mellan 18 och 30 år och 27 procent av dem i åldern 31-50 år uppgav trängsel som störningsorsak, mot endast 12 procent av dem i åldern 51-70 år och ingen av dem över 70 år. Kanske beror detta på att det är i de äldre åldersgrupperna som pensionärerna återfinns, och att dom har möjlighet att besöka naturreservaten på vardagar då besökarna är färre.

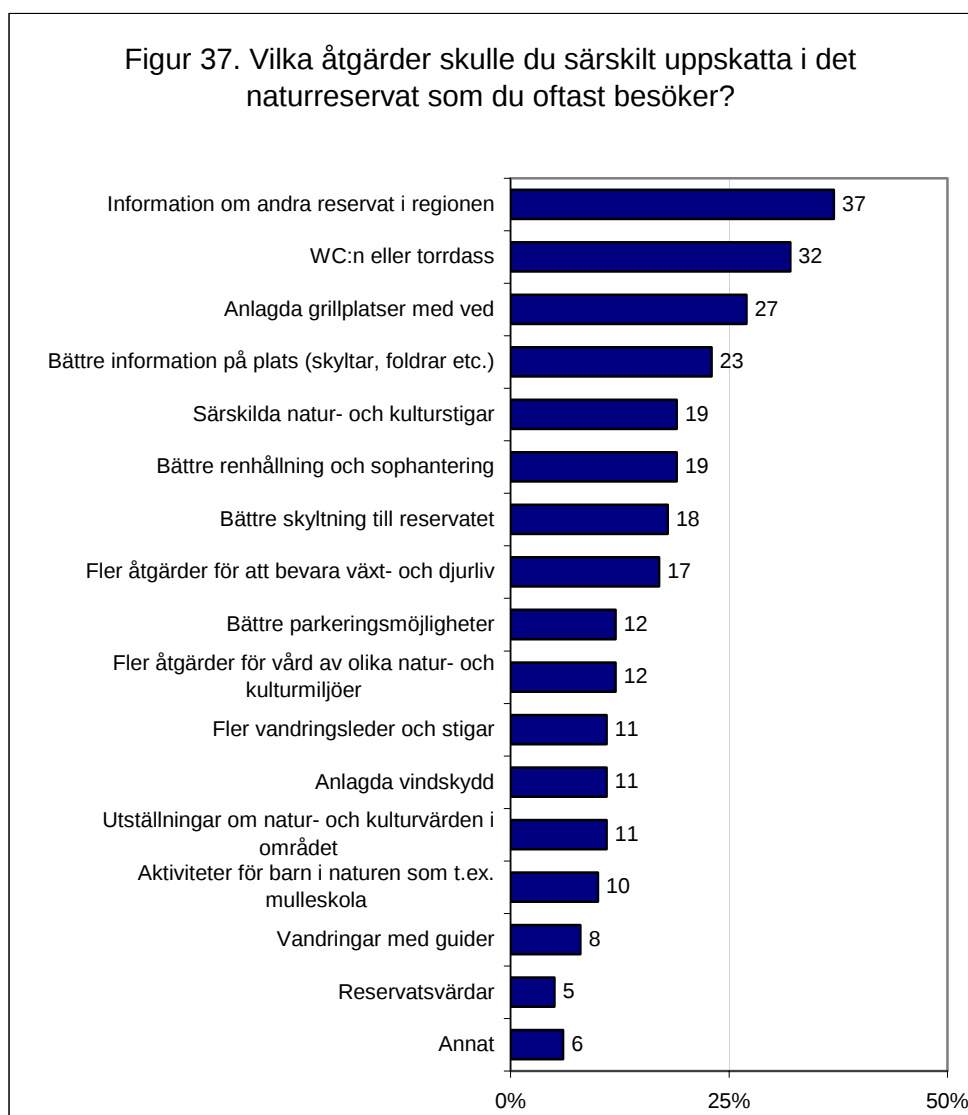
När det gäller markslitage är skillnaderna obetydliga mellan åldersgrupperna. Dålig vattenkvalitet upplevs däremot som ett mycket större problem av dem över 70 år; 28 procent angav det, vilket kan jämföras med genomsnittet för alla åldersgrupper som var 10 procent.



Undersökningen visar att frigående betesdjur utgör en obetydlig störning för reservatsbesökarna. Highland cattle på Järvafältet. Foto: Magnus Sannebro.

Förslag på förbättringar i reservaten

Enkäten avslutades med ett avsnitt där förslag till förbättringar föreslogs för reservatsbesökarna. Frågan lydde: "Vilka åtgärder skulle du särskilt uppskatta i det naturreservat som du oftast brukar besöka?" Flera svarsalternativ kunde anges (figur 37).



Den viktigaste förbättringsåtgärden vore enligt reservatsbesökarna att på plats i reservatet få information om andra naturreservat i regionen, 37 procent angav detta svarsalternativ. Andra populära förslag till förbättringar är tillgång till WC:n eller torrdass (32 %), anlagda grillplatser med ved (27 %) och bättre information på plats i form av skyltar och foldrar (23 %).

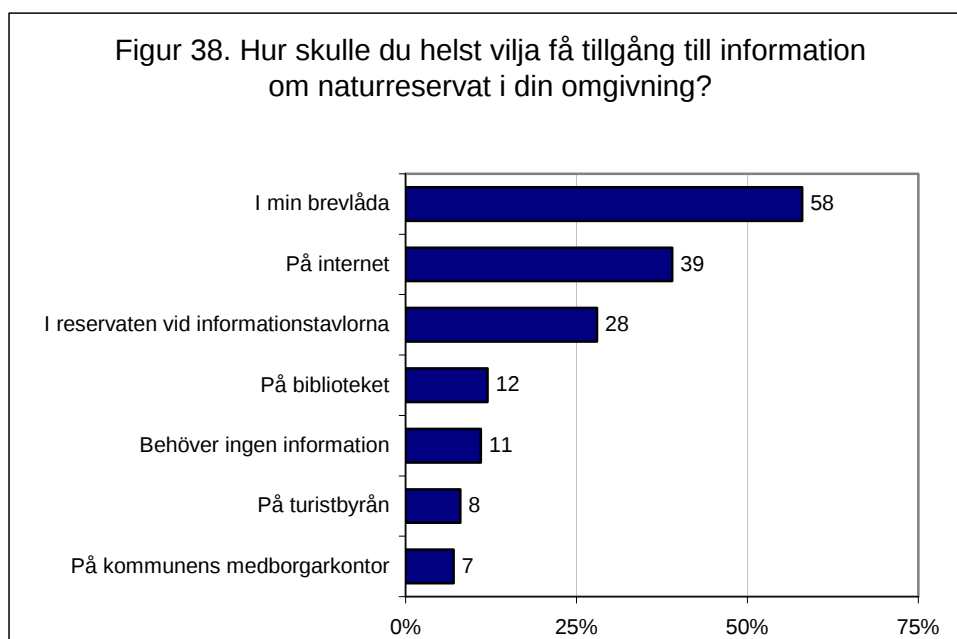
En knapp femtedel av besökarna önskade särskilda natur- och kulturstigar, bättre renhållning och sophantering, bättre skyltning till reservatet samt fler åtgärder för att bevara växt- och djurliv. Åtgärder som däremot inte verkar särskilt angelägna enligt besökarna är reservatsvårdar (5 %) och vandringar med guider (8 %). Detta är kanske inte så oväntat eftersom frågan avsåg åtgärder i det reservat som man oftast besöker, och därmed förmodligen känner väl till. Som regelbunden besökare har man kanske inte behov av sådana åtgärder, tvärtom kan det ibland kanske uppfattas som negativt i och med att man befärar att det ska leda till ökat besöksantal. Enkätundersökningen från 2002 visade att en del reservatsbesökare gärna ville få information om andra naturreservat i länet samtidigt som man var negativa till att det skulle komma fler besökare till det egna favoritreservatet (Länsstyrelsen i Stockholms län 2003).



Bland de förbättringsåtgärder som besökarna fick ta ställning till kom tillgång till WC:n eller torrdass högt upp bland önskemålen. Foto: Henri H-Haim.

Hur vill man få information om reservaten?

En särskild fråga ställdes om hur man helst skulle vilja få information om naturreservaten i sin omgivning (figur 38). Denna fråga besvarades även av den grupp som tidigare sagt att man inte hade besökt något reservat alls de senaste 12 månaderna. Även här kunde flera svarsalternativ anges.



Figur 38 visar att över hälften, 58 procent, helst skulle vilja få reservatsinformation hemskickad till den egna bostaden. På klar andraplats kommer Internet (39 %) följt av information på plats i naturreservaten (28 %). Därefter följer bibliotek (12 %), turistbyråer (11 %) och kommunens alternativt stadsdelsförvaltningens medborgarkontor (7 %). När det gäller medborgarkontor är det sannolikt så att en del kommuner saknar det idag. I Stockholms kommun saknar majoriteten av stadsdelsförvaltningarna medborgarkontor.

Cirka 11 procent var inte intresserade av någon information, vilket överensstämmer väl med storleken på den grupp som i figur 6 angav att man inte var intresserad av att vistas i naturen.

När det gäller Internet kan en intressant jämförelse göras med figur 31, där man besvarade frågan om hur man fått information om det reservat som man oftast besöker. Endast 3 procent uppgav där Internet som källa. Av detta kan man dra slutsatsen att Internet har stor potential som informationskälla, men att webben hittills inte haft någon direkt betydelse för människors reservatsbesök. Det är också en relativt ny informationskanal vilket säkert spelar stor roll.

Informationsbehov hos olika åldersgrupper

När man studerar skillnader mellan olika åldersgrupper visar det sig att det för samtliga är information hemskickad till bostaden som efterfrågas mest. Det är de yngre åldersgrupperna som mest efterfrågar information: 61 procent i åldersgruppen 18 till 30 år ville ha informationen hemskickad, 62 procent av dem i åldern 31-50 år, 54 procent av dem i åldern 51-70 år och 47 procent av dem över 70 år.

Internet är också viktigast för de yngre åldersgrupperna: 51 procent av dem i åldern 18 till 30 år och 45 procent i åldern 31-50 år ville ha information via denna kanal, jämfört med 31 procent av dem i åldern 51-70 år och endast 7 procent av dem över 70 år. När det gäller efterfrågan på information på plats ute i reservaten så är skillnaderna små mellan åldersgrupperna. Beträffande biblioteken är de något mer populära som informationskanal bland de äldre, liksom medborgarkontoren.

Ytterligare kommentarer

Enkäten avslutades med en öppen fråga där de svarande fick lämna ytterligare kommentarer om besök i naturområden och naturreservat. Totalt 63 personer framförde egna synpunkter om allt från nedskräpning till bättre kollektivtrafik till reservaten. Många uttryckte sin uppskattning över de naturområden och reservat som finns i länet. Den fråga som engagerade de flesta var behovet av bättre information om vilka naturreservat som finns och hur man tar sig dit. Samtliga svar redovisas i bilaga 2.



En knapp femtedel av reservatsbesökarna önskade fler åtgärder för att bevara växt- och djurliv i favoritreservatet . Åkergroda. Foto: Mattias Jansson.

Diskussion och slutsatser

Enkätundersökningen genomfördes hösten 2003 och gav en svarsfrekvens på knappt 60 procent. Liknande undersökningar som gjorts i andra sammanhang och som refereras i rapporten har ofta legat på denna svarsnivå. Det hade varit önskvärt med högre svarsfrekvens, men SCB:s erfarenheter pekade i förväg på att man inte kunde förvänta sig det för denna typ av undersökning. Hade man däremot gjort en enkätundersökning bland befolkningen som bor kring ett specifikt naturområde hade fler människor berörts mer direkt av frågorna, och därmed känt sig mer motiverade att svara. Man upplever då sannolikt en större ”nytta” för egen del, genom att de svar och synpunkter som man lämnar förhoppningsvis kan bidra till en ökad kvalitet i skötseln av ett naturområde som man ofta besöker.

Intresse för att vistas i naturen

Stort intresse för naturvistelse bland dem som besvarade enkäten
Intresset för att vistas i naturen är stort bland dem som besvarade enkäten. Hela 87 procent svarar att de är mycket eller ganska intresserade av naturvistelse, medan 13 procent uppger att de inte är intresserade av att vistas i naturen. Man bör här vara medveten om att bortfallet i undersökningen var drygt 40 procent och att det är sannolikt att det i denna grupp förmodligen finns fler som inte är intresserade av naturvistelse jämfört med dem som besvarade enkäten. Som helhetsbedömning kan man ändå dra slutsatsen att intresset för att vistas i naturen är stort bland länets invånare.

Enkätundersökningen ger möjlighet att särredovisa svaren med avseende på bland annat kön, ålder, bostadsort och födelseland. En del intressanta skillnader har kunnat konstateras när man jämför olika gruppers svar. När det gäller födelseland så ingår ganska få individer som är födda utanför Norden i undersökningen och man får därför vara försiktig med alltför långtgående slutsatser. Särskilt gruppen födda i övriga Europa består av relativt få personer.

Små åldersskillnader i naturintresse

En slutsats av enkätundersökningen är att äldre förefaller något mer intresserade av att vistas i naturen än yngre, men att skillnaderna inte är så stora. Det är vanligare att äldre personer anser att de är ”mycket intresserade” jämfört med de yngre åldersgrupperna, hälften av dem i åldern 51-70 år svarar det. Å andra sidan är det större andel av de yngre som svarar att man är ”ganska intresserad” av att vistas i naturen jämfört med de äldre. För åldersgruppen 18 till 30 år svarar så många som 79 procent att de är mycket eller ganska intresserade av att vistas i naturen.

När man jämför dessa resultat med tidigare undersökningar, se ovan, kan vissa intressanta skillnader noteras. I den tidigare enkätundersökningen med besökare i fyra naturreservat 2002 konstaterades den typiske reservatsbesökaren vara en man i 55-64-årsåldern medan de yngre besökarna var relativt få. ETOURS undersökning av besökare i Tyresta visade däremot på en annan bild: här var den största åldersgruppen besökare mellan 30 och 50 år. Man kan konstatera att de olika undersökningarna sammantaget inte ger någon entydig bild av reservatsbesökarnas genomsnittsålder. Vi kan dock konstatera att den bild som ibland getts i massmedia av den yngre generationen som mera "urban" och därmed inte så intresserad av att vistas i naturen inte tycks stämma. Enkätundersökningen från 2003 visar också att kvinnor verkar vara något mer intresserade av att vistas i naturen än män.

Födda i Norden mest intresserade av naturvistelse

När det gäller födelseland så förefaller de som är födda i Norden ha större intresse av att vistas i naturen jämfört med dem som är födda i övriga Europa respektive utanför Europa (av gruppen födda i Norden är de flesta födda i Sverige). En förklaring kan kanske vara att de som är födda i Norden har bättre kännedom om var naturområdena finns genom att man har vistats där under lång tid, i många fall sedan barndomen. Utflykter tillsammans med föräldrar, kamrater, skolan, föreningar med mera spelar säkert en viktig roll för mångas kunskap om, och erfarenhet av, olika naturområden.

Besök i större naturområden

Undersökningen visar att 78 procent av dem som besvarade enkäten hade varit ute i ett större naturområde de senaste 12 månaderna. När det gäller könsskillnader så visar det sig att kvinnorna varit ute i naturen något mer än männen, 80 procent mot 77 procent, vilket är en ganska liten skillnad.

När man jämför bostadsort framkommer det att invånarna i Stockholms kommun i högre grad söker sig till de större naturområdena i länet. Hela 82 procent hade besökt ett större naturområde det senaste året jämfört med 79 procent i länets södra delar och 74 procent i länets norra del. Ett skäl kan vara brist på naturområden i närheten av bostaden, ett annat kan vara ett starkare behov av att uppsöka större naturområden som kontrast mot stadsmiljön. I omgivande kommuner i länet har befolkningen närmare till vardagsnatur av tillräcklig kvalitet för att man ska nöja sig med den.

Det är intressant att jämföra dessa resultat med andra liknande undersökningar som genomförts de senaste åren, se tidigare kapitel. Undersökningen av Nackareservatet visade att 83 procent av de kringboende hade besökt området under de senaste 12 månaderna. I SKOP-undersökningen svarade 63 procent att de brukade besöka ett större rekreationsområde minst en gång i månaden. SLU:s studie visade att 80 procent av dem som tillfrågades om besök i Skutans naturområde i Haninge hade besökt ett friluftsområde det senaste året.

Små skillnader mellan åldersgrupperna

Det är anmärkningsvärt att skillnaden är så liten mellan olika åldersgrupper när det gäller besök i större naturområden de senaste 12 månaderna, vilket framgick av figur 11 (sid. 27). Det kan jämföras med den tidigare frågan om naturintresse, där de äldre visade ett något större intresse. Det kan vara så att yngre i högre grad besöker större naturområden när de väl tar sig ut i naturen, medan äldre i högre grad utnyttjar närnaturen. Detta är i så fall ytterligare ett viktigt argument för att bevara natur i anslutning till bostadsområden.



*Tyresta nationalpark är ett av de populäraste områdena att besöka i länet.
Foto: Göran Sehlstedt.*

Olika orsaker till att man inte vistas i naturen

En intressant frågeställning är vilka orsakerna är till att en del inte vistas alls i större naturområden. Av dem som besvarade enkäten hade 22 procent inte besökt ett större naturområde under de senaste 12 månaderna. Detta behöver dock inte betyda att man inte utnyttjar grönområden. Parker, koloniträdgårdsområden och närnatur kan för en del vara fullt tillräckligt som besöksmål.

Den vanligaste orsaken till att man inte hade besökt ett större naturområde var att man gjorde annat på fritiden, drygt hälften svarade det. En fjärdedel svarade att man inte hade tid. Skillnaden mellan könen var här stor: 31 procent av kvinnorna mot 20 procent av männen uppgav tidsbrist som orsak.

En fjärdedel av dem som inte hade besökt ett större naturområde angav som skäl att man inte kände till var naturområdena fanns. För boende i Stockholms kommun var denna andel hela 41 procent. Här finns uppenbar-

ligen ett behov av mer information liksom nya kanaler för att sprida information om länets natur till invånarna.

Ytterligare en anledning till att man inte hade besökt något större naturområde var att man saknade bil. Detta talar för att tillgängligheten med kollektiva färdmedel till vissa större naturområden behöver bli bättre.

Många har nära till naturen

När man studerar reseavstånd och transportsätt visar det sig att tillgången är god på bostadsnära större naturområden. Hela 35 procent hade ett större naturområde inom en kilometers avstånd från bostaden, vilket säkert är en viktig orsak till att så många är ute mycket i naturen. Som en följd av att man har nära till naturområdena så är det en relativt stor andel som cyklar eller går dit, vilket förstås är positivt ur såväl miljö- som hälsosynpunkt. Hälften uppger att man tar bilen vilket är oväntat lågt. För mer avlägsna naturområden dominerar dock bilen stort vilket också enkätundersökningen från 2002 visade (Länsstyrelsen i Stockholms län 2003).

Promenera eller vandra är den vanligaste aktiviteten

Beträffande aktiviteter i naturområdena så är det i särklass vanligast att man promenerar eller vandrar, 86 procent angav detta alternativ. Att satsa på leder och stigar med tydlig vägvisning är därmed viktigt att ha i åtanke som naturvårdsförvaltare. Andra vanliga sysselsättningar är att koppla av och att uppleva landskapet. Intressant att notera var att så många som 41 procent ägnade sig åt att plocka svamp eller bär, främst de äldre åldersgrupperna. Här dominerar troligtvis svampplockandet stort. Andra undersökningar har visat att bärplockandet minskat kraftigt sedan 1970-talet medan svampplockandet varit relativt oförändrat (Hörnsten 2000).



Den vanligaste aktiviteten är att promenera eller vandra. Det är viktigt att satsa på leder och stigar med tydlig vägvisning för besökarna. Foto: Magnus Sannebro.

Störst intresse för växt- och djurliv bland de äldre

Intresset för växt- och djurliv var klart störst i den äldsta åldersgruppen och lägst i den yngsta. Man kan fundera på om detta är en följd av tilltagande ålder, eller om det istället är så att de som idag tillhör de äldre åldersgrupperna alltid varit mer intresserade av växt- och djurliv jämfört med de yngre. Det vore värdefullt att undersöka hur detta förändras över tiden. Är ett minskande intresse för växt- och djurliv att vänta, och bör man i så fall göra något åt det? Här spelar förmodligen undervisningen i grundskola och gymnasium en betydande roll för den uppväxande generationens naturkunskaper.

När det gäller skillnader med avseende på födelseland och aktiviteter i naturen så verkar det finnas vissa kulturella olikheter, men antalet individer i urvalet är för litet för att dra några egentliga slutsatser. Beträffande de huvudsakliga aktiviteterna i större naturområden är likheterna stora. Det verkar dock som att det främst är personer födda i Norden som ägnar sig åt att plocka bär och svamp.

Angående frågan om upplevelsevärden eller kvaliteter hos naturområdena så värderas "Frihet och rymd" högst följt av "Skogskänsla", vilket även var fallet i enkätundersökningen i fyra naturreservat 2002 (Länsstyrelsen i Stockholms län 2003).

Besök i naturreservat och nationalparker

Enkäten visar att kännedomen om länets naturreservat varierar bland länsinvånarna. Tjugoåtta procent svarade att man inte känner till något naturreservat alls. Detta är en oväntat stor andel med tanke på det stora naturintresse som kom till uttryck i tidigare avsnitt. Vissa populära naturområden uppfattas som reservat trots att de saknar skydd enligt miljöbalken. Det är intressant att notera att länets två nationalparker, Tyresta och Ängsö, är relativt välkända. Särskilt Tyresta känner många till. Statusen som nationalpark tycks ha betydelse när det gäller kännedom om naturområden.

Många har besökt ett naturreservat det senaste året

Av dem som besvarade enkäten hade 65 procent besökt ett naturreservat eller en nationalpark de senaste 12 månaderna. Av dessa kan 21 procent klassificeras som högfrekventa besökare genom att de har besökt reservat fler än 10 gånger under tidsperioden. Bland de högfrekventa besökarna utgör de äldre den största andelen, men skillnaden är inte så stor jämfört med yngre åldersgrupper.

Bland de 35 procent som inte hade besökt ett naturreservat de senaste 12 månaderna dominerar den yngsta gruppen. Av dem mellan 18 och 30 år hade 43 procent inte besökt något reservat. Samtidigt är det en rätt stor andel av dem i gruppen 18 till 30 år som besöker naturreservaten som gör det ofta, 20 procent hade besökt reservat fler än 10 gånger under det senaste året.

Stort behov av information om reservaten

Hur får man då ut fler besökare i naturreservaten? Enkätundersökningen visar att det finns ett stort behov av information, både om själva reservaten och om hur man tar sig dit. Av dem som inte hade besökt ett naturreservat skulle 39 procent göra det om det fanns mer information om reservaten. Av dessa icke-besökarna efterfrågade också 25 procent mer information om hur man kan ta sig *till* reservaten och 24 procent skulle besöka reservaten om man hade mer tid.

Endast 22 procent av icke-besökarna svarade att man inte var intresserade av att besöka naturreservat. En slutsats man kan dra är att det finns en stor potential att öka antalet besökare i länets reservat. Baserat på svarsfördelningen i enkäten skulle drygt 90 procent av länets befolkning kunna kategoriseras som faktiska eller potentiella naturreservatsbesökare medan 10 procent inte är intresserade.

Det är anmärkningsvärt att så många upplever tidsbrist som ett hinder för besök i naturreservat, vilket går igen från den tidigare frågan om besök i större naturområden. Hur får man då mer tid? Kanske hänger denna fråga ihop med informationsbehovet. Om man hade tillgång till mer information så skulle man inse att det faktiskt finns naturreservat nära bostaden som det inte tar så lång tid att ta sig till. En femtedel svarade för övrigt att de skulle besöka naturreservat om de fanns i närheten.



Enkätundersökningen visar att det finns ett stort behov av information, både om själva reservaten och om hur man tar sig dit. Foto: Magnus Sannebro.

Störst behov av service och information bland de yngre

De yngre åldersgrupperna efterfrågar mest information, nästan hälften önskade mer information om naturreservaten och en tredjedel efterfrågade information om hur man tar sig dit. Även aktiviteter och kaféer/restauranger efterfrågas av de yngre, främst bland dem i gruppen 18 till 30 år. Man kan sammanfatta detta som att den yngsta åldersgruppen verkar ha störst behov av service.

De yngre åldersgrupperna har också störst tidsbrist, 27 procent uppgav att man skulle besöka reservaten om man hade mer tid. Av svaren framgår också att den yngsta åldersgruppen anser sig ha störst behov av bil. Närhet till reservaten är däremot viktigast för åldersgruppen 31-50 år, som utgör merparten av småbarnsföräldrarna. Här är det viktigt att det inte tar för lång tid att komma ut till naturreservaten.

Många har nära till sitt favoritreservat

Vilka naturreservat och nationalparker besöker man oftast? Här visar det sig att Nationalstadsparken, Tyresta, Nackareservatet och Järvafältet är de områden som man besöker oftast. Det bör påpekas att frågan avsåg vilka områden som de tillfrågade uppfattade som reservat, Nationalstadsparken skyddas ju genom särskilda bestämmelser i miljöbalken och för Nackareservatet pågår reservatsbildning.

Genom beräkningar kunde en uppskattning göras av hur många som har de olika områdena som sitt favoritområde. För att få ett mått på totala besöksantalet krävs däremot någon form av passageräkning vilket kräver särskild utrustning. Det förekommer idag olika siffror för antalet besökare i de mest populära områdena men det är ofta ganska grova uppskattningar.

De flesta, 61 procent, har max tio kilometer till det naturreservat som man oftast besöker. Nästan 30 procent hade mindre än två kilometer till sitt favoritreservat. Det är förmodligen en viktig förklaring till att så många hade besökt ett naturreservat det senaste året. Ytterst få reser längre än 50 kilometer till sitt favoritreservat. Bil är det klart dominerande färd sättet, drygt hälften använder bil för att ta sig dit. Men så många som en tredjedel går eftersom man bor tillräckligt nära.

Detta ger sammantaget en bild där två huvudgrupper kan urskiljas: dels de med favoritreservatet nära bostaden som går eller cyklar och dels de som åker längre och då använder bil. Om ett större utbud av kollektivtrafik till reservaten erbjöds, liksom högre turtäthet, skulle förmodligen fler välja detta alternativ.



Många går eller cyklar till sitt favoritreservat om man har tillräckligt nära. Järvafältets naturreservat. Foto: Magnus Sannebro.

Många känner till favoritreservatet sedan barndomen

Det är intressant att så många som 41 procent känner till sitt favoritreservat sedan barndomen. Det visar att många är "hemortstroga" och håller fast vid naturområden som man vistats i under lång tid. Tips från släkt och vänner är också en viktig informationskälla. Nyinflyttade får söka information på annat håll, vilket kan vara svårt idag då man ofta saknar kunskap om hur man får tag på denna typ av information. Internet har hittills endast haft marginell betydelse, men potentialen för framtiden borde vara stor. Enkätsvaren visar också att det är betydelsefullt att massmedia skriver om naturreservat och nationalparker i länet.

Stort intresse för att besöka fler naturreservat

Hur får man då dem som redan idag besöker naturreservat att besöka fler reservat? Svaren visar tydligt att det finns en stor efterfrågan på mer information om andra naturreservat i länet, nästan hälften av reservatsbesökarna tyckte det. Nära en tredjedel önskade sig mer information om hur man tar sig till andra naturreservat. Samtidigt är en stor grupp, drygt en tredjedel, nöjda med att besöka det eller de reservat som de besöker idag.

Även i detta sammanhang lyfts tidsbristen fram, nära en tredjedel av reservatsbesökarna skulle besöka fler reservat om man hade mer tid. Man besöker fler reservat om man har nära till dem från bostaden vilket ju inte är så förvånande. En förutsättning är förstås att man känner till var reservaten finns. Det är intressant att tillgång till bil inte verkar vara en avgörande faktor

för att besöka fler reservat, endast 5 procent svarade det. Däremot svarade så många som 14 procent att tillgång till kaféer och restauranger skulle få dem att besöka fler reservat, vilket var något oväntat.

Besökarna nöjda med reservatens skötsel

När det gäller synpunkter på skötseln av det naturreservat som man oftast besöker så var besökarna överlag mycket positiva. Vägvisningen till naturreservaten är i störst behov av förbättring tyckte 16 procent. Renhållning och underhåll av anläggningar liksom skötseln av naturen är de allra flesta nöjda med, två tredjedelar tyckte att den var bra eller mycket bra. Värt att notera är att mindre än 1 procent tyckte att skötseln av naturen var mycket dålig.

Nedskräpning vanligaste störningsorsaken men lösa hundar också ett problem

Frågan om vad besökarna i naturreservaten störs av vid sitt besök är intressant. En tredjedel stördes inte av något alls vid sitt besök, medan två tredjedelar uppgav att man stördes av något. Den vanligaste störningsorsaken var inte oväntat nedskräpning, vilket angavs av 36 procent. Det var främst de äldre som stördes av det. Mer oväntat var att nästan lika stor andel stördes av lösa hundar (32 %). Särskilt kvinnor upplevde det som ett problem. Med tanke på att det råder generellt kopplingstväng i naturreservaten är detta anmärkningsvärt. Här finns uppenbarligen behov av tydligare information och skyltning liksom ökad tillsyn.

Av dem som stördes av något uppgav vidare 21 procent trängsel på grund av för många besökare. De yngsta åldersgrupperna ansåg detta vara ett större problem jämfört med de äldre. Kanske beror det på att den yngsta åldersgruppen främst är ute i reservaten på helgerna då det är flest besökare.

Få besökare verkar uppfatta frigående betesdjur som ett problem och det kan förmodligen lösas lokalt med mer information ute i reservaten om hur man ska bete sig vid passage genom områden där djur går på bete. Markslitage verkar inte heller vara något stort problem, endast 11 procent angav det som störningsorsak.

Mer information tydligaste förbättringsbehovet

Enkätundersökningen avslutades med ett avsnitt där förslag till förbättringar i det naturreservat man oftast besökte togs upp. Svaren visade att informationsbehovet generellt är stort. En dryg tredjedel önskade information på plats i favoritreservatet om andra naturreservat i länet. Man önskade sig också bättre information om det egna favoritreservatet i form av skyltar, foldrar, natur- och kulturstigar med mera. Efterfrågan var också stor på olika förbättringar för friluftslivet; en tredjedel önskade WC:n eller torrdass, men också anlagda grillplatser med ved hamnade högt upp på listan.



Få besökare anser att frigående betesdjur är ett problem. Bra och tydlig information om hur man ska bete sig vid passage genom hagmarker underlättar för besökarna. Järvafältets naturreservat. Foto: Eva Sandberg.

Som jämförelse kan nämnas att mer information också efterfrågades i Länsstyrelsens tidigare enkätundersökning från 2002 i fyra naturreservat. Detta behov påtalades också i de djupintervjuer med naturbesökare som Regionplane- och trafikkontoret 2002 lät göra inom ramen för pilotprojektet om upplevelsevärden i Hanvedenområdet (Länsstyrelsen i Stockholms län 2003). Sammantaget ger detta en entydig bild av att informationsbehovet är stort. Detta är kanske den viktigaste slutsatsen av de undersökningar som gjorts under senare år.

Reservatsinformation helst hemskickad i brevlådan

När det gäller frågan om på vilket sätt man vill få information om naturreservaten i länet så visade enkäten att 58 procent önskar få den hemskickad i brevlådan. Därefter följer Internet som informationskälla, 39 procent önskar få information via webben. De yngsta åldersgrupperna var de som var mest intresserade av information via Internet. Intressant att notera är att önskemålet om information via webben utgör en stor skillnad mot hur man fått information om sitt favoritreservat, där endast 3 procent svarade Internet. Potentialen för att informera via Internet är alltså stor.

Förslag till åtgärder

Här presenteras kortfattade rekommendationer och förslag till åtgärder utifrån enkätens resultat. Åtgärder som skulle kunna bidra till att fler människor hittar ut till länets större naturområden, naturreservat och nationalparker. Vissa kan genomföras på kort sikt medan andra är av mer långsiktig karaktär. Det är viktigt att betona att ansvaret för genomförande av åtgärderna inte bara ligger på Länsstyrelsen utan också på landstinget, länets kommuner och andra myndigheter. Det bör också tilläggas att det är rapportförfattarnas egna förslag till åtgärder som presenteras nedan.

Utflyktsguider till naturen i länet

Länsstyrelsens initiativ att producera en utflyktsguide till 20 skyddade naturområden i stor upplaga är ett exempel på hur man kan sprida information om länets naturområden till invånarna (Länsstyrelsen i Stockholms län 2004). Det vore intressant med en uppföljande studie om några år för att se vilken betydelse den förbättrade informationen om länets naturreservat och nationalparker fått.

Naturskyddsföreningen i Stockholms läns utflyktsguide på Internet, www.utinaturen.nu är ett annat exempel på information av det slag som efterfrågas i enkätsvaren. Det är också viktigt att avsätta medel så att sådana informationskällor kan göras kända och att information sprids till en bredare allmänhet.

Riktade informationssatsningar?

Många människors vardag präglas idag av tidsbrist och stress vilket kan leda till såväl fysisk som psykisk sjukdom. Ny medicinsk forskning visar att en del av de problemen kan minskas genom att få människor att vistas i naturen. Kanske skulle ett samarbete med vårdcentraler och husläkarmottagningar vara värdefullt? Redan idag förekommer ju att läkare ordinerar sina patienter naturvistelse. För att kunna följa rekommendationerna måste patienterna känna till vilka naturområden som finns och hur man tar sig dit. Denna grupp skulle förmodligen gagnas av riktade informationssatsningar som visar att det är enkelt att ta sig ut i naturen.

Bättre kollektivtrafikförbindelser till naturområden

Tillgängligheten till vissa större naturområden med kollektiva färdmedel behöver bli bättre. Satsningar på särskilda helgturer med busslinjer som passerar entrépunkter till olika naturområden skulle kunna vara en intressant utvecklingsmöjlighet. Här finns exempel från Skåne där den så kallade Naturbussen trafikerar naturområden i länet. Det vore intressant att testa

denna lösning någonstans i Stockholms län. Kanske kan medel för folkhälsoarbetet i länet användas för detta ändamål.

Åtgärda störningsorsaker

Enkätundersökningen visade att den vanligaste störningsorsaken vid reservatsbesök var nedskräpning. Nästan lika stor andel stördes av lösa hundar, vilket var något oväntat med tanke på att det vanligen råder kopplingstvång i naturreservaten. Här finns uppenbarligen behov av tydligare information och skyltning om vad som gäller. Tillsynen behöver också ökas för att kontrollera att besökarna följer reservatsbestämmelserna.

Av dem som stördes av något vid sitt reservatsbesök uppgav en femtedel trängsel på grund av för många besökare. Detta talar för att man bör försöka sprida besökarna både inom reservaten, med hjälp av genomtänkta leder och stigar, men också till fler naturreservat i länet. Genom utökad information om naturreservaten kan besöksströmmarna också styras till fler reservat.

Samarbetsforum kring reservatsskötsel

Det vore intressant att etablera någon form av samarbetsforum i de mest välfrekventerade reservaten för att öka naturvårdens lokala förankring. En tänkbar form är så kallade brukarpaneler där aktiva besökare från olika besöksgrupper erbjuds att delta i diskussionen om reservatens förvaltning och skötsel. Brukarpanelerna skulle ha en rådgivande funktion och kunna fungera som bollplank för Länsstyrelsen och reservatsförvaltarna. Man skulle genom panelerna kunna kartlägga behov av särskilda insatser, till exempel naturstigar för barn eller åtgärder för att underlätta för rörelsehindrade. I tätortsnära reservat kunde det handla om att erbjuda aktiviteter för att locka grupper till reservaten som normalt inte söker sig dit.

Utveckla reservatsinformationen på Internet

Enkätsvaren visade att man helst vill få information om naturreservaten hemskickad i brevlådan. Man bör därför överväga satsningar på direktutsänd information till hushållen. Många vill också få information via Internet. Det finns ett tydligt behov av att utveckla reservatsinformationen på Länsstyrelsens hemsida, och att göra den mer känd och lättillgänglig för allmänheten. Annonsering i dagstidningarna och på kollektivtrafiken når många människor. Vägbeskrivningar och reservatskartor som är möjliga att skriva ut själv vore säkert uppskattat. Naturinformationen kan också utvecklas tillsammans med andra webbportaler som till exempel www.utinaturen.nu som drivs av Naturskyddsföreningen i Stockholms län.

Ett långsiktigt mål kunde vara att satsa på en nationell reservatsportal, administrerad av Naturvårdsverket, med egen webbadress. Portalen kunde innehålla information om skyddad natur i hela landet. Allmänheten skulle då kunna hitta information, inklusive vägbeskrivningar och kartor, över alla Sveriges naturreservat och nationalparker via en gemensam hemsida. Goda

exempel från Kanadas olika provinser finns på sådan lättillgänglig information.

Digitalt nyhetsbrev – "Reservatsnytt"

Mycket av det som görs inom naturvården, inklusive avsättandet av nya naturreservat, når sällan en bredare allmänhet. Man är därför beroende av att massmedia bevakar och skriver om sådana händelser. Länsstyrelsen skulle själv kunna producera ett enklare nyhetsbrev, "Reservatsnytt", som kunde spridas digitalt två till fyra gånger per år. Mottagare skulle vara massmedia, myndigheter, kommuner, föreningar och intresserad allmänhet. Nyhetsbrevet skulle innehålla korta notiser om vad som sker i reservaten, var man genomfört restaureringar, förbättringar för friluftslivet, nya reservat som tillkommit eller befintliga reservat som utvidgats. Informationen skulle omfatta såväl de reservat som länsstyrelsen förvaltar själv som de som förvaltas av Skärgårdsstiftelsen och kommunerna i länet.



Länets omväxlande natur, med över 200 naturreservat och två nationalparker, utgör en stor tillgång för alla åldrar. Enkätundersökningen visar att informationen om dessa områden behöver bli bättre. Foto: Christer Sandqvist.

Referenser

Eriksson, U., 2003: *En intervju- och enkätstudie av besökare i tre tätortsnära skogsområden i Stockholmstrakten*. Examensarbeten Nr. 21 2003, SLU, Institutionen för skogens produkter och marknader.

Fredman, P., Hansson, A., 2003: *Besökare i Tyresta nationalpark*. ETOUR Utredningsserien 2003:13.

Hörnsten, L., 2000: *Outdoor recreation in Swedish forests – Implications for Society and Forestry*. Avhandling. SLU Uppsala.

Kardell, L., 2003: *Rörligt friluftsliv på Bogesundslandet 1969 - 2001*. Institutionen för skoglig landskapsvård, SLU. Rapport 92.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2003: *Besökare i naturreservat - metodstudie och resultat av en enkätundersökning i Stockholms län 2002*. Förf: Eva Sandberg & Magnus Sannebro. Rapport 2003:10. Miljö- och planeringsavdelningen.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2004: *Utflyktsguide till 20 skyddade naturområden i Stockholms län*. Red: Eva Sandberg och Björn Carlberg.

Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting, 2001: *Upplevelsevärden – Sociala kvaliteter i den regionala grönstrukturen*. Förf: Bette Lundh Malmros & Emma Tönnerfors. Rapport 4:2001.

Regionplane- och trafikkontoret, Promemoria nr. 14, 2003, "Djupintervjuer om upplevelsevärden i Hanveden. Underlag till rapport Upplevelsevärden 4:2001".

SKOP, Skandinavisk opinion AB, 2002: Rapport till Stockholms läns landstings regionplane- och trafikkontor juni/juli 2002.

Stockholms utrednings- och statistikkontor (USK), 2003: Nackareservatet del 1: Postenkät & del 2: På-platsen-intervju. Konsultutredning på uppdrag av Stockholms stads gatu- och fastighetskontor.

Wirén, L., 2002: *Dynamik i urbana nätverk – sociala och ekologiska perspektiv på förvaltningen av Nationalstadsparken i Stockholm*. Systemekologiska institutionen, Stockholms universitet.

Bilagor

Bilaga 1. Enkät om besök i natur och naturreservat i Stockholms län.

Bilaga 2. Öppen fråga om ytterligare kommentarer avseende besök i naturområden och naturreservat.

Enkät om besök i natur och naturreservat i Stockholms län

I Stockholms län finns drygt 200 naturreservat, områden som skyddas för sina höga natur- och kulturvärden samt för att människor ska ha möjlighet att uppleva naturen. För att kunna utveckla och förbättra skötsel i och informationen om naturreservaten behöver vi veta mer om hur de utnyttjas och vilka önskemål allmänheten har. Därför skulle vi vara mycket tacksamma om du tar dig tid att fylla i denna enkät. Din medverkan är helt frivillig, men ditt svar är mycket viktigt och bidrar till att undersökningens resultat blir tillförlitligt.

Enkäten skickas till 1000 slumpvis valda personer mellan 18 och 75 år i länet. Urvalet är hämtat från registret över totalbefolkningen (RTB). Det är lika intressant för oss att ta del av synpunkter från dig som **inte** besöker naturreservat som från dig som brukar besöka de skyddade områdena.

Enkäten tar cirka 10 minuter att besvara.

Dina svar kommer enbart att redovisas som siffror i tabeller. Vad någon enskild person svarat kommer aldrig att framgå. De som arbetar med undersökningen har tystnadsplikt och de uppgifter du lämnar är skyddade av sekretesslagen (SFS 1980:100, 9 kap. 4§) och personuppgiftslagen. För att inte belasta enkäten med uppgifter, som finns på annat håll, kommer vi att komplettera dina svar med vissa uppgifter från andra statistikällor. Det är t.ex. uppgifter om kön, ålder och födelseland.

Om du fyller i namn- och adressuppgifter längst bak i blanketten kommer vi, som tack för ditt deltagande, att sända en folder om de tjugo mest besöksvärda reservaten i Stockholms län (produceras under vintern 2003).

Tack för din hjälp med att förbättra reservaten i Stockholms län!

Om du har frågor eller synpunkter hör gärna av dig till Eva Sandberg på telefon 08 - 785 42 42 eller Björn Carlberg på telefon 08 - 785 51 13 (Länsstyrelsens naturvårdsenhet). Om du har frågor om den praktiska hanteringen av enkäten kan du höra av dig till Alf Asplund, SCB, på telefon 019 - 17 66 71.

Med vänlig hälsning,

Anders Nylén
Naturvårdschef
Länsstyrelsen i Stockholms län

Alf Asplund
Undersökningsledare
Statistiska centralbyrån

Besök i natur och naturreservat



Bakgrund

1. Hur många personer finns i ditt hushåll?

- 1 ☐ 1
- 2 ☐ 2
- 3 ☐ 3
- 4 ☐ 4
- 5 ☐ 5 eller fler

2. Hur intresserad är du av att vistas i naturen?

- 1 ☐ Mycket intresserad
- 2 ☐ Ganska intresserad
- 3 ☐ Inte särskilt intresserad
- 4 ☐ Inte intresserad alls

3. Har du tillgång till fritidshus?

- 1 ☐ Ja
- 2 ☐ Nej

Besök i natur

Här kommer ett antal frågor om dina besök i och din kännedom om naturområden i Stockholms län. Med naturområden menar vi större grönområden – som **till exempel** Djurgården, Järvafältet, Bogesundslandet, Lovön, Bornsjön och Tyresta. Det kan vara både skyddad natur som naturreservat/nationalparker och andra naturområden. Längre ned ber vi dig svara på frågor om naturreservat specifikt.

4a. Har du varit ute i ett större naturområde under de senaste 12 månaderna? Frågan gäller besök inom länet som varade minst 30 min.

- 1 ☐ Ja → Gå till fråga 4b
2 ☐ Nej → Gå till fråga 4c

4b. Hur ofta har du varit i större naturområden under de olika årstiderna de senaste 12 månaderna?

På hösten

- 1 ☐ Aldrig
2 ☐ Sällan
3 ☐ Någon gång per månad
4 ☐ Någon gång per vecka
5 ☐ Dagligen

På vintern

- 1 ☐ Aldrig
2 ☐ Sällan
3 ☐ Någon gång per månad
4 ☐ Någon gång per vecka
5 ☐ Dagligen

På våren

- 1 ☐ Aldrig
2 ☐ Sällan
3 ☐ Någon gång per månad
4 ☐ Någon gång per vecka
5 ☐ Dagligen

På sommaren

- 1 ☐ Aldrig
2 ☐ Sällan
3 ☐ Någon gång per månad
4 ☐ Någon gång per vecka
5 ☐ Dagligen

4c. Av vilken anledning har du inte besökt något naturområde under de senaste 12 månaderna? Flera alternativ kan anges.

- 1 ☐ Gör annat på fritiden
- 1 ☐ Känner ej till var naturområdena finns
- 1 ☐ Har inte tid
- 1 ☐ Känner mig otrygg i naturområden
- 1 ☐ Har ingen möjlighet att ta mig ut till naturområden
- 1 ☐ Har ingen bil
- 1 ☐ Är rörelsehindrad
- 1 ☐ Annat, ange vad _____

5. Hur långt har du till närmaste större naturområde?

- 1 ☐ Det finns i anslutning till bostaden
- 2 ☐ Mindre än 1 km
- 3 ☐ 1 – 2 km
- 4 ☐ 3 - 5 km
- 5 ☐ 6 km – 1 mil
- 6 ☐ Mer än 1 mil
- 7 ☐ Vet ej

6. Hur brukar du ta dig till större naturområden?

- 1 ☐ Besöker inte naturområden. → Gå till fråga 8.
- 2 ☐ Går
- 3 ☐ Cyklar
- 4 ☐ Åker kollektivt
- 5 ☐ Åker bil
- 6 ☐ Åker båt
- 7 ☐ På annat sätt

7a. Vad gör du vid dina besök i naturområden? Flera svar kan anges.

- 1 ☐ Promenerar / vandrar
 - 2 ☐ Rastar hunden
 - 3 ☐ Motionerar / joggar
 - 4 ☐ Cyklar
 - 5 ☐ Leker, umgås med barnen
 - 6 ☐ Badar
 - 7 ☐ Åker skidor eller skridskor
 - 8 ☐ Spelar bollspel
 - 9 ☐ Spelar golf
 - 10 ☐ Har picknick
 - 11 ☐ Tältar
 - 12 ☐ Fiskar
 - 13 ☐ Plockar svamp och/eller bär
- Forts. på nästa sida*

- 14 ☐ Tittar på växt- och djurliv
 15 ☐ Upplever landskapet
 16 ☐ Upplever kulturmiljöer (gamla byggnader, äldre jordbrukslandskap, fornlämningar med mera)
 17 ☐ Tittar på utsikten
 18 ☐ Kopplar av
 19 ☐ Träffar / är tillsammans med släkt, vänner eller andra
 20 ☐ Annat, ange vad _____

7b. Vilken av ovanstående aktiviteter är den huvudsakliga aktiviteten för dig när du besöker ett större naturområde? Ange endast ett av alternativen i fråga 7a. Skriv den siffra, som står före respektive alternativ, i rutan nedan.

1

8. Vilken eller vilka kvalitéer uppskattar du mest i det/de större naturområden du besöker? Flera alternativ kan anges.



- 1 ☐ Orördhet och mystik
 Tycker om orörd natur utan tydliga spår av människor. Gärna trolska urskogsmiljöer.



- 1 ☐ Skogskänsla.
 Uppskattar skogsmiljöer där man kan ströva en längre stund utan att komma fram till hus eller vägar. Svamp, blåbärs- och lingonskogar.



- 1 ☐ Frihet och rymd.
Besöker gärna naturområden där man kan blicka ut över landskapet eller havet.
Öppna landskap med höjder och vidsträckta vyer.



- 1 ☐ Variationsrikedom
Vill besöka platser där naturen är variations- och artrik. T ex ströva i marker som varierar mellan sluten skog och öppen mark med möjlighet att se många olika växt- och djurarter.

- 1 ☐ Kunskap om naturen
Besöker gärna områden där det finns naturstigar och mulleverksamhet för barnen eller t ex flyttblock och jättegrytor som berättar om hur landskapet formats.



- 1 ☐ Kulturhistoria
Uppskattar områden där man ser spår av människans aktiviteter genom olika tidsåldrar, t ex äldre jordbrukslandskap med gårdar och odlingsmarker eller slott och herrgårdsmiljöer.

1 ☐ Levande landskap

Tycker om naturområden med jordbruk i drift eller gårdar där man kan se och kanske klappa kor, får och hästar eller bara njuta av vajande sädesfält.



1 ☐ Aktivitet och utmaningar.

Besöker gärna naturområden som ger möjlighet till löpning, långa vandringar, bergsklättring, dykning, ridning m.m. På vintern vill jag åka skidor, skridskor eller pulka.



1 ☐ Service och samvaro

Uppskattar områden med folk i rörelse, personal man kan få tips och råd av, möjligheter att hyra utrustning, besöka toaletter, få information och kanske besöka ett café. Bra kollektivförbindelser eller parkeringar.

1 ☐ Söker andra upplevelser i naturen. Ange vad _____

Besök i naturreservat och nationalparker i Stockholms län

Ett naturreservat är ett område som är skyddat enligt miljöbalken för sina höga naturvärden eller för friluftslivets behov. I länet finns dessutom två nationalparker – Ängsö och Tyresta. Följande frågor berör dina besök i länets naturreservat och nationalparker. Både naturreservat och nationalparker avses i frågorna om naturreservat nedan.

9. Vilket/vilka naturreservat inom Stockholms län känner du till?

- 1 ☐ Inget
- 2 ☐ Detta/dessa känner jag till: *Ange områdets eller områdenas namn även om du inte är säker på att det/de är naturreservat* _____
- _____
- _____
- _____
- _____

10. Hur många gånger har du besökt ett naturreservat inom Stockholms län under de senaste 12 månaderna?

- 1 ☐ Aldrig
- 2 ☐ 1-2 ggr
- 3 ☐ 3-4 ggr
- 4 ☐ 5-10 ggr
- 5 ☐ Fler än 10 ggr
- 6 ☐ Varje vecka.
- 7 ☐ Dagligen

→ Gå vidare till fråga 12 (gäller samtliga utom alternativet aldrig).

11. Vad skulle få dig att besöka naturreservat i Stockholms län? Flera alternativ kan anges.

- 1 ☐ Är inte intresserad av att besöka naturreservat → Gå vidare till fråga 22.
- 1 ☐ Mer information om naturreservaten
- 1 ☐ Information om hur man kan ta sig till naturreservaten
- 1 ☐ Bättre kommunikationer
- 1 ☐ Om det fanns ett naturreservat närmare mig
- 1 ☐ Guidningar
- 1 ☐ Aktiviteter som utställningar, natur- och kulturstigar, tipspromenader med mera i naturreservaten
- 1 ☐ Information / guidningar på andra språk än svenska
- 1 ☐ Caféer / Restauranger
- 1 ☐ Om jag visste att jag fick vara ostörd där
- 1 ☐ Om jag hade mer tid
- 1 ☐ Om jag hade bil
- 1 ☐ Om jag kunde röra mig obehindrat
- 1 ☐ Annat, ange vad: _____

→ Gå vidare till fråga 21

12. Vilket reservat inom Stockholms län har du besökt oftast under de senaste 12 månaderna? Ange områdets namn - även om du inte är säker på att det är ett naturreservat.

13. Hur långt är det till det naturreservat inom Stockholms län som du oftast besöker?

- 1 ☐ Mindre än 2 km
- 2 ☐ 3 – 9 km
- 3 ☐ 10 - 24 km
- 4 ☐ 25 - 49 km
- 5 ☐ Mer än 50 km
- 6 ☐ Vet ej

14. Hur brukar du ta dig till det naturreservat inom Stockholms län som du oftast besöker?

- 1 ☐ Går
- 2 ☐ Cyklar
- 3 ☐ Åker kollektivt
- 4 ☐ Åker bil
- 5 ☐ Åker båt
- 6 ☐ Annat sätt

15a. Vad gör du när du vistas i det naturreservat inom Stockholms län som du oftast besöker? Flera alternativ kan anges.

- 1 ☐ Promenerar/vandrar
- 2 ☐ Rastar hunden
- 3 ☐ Motionerar / joggar
- 4 ☐ Cyklar
- 5 ☐ Leker, umgås med barnen
- 6 ☐ Badar
- 7 ☐ Åker skidor eller skridskor
- 8 ☐ Spelar bollspel
- 9 ☐ Spelar golf
- 8 ☐ Har picknick
- 10 ☐ Tältar
- 11 ☐ Fiskar
- 12 ☐ Plockar svamp och/eller bär
- 13 ☐ Tittar på växt- och djurliv
- 14 ☐ Upplever landskapet
- 15 ☐ Upplever kulturmiljöer (gamla byggnader, fornlämningar med mera)
- 16 ☐ Tittar på utsikten
- 17 ☐ Kopplar av
- 18 ☐ Träffar/är tillsammans med släkt, vänner eller andra
- 19 ☐ Annat, ange vad _____

15b. Vilken av aktiviteterna i fråga 15a är den huvudsakliga aktiviteten för dig när du besöker naturreservat? Ange endast ett av alternativen i fråga 15a. Skriv den siffra, som står före respektive alternativ, i rutan nedan.

--

16. Hur har du fått information om naturreservatet? Flera alternativ kan anges.

- 1 ☐ Känner till det sedan barndomen
- 1 ☐ Tips från släkt eller vänner
- 1 ☐ Har hittat dit själv / vägskylt
- 1 ☐ Internet
- 1 ☐ Informationsfolder / broschyr
- 1 ☐ Böcker
- 1 ☐ Massmedia (TV, tidningar, radio)
- 1 ☐ Annat sätt, ange hur _____

17. Vad skulle få dig att besöka andra naturreservat än det/de du redan besöker? Flera alternativ kan anges.

- 1 ☐ Jag är nöjd med att besöka det/de naturreservat jag besöker idag
- 1 ☐ Mer information om naturreservaten
- 1 ☐ Information om hur man kan ta sig till naturreservaten
- 1 ☐ Bättre kommunikationer
- 1 ☐ Om det fanns ett naturreservat närmare mig
- 1 ☐ Guidningar
- 1 ☐ Aktiviteter som utställningar, natur- och kulturstigar, tipspromenader med mera i naturreservaten
- 1 ☐ Information / guidningar på andra språk än svenska
- 1 ☐ Caféer / Restauranger
- 1 ☐ Om jag visste att jag fick vara ostörd där
- 1 ☐ Om jag hade mer tid
- 1 ☐ Om jag hade bil
- 1 ☐ Om jag kunde röra mig obehindrat
- 1 ☐ Annat, ange vad _____

18a. Vad tycker du om vägvisningen till det naturreservat inom Stockholms län som du oftast besöker?

- 1 ☐ Mycket bra
- 2 ☐ Bra
- 3 ☐ Ganska bra
- 4 ☐ Ganska dålig
- 5 ☐ Mycket dålig
- 6 ☐ Vet ej / Har ingen åsikt

18b. Vad tycker du om renhållning och underhåll av anläggningar i det naturreservat som du oftast besöker?

- 1 ☐ Mycket bra
- 2 ☐ Bra
- 3 ☐ Ganska bra
- 4 ☐ Ganska dålig
- 5 ☐ Mycket dålig
- 6 ☐ Vet ej / Har ingen åsikt

18c. Vad tycker du om skötsel av naturen i det naturreservat du oftast besöker?

- 1 ☐ Mycket bra
- 2 ☐ Bra
- 3 ☐ Ganska bra
- 4 ☐ Ganska dålig
- 5 ☐ Mycket dålig
- 6 ☐ Vet ej / Har ingen åsikt

19. Är det något du störs av i det naturreservat inom Stockholms län som du oftast brukar besöka? Flera alternativ kan anges.

- 1 ☐ Buller
- 1 ☐ Nedskräpning
- 1 ☐ Klotter och vandalisering
- 1 ☐ Trängsel p g a för många besökare
- 1 ☐ Markslitage
- 1 ☐ Dålig vattenkvalitet i hav och sjöar
- 1 ☐ Frigående betesdjur
- 1 ☐ Lösa hundar
- 1 ☐ Annat, ange vad: _____

20. Vilka åtgärder skulle du särskilt uppskatta i det naturreservat som du oftast besöker? Flera alternativ kan anges.

- 1 ☐ Information om andra reservat i regionen
- 1 ☐ Bättre skyltning till reservatet
- 1 ☐ Bättre information på plats (skyltar, foldrar etc)
- 1 ☐ Särskilda natur- och kulturstigar
- 1 ☐ Vandringar med guider
- 1 ☐ Fler vandringsleder och stigar
- 1 ☐ Anlagda vindskydd
- 1 ☐ Anlagda grillplatser med ved
- 1 ☐ Bättre renhållning och sophantering
- 1 ☐ Fler WC:n eller torrdass
- 1 ☐ Bättre parkeringsmöjligheter
- 1 ☐ Aktiviteter för barn i naturen som t ex mulleskola
- 1 ☐ Fler åtgärder för att bevara växt- och djurliv
- 1 ☐ Fler åtgärder för vård av olika natur- och kulturmiljöer
- 1 ☐ Utställningar om natur- och kulturvärden i området

Forts. på nästa sida

- 1 ☐ Reservatsvärdar på plats i reservaten
1 ☐ Annat, ange vad _____
1 ☐ Vet ej / Har ingen åsikt

21. Var skulle du helst vilja få tillgång till information om naturreservat i din omgivning? Flera alternativ kan anges.

- 1 ☐ I reservaten vid t ex informationstavlorna
1 ☐ På biblioteket
1 ☐ På kommunens/stadsdelsförvaltningens medborgarkontor
1 ☐ På turistbyrån
1 ☐ I min brevlåda
1 ☐ På internet

1 ☐ Behöver ingen information

22. Lämna gärna ytterligare kommentarer om besök i naturområden och naturreservat: _____

Tack för din medverkan!

Om du vill ha en folder om de mest besöksvärda reservaten i Stockholms län ber vi dig notera namn och adress nedan:

Namn _____

Adress _____

Postadress _____

Bilaga 2.

Öppen fråga om ytterligare kommentarer avseende besök i naturområden och naturreservat

Kommentarer (oredigerade)

Avstressande o återhämtande att vistas i naturen så ofta man kan, djupa andetag o vackra vyer gör livet lättare att leva, tacksam vara uppvuxen o bo nära Grimstareservatet.
Besluta att våra naturskyddsområden skall få status som naturreservat för framtida bevarande.
Bor i stuga mitt i skogen o älskar det, skulle gärna besöka reservat o omr i större utsträckning om jag visste något närmare hem, nu sker det oftast i socialt syfte.
Bor i Tullinge o har nära till Lida friluftsomr som vi besöker ngr ggr/år. Vi cyklar mkt runt i Botkyrka när det är såsong för det eller promenerar mkt. Cyklar dagl till arbetet ca 2 km fr hemmet.
(läs trekking-guide/tirol herbert mayr/förlag pietsch)? Hur man tar sig ut via kollektivtrafiken i vandringsområden, kompakt bok att ha i fickan - hör av er om ni vill låna! (förslag på idéböcker) mm
Bra att ni tog upp detta ämne.
Bra att speciella ridvägar anläggs i reservaten i samspråk med ryttare.
Bra för de som är intresserade, för att vila öronen från storstans brus o larm.
Bra med skyltar som tex "hälsans stig". Bra även med markeringar om hur långt man har gått på området.
Broschyrer om skärgården brukar man få hem, mycket att läsa o inspireras av, saknar någon information om andra naturområden.
Bullerfrihet viktigt, i vissa fall för mkt leder o vägar, för hög exploatering pga besöksintensiteten.
Bussförbindelse fr city direkt t reservaten, inom Sthlms tätort/innerstan finns ej reservat, dock bör man vara rädd om parker för de som har svårt att ta sig ut pga ålder osv.
Båtförbindelse mellan Hammarby och Djurgården.
Bättre underhåll av vandringsleder ex Sörmlandsleden.
Det bästa som finns är vår natur o den måste vi vara rädda om, bästa medicinen om man är lite nedgången är ut i naturen ta en promenad.
Det fanns förr toalett o soptunnor men eftersom det var mest båtar från stan som kom dit på fredagar tycktes det att Stockholm skulle vara med o betala för hämtning av latrin o sopor på Ängsö.
Det vore önskvärt att skydda större delar i omr mellan Dommarudden, Viren,Tjärnan, Bromseby o uppåt Rimbo, likadeles att man värnade mer om kulturlandskapet runt Långhundra o ledens nedre del, mkt mer
Det är en stor glädje att komma ut i naturen.
Det är svårt att hitta till Tyresta och vi har ändå bil.
Djurgården m alla dessa historiska platser, ibland filosoferar man: om alla dessa gamla ekar kunde tala om forna tider.
Då jag är fast boende på Björkö i Mälaren o lantbrukare där, ställer sig frågorna både naturliga o onaturliga för mig, därav svaren.
För de som saknar fritidshus är naturområdena förstås en tillgång.

För oss är hela Södertörn en guldgruva vad gäller naturupplevelser för människor som tycker om att vara ute året runt, frihet, avkoppling o en mycket varierad natur.
Hade varit bra om begreppet naturomr varit mer specificerat, svårt skilja mellan det o naturreservat, lätt att blanda ihop dem, naturomr - vanlig skog o natur?
Har tidigare ej haft bil vilket nog är största orsaken till att vi inte kommit ut.
Har vistats ofta i skog o mark tidigare, bearb fn ledbesvär m cortison, som kungsholmsbo är Rålambshovsparken närmast tillgänglig.
I Sthlm finns stora möjligheter att njuta av fin natur.
I vårt område är det ingen hejd på olovlig bilkörning/parkering, bevara Järvafältet, vi behöver vår natur.
Igenväxning av sjöar, vika o strandnära omr är stort probl. Dessutom luktar det illa, är inte badbart pga alger o sjöväxter som bildar ogenomtränglig matta. Det går inte att ta sig förbi med båt.
Jag bor på landet o har nära till natur o vatten utan att behöva åka någonstans eftersom jag har naturen nära hela tiden.
Jag brukar gå från Vinterviken till Klubbenborg.
Jag har varit ute i Huddinge kommun men vet inte exakt var områden ligger klassat som naturreservat.
Jag tycker att det är för lite information. Det finns säkert många fina ställen som folk inte känner till. Gå ut med lite mer information t.ex. TV. Sverige har fantastisk fin och rik natur.
Jag tycker det skall finnas naturreservat men jag tycker även att det skall finnas streetracingbanor, bygg Hallstavik nu.
Jag vill vara ute i naturen mer med mina barn o ha tillgänglighet till naturen.
Kul att de finns.
Lagom av allt, kommunikation, cafeer, lagom orörd natur, bra stigar eller vägar, kultur, till för alla.
Ledsen att jag verkar ointresserad men tiden räcker inte till för allt i livet, när man har egna strövområden o dessutom parker i närheten saknar man kanske behov.
Mera information om vilka som finns i närheten, och hur man tar sig dit om man inte har bil etc.
Mera orörd natur, ej förstöra djurs biotroper.
Måtte de aldrig exploateras, leve allemansrätten.
Nyckelviken är den ställe som jag ofta besöker med familj o få år vi nöjda med allt, vi tar hand om all nedskräpning ordentligt.
Om det fanns mer "reklam" om de närliggande områdena skulle man säkert besöka dem oftare.
Ploga skridskobanor på sjöarna och anställ folk som spolar o sköter dessa - Stockholm bör ha råd med denna friskvårdsservice till folket!
Skapa bättre möjligh för turister (även stockholmare) att göra turer i skärgården, många kommer endast t Fjäderholmarna, förstår ej systemet m skärg båtarna - m m finns mkt mer synpunkter här
Skulle uppskatta om det fanns tydlig karta över naturområdena/-reservaten vid infotavlorna eller på biblioteket.
Som nyinflyttad är det svårt att veta att det ens finns naturreservat, avstånden här är så stora mot där jag kommer ifrån, det hindrar mig.
Sommartid vistas jag mest i ytterskärgården, sen höst fram till mitten av maj i Sthlms närområde.
Söderbysjön, Djurgården - varje dag går i afasi.

Tycker att det kan finnas fler vackra "hälsostigar", känner bara till tre.
Tycker om Ingarö, Björnö, Björkvik med omgivningar.
Tycker rent allmänt att det är dålig info om naturreservat i Sthlms län, i Ångermanland har man inför varje sommar info om olika naturreservat - nya som gamla, enkäten är ett steg i rätt riktning.
Undviker att som ensam kvinna promenera i skogen, håller mig hellre till parker t ex Drottningholm, Djurgården o Hagaparken, har mött alltför många lösa hundar o blottare i Judarskogen.
Uppmana folk ta skräpet med sig, sätta upp sopstation vid parkering, korsning, badplats.
Vi önskar gärna en större stam av Sveriges rovdjur - björn, varg, lo o järv.
Viktigt, mycket viktigt med all slags natur i vår närhet, även naturen i våra bostadsområden måste överses, de ligger ju oss närmast.
Vilka är de naturreservat som finns?
Vill ej ha maskingallrad "park"-skog nära tätorter - där ska vara naturlig skog.
Är ej intresserad.
Är fn rörelsehindrad, besökte förut ofta de områden jag nämnt, viktigt för mig är omr nedanför min bostad Eolshäll o Kklubbens borg, ett litet grönomr, kommer inte längre just nu.
Är intresserad av djur o natur men saknar information för att kunna besöka t ex naturreservat.
Är orolig att gå vilse.
Önskar mer info om djur- o växtliv på plats, tips o tillgång till ex svampfoldrar o bärplockarhinkar vid el i anslutning till områdena.

Länsstyrelsens rapportserie

Utkomna rapporter under 2004

1. Projekt eller fasta strukturer, *avdelningen för regional utveckling*
2. Barn i storstad - socialtjänsten och barn som anmäls för brott, *socialavdelningen i samarbete med länsstyrelserna i Skåne och Västra Götaland*
3. Billigare livsmedel i Stockholms län, *avdelningen för regional utveckling*
4. Svenska för akademiker - SFA vård: slututvärdering, *avdelningen för regional utveckling*
5. Strandexploatering i Stockholms län - Mälaren och Östersjön, *miljö- och planeringsavdelningen*
6. Kommunernas insatser för personer med psykiska funktionshinder - Östermalms stadsdel: tillsyn på tre nivåer - planering, verksamhet och individ, *socialavdelningen*
7. Kommunernas insatser för personer med psykiska funktionshinder - Vantörs stadsdel: tillsyn på tre nivåer - planering, verksamhet och individ, *socialavdelningen*
8. Kommunernas insatser för personer med psykiska funktionshinder - Norrtälje kommun: tillsyn på tre nivåer - planering, verksamhet och individ, *socialavdelningen*
9. Kommunernas insatser för personer med psykiska funktionshinder - Salems kommun: tillsyn på tre nivåer - planering, verksamhet och individ, *socialavdelningen*
10. Jämställd integration eller integrerad jämställdhet?, *socialavdelningen*
11. Föreordade områden - inventering av oljedepåer i Stockholms län, *miljö- och planeringsavdelningen*
12. Hur mår sjöarna & vattendragen? Undersökningar av vattenkemi i sjöar och vattendrag i Stockholms län, *miljö- och planeringsavdelningen*
13. Brottö - ett representativt skärgårdsjordbruk i Stockholms län, *miljö- och planeringsavdelningen*
14. Länsplan för regional transportinfrastruktur i Stockholms län 2004-2015, *avdelningen för regional utveckling*
15. Hur mår vattendragen? Undersökningar av bottenfauna i vattendrag i Stockholms län år 2000, *miljö- och planeringsavdelningen*
16. Nationell rapport om skyddat boende m.m., *socialavdelningen*
17. Sammanställning av bostadsmarknadsenkäten 2004, *socialavdelningen*
18. Bostadssubventioner 2003, *socialavdelningen*
19. Fartygstrafik och stranderosion i Stockholms skärgård, *miljö- och planeringsavdelningen*. Finns endast som pdf.
20. Äldreskyddsombudens verksamhet under ett år, *socialavdelningen*
21. På cykel för miljö och hälsa, *miljö- och planeringsavdelningen*
22. Skarvar och fågelskär. Inventeringar i Mälaren 2004, *miljö- och planeringsavdelningen*
23. Så använder vi naturreservaten. Resultat från en enkät till 1 000 hushåll i Stockholms län 2003, *miljö- och planeringsavdelningen*

I Stockholms län finns drygt 200 naturreservat och två nationalparker. Kunskapen om de skyddade områdenas naturvärden är oftast god. Däremot har det gjorts få undersökningar av hur områdena används för rekreation och friluftsliv och vad besökarna tycker om skötsel, information, behov av service med mera. På uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län genomförde SCB därför en postenkätundersökning under hösten 2003. Enkätundersökningen utgör en fortsättning på det projekt kring besöksundersökningar i naturreservat som Länsstyrelsen inledde 2002.

Frågor ställdes till 1 000 personer boende i länet om deras intresse av att vistas i naturen, hur ofta de brukade besöka större naturområden och naturreservat liksom orsaker till att de *inte* brukade vistas i naturen. Enkäten tog också upp frågor om resavstånd, färd sätt, vilka aktiviteter man brukar ägna sig åt, hur man fått information om sitt favoritreservat, vilka synpunkter man hade på skötsel och information samt förslag till förbättringar.

Undersökningen visar bland annat att intresset för att besöka länets naturreservat och nationalparker är stort liksom behovet av förbättrad information om områdena. Rapporten avslutas med förslag till åtgärder som skulle kunna bidra till att fler människor hittar ut till länets större naturområden, naturreservat och nationalparker.

Ytterligare exemplar av denna rapport
kan beställas från Länsstyrelsen
Naturvårdsenheten
Tel: 08- 785 40 00 (vxl)
Rapporten finns också som pdf på vår hemsida
www.ab.lst.se
ISBN 91-7281-152-8

Adress
Länsstyrelsen i Stockholms län
Naturvårdsenheten
Hantverkargatan 29
Box 22 067
104 22 Stockholm, Sverige
Tel: 08- 785 40 00 (vxl)